

Orbán János Dénes

írói névjegye

Tartalom

<i>PROLÓGUS: Vajda Albert csütörtököt mond</i>	3
<i>VERSEK</i>	8
Nem párnák közt	8
A találkozás elkerülhetetlen	9
Verecke híres útján, át Kocsárdon	9
Hivatalnok-líra	10
Gregor	11
Lebeg az ékezet felett	12
Szétkeni teavajként	12
Mariann	13
Sz. R. kisasszony emlékkönyvébe	13
Nulladik szonett	14
Az idő volt, akit megöltem	14
Anna egy pesti bárban	14
Átmanőver	15
Segíts szavadra lelnem	15
All My Tomorrows	16
Ód	17
Dolgozószoba. A pont utáni óda	20
Képeslap Stuxnak	21
Páthosz temetése	22
Bécs, 2000. november 16.	27
Epilógus a másik tigrishez	29
Ó, én marha, ki nem hittem Kosztolányit	30
Egy kiskörúti kis karámban	31
Az igazi Nyugat	35
A költő, a ringyó és a király	37

Exordium – A belépő _____	37
Guarino salutem – Guarino köszöntése _____	38
Porcellio poetae – Porcelliusnak, a költőnek _____	39
Geometrica – Mértani _____	40
In furem suorum carminum – Költeményeinek tolvajára _____	40
De bello Transalpinico – A havaselvei hadjáratról _____	40
De amore. Ad Galeottum – A szerelemről. Galeottónak _____	41
Fragmentum – Töredék _____	43
Janus harmadik arca _____	43
<i>PRÓZAI MŰVEK</i> _____	48
A név és az álnév _____	48
A zákhányos csuda _____	54
A Dargli _____	59
A rózsza és a vers _____	64
Digitális romantika _____	70
A Swedenborg kávéház _____	73
(Nekidől a Tudás Fájának, és rágyújt egy Lucky Strike-ra) _____	73
(Egy szekrény mögül, a kék semmiből) _____	74
(Másra most nincs szavam) _____	75
(Most képzeljék el Dantét cigaretta nélkül) _____	76
<i>MESÉK</i> _____	78
Misimackó _____	78
Búbocska _____	81
Első szarvazat _____	82
Harmadik szarvazat _____	85
Kilencedik szarvazat _____	89
A Búbocska patajegyzetei és a szarvalom _____	92
<i>SZÍN MŰVEK</i> _____	98
A magyar Faust _____	98
Erős János _____	113
<i>EPILOGUS: A III. előadás: Párbeszéd az irodalommal</i> _____	124

PROLÓGUS: Vajda Albert csütörtököt mond

Életem első tizennyolc évét, nagyon rövid kiruccanásoktól eltekintve, Brassóban éltem le. Anyám negyvennyolc éves volt, midőn megszülettem, apám negyvenkilenc. Véletlenül fogantam, egy betegség után, mely rövid időre ismét megajándékozta anyámat, persze a tudta nélkül, az anyává levés lehetőségével. A maga kilencvenöt kilos nyugalmában anyám meg se pasztillázta a terhességet. Hat hónapos lehettem ott bent, midőn érezni kezdte a mocorgást, de terheségre nem gyanakodott. A házi orvos diadalmasan sütötte ki, hogy rosszindulatú rákos daganat fessegeti anyám alhasát, és mielőbbi műtétet javasolt. Életemet ápolónő keresztanyámnak köszönhetem, aki – hátha mégis – alapon befecskendezte anyám vizeletét a békába, melyben jobban bízott, mint az orvosokban meg műszereikben. Így legelőbb a béka értesült az eljövételről, tőle meg a keresztanyám, tőle anyám és anyámtól apám, aki majd megőrült az örömtől, biztosra vette, hogy két leány után immár föltétlenül fia lesz, szobrot akart emeltetni anyámnak, és váltig hajtogatta, hogy tudja ugyan, hogy az ilyen későn született kölykök vagy hülyék lesznek, vagy pedig lángelmék, de ő bizonyos abban, hogy az ő fia az utóbbi kategóriába fog tartozni.

A szülés zökkenőmentesen zajlott le, és kilenc éves koromig éltem ártatlan és javarészt felhőtlen gyermekkoromat. Virgonc voltam és agresszív, és tudásszomjamból végtelen volt, így napjaim egyharmadát tanuló-olvasva, egyharmadát a sportpályán meg az összes létező fán töltöttem, a harmadik harmadot pedig édesen átaludtam.

A változás kilenc éves koromban következett be. A nap beosztása nem változott, csak a körülmények. Apám megbetegedett, egy infarktust követően bal fele megbénult, majd hat és fél éven keresztül nyomta az ágyat, egészen haláláig. Ez mindenképpen súlyos csapás volt; az anyagiak szempontjából is, főleg, hogy akkortájt kezdett szorulni a szocializmus satuja, ami többek között azt jelentette, hogy egy háromtagú család (a nővéreim már rég elrepültek) akár éhen is döngölhetett volna a betegnyugdíjból, melynek egyharmadát ráadásul gyógyszerre kellett költeni. Szerencsére a balkáni ember sokat kibír, s egy kis kertészkedésnek meg állattenyésztésnek és anyám ügyességének köszönhetően végül is sosem volt üres az asztal. A földgázt meg a villanyt viszont könyörtelenül kiporciózták, és a nekünk kiszámított mennyiség csak arra volt elég, hogy egy szobát, a konyhát meg a fürdőszobát fűtsük-világítsuk, így mindhárman egy szobába szorultunk össze. Illetve inkább ketten apámmal, mert anyám egész nap a konyhában foglalatzkodott, meg sorban állt, a mindennapiért.

Ha már így alakult, apám azt tűzte ki célul, hogy megtölti elmémet tudománnyal és intelmekkel. Hat és fél évig mindennap órákon keresztül ültem a fotelban vagy az íróasztalomnál, vagy feküdtem az

ágyban, olvastam, közben beszélgettem apámmal, és mindketten hallgattuk a Szabad Európa Rádiót. Nem tudom, hogyan tudtam egyszerre három fele figyelni, de ez akkor föl sem tűnt, magától értetődő volt, hogy mindig élénk agyam mindent magába szív.

Apám gáz- és vízvezeték-szerelő volt, meg ezermester. Tizenkilenc éves korában érkezett, faluról, egy öltönyruha, egy kezeslábas, néhány váltás fehérnemű és egy táska szerszám büszke tulajdonosaként. Huszonöt éves korában már házat vett magának. Nem tudom, hogyan csinálta, hogy meggazdagodott – már amennyire meg lehetett gazdagodni a szocializmus ideje alatt egy megrögzött antikommunistának –, amellet pedig több száz előadást és mégannyi filmet nézett meg, betéve tudta válogatott könyvekből álló könyvtárát, és még mulatott, kirándult meg utazott, és több évig járt tánciskolába. Azóta is teljesen érthetetlen számomra elméjének működése. Minden különösebb végzettség nélkül bármihez értett. Még azzal is keresett pénzt, hogy tervrajzokat készített mérnökök számára; műszaki egyetemet végző nővéreimen, meg rajtam is, aki matematika-fizika szakra jártam, könnyedén segített, ha a reál tantárgyak buktatóit nem tudtuk legyőzni. Fejből, minden dokumentáció nélkül. Később, halála után bukkantam rá nagyon régi, nagyon jó és agyonolvasott matematika- meg fizikakönyvekre – annak idején valószínűleg egyedül képezte magát.

Kedvesnek viszont csöppet sem volt kedves. Szeszélyes volt, arrogáns, öntelt és durva. De soha nem ütött meg. Nem volt szabad tegezmem. Míg meg nem betegedett, nem is nagyon szólított meg, inkább csak anyámon keresztül. „Mondd meg a gyermeknek, hogy...” Hóbortjairól, kalandjairól regényt lehetne írni – de azok már az anyám emlékei.

Emlékszem, nagyon vártam, hogy hazaérjek az iskolából, és betelepdedhesek a fotelbe, olvassak és hallgassam apámat meg a Szabad Európát. Apám soha nem mesélt az életéről, legfeljebb utazásairól. De leginkább irodalomról, színházról, fizikáról, matematikáról, műszaki dolgokról. A Szabad Európa pedig mindenről.

Ha valakit-valamit dicsérni lehet az emberség, a kultúra és a magyarság (kétes fogalmainak) szolgálatáért, akkor az a nyolcvanas évek Szabad Európa Rádiója. Nekünk, akkor és ott, Brassóban, a kulturálisan régóta lehanyaglott végvárban, a Medúza-arcú szocializmusban, bárkinél nagyobb szükségünk volt valamire, ami tudassa velünk: nem felejtettek el minket. Színház ritkán volt. A televízióban csak a szokásos hóbörgést láthattuk. Könyv az volt, rengeteg, de a Hangot, a Képet nem pótolhatta. A Szabad Európa Rádió kapcsolt össze a világ többi részével. A készülék ott állott apám ágyának párkányán; számomra érthetetlen kapcsolású kábelek, tranzistorok, hurkok diadalmaskodtak a zavaró relék fölött, s a Szabad Európa hangja tisztán és diadalmasan töltötte meg a szobát, reggel öttől éjjel egyig. Hallgattam olvasás és beszélgetés közben, hallgattam félálom-

ban és álmomban is. Politikát, történelmet, régi és új zenét, humort, műszakiakat és etikát és etikettet, mindent. Évek múltán egy-egy filmet nézve vagy könyvet olvasva hirtelen ráébredtem, hogy én ezt a filmet, ezt a könyvet *hallottam*, és szinte úgy hallottam, ahogy most látom vagy olvasom. Ha „ki mit tud” versenyeket nézek a tévében, és kisujjból rázom ki a választ szinte minden kérdésre, tudom, hogy ezt is a Rádióból tanultam.

Hallgattam és hallgattam Kovács Dénest, Molnár Györgyöt, Bánnyász Katót, mindenkit. És persze Vajda Albertet. És megtelt a szoba vidámsággal, és egy idő után már csak röhögni tudtunk a tragikus bábjátékon és két állandó főszereplőjén. Már régóta nem gyűlöltük őket, sőt, ha leléptek volna a színpadról, akkor elvesztettük volna kedvenc színészeinket. Olyan volt, mintha egy végtelen folytatásos filmet néznénk naponta, egy *Rém rendes családot* (igen, Al Bundy is a lábbeli-szakmában dolgozott). Ők fejlesztették ki a groteszk, az abszurd iránti affinitásunkat, a humorunkat. Nem véletlen, hogy a kelet-európai népeknek annyira jó a humoruk. Apám, aki mindaddig nem volt egy viccelődő típus, teljesen fölengedett, és életemben olyan jóízű röhögést nem hallottam, mint amilyen az övé volt. Persze ehhez kellett a Szabad Európa Rádió, mint a Nagy Felbujtó, meg az Optimista Megközelítés Professzora. Mert bármennyire tragikus is volt a kelet-európai helyzet – és ezt nem felejtette el hangsúlyozni – a Rádió mégis vidám volt, mert a Rádió tudta, hogy a nagy tragédiákat csak úgy lehet elviselni, ha gúnyt űzöl belőlük.

A családban mindenkinek megvolt a maga kedvence. Én Kovács Dénest szerettem, akit úgy képzeltem el, mint Mikszáth Kálmán és egy erős dohányos, öreg angol úriember kereszteződését. Anyám a fáradt és melankolikus Molnár Györgyöt. Apám embere Vajda Albert volt. Valahányszor Vajda Albert megszólalt, apám arca fölragyogott; gyakran szinte eksztatikus állapotba került. Bár én is kedveltem Vajda Albertet, nem értettem apám rajongását: Vajda Albert szellemes volt, de nem briliáns, gyakran laposak, elcsépeltek voltak a tréfái. Most már inkább értem: a Vajda Albert szerkesztette *Slágerpatika* apám ifjúkorát elevenítette föl, a negyvenes évek fülledd tangóit, sanzonjait, a tánciskolát, a régi magyar filmeket, színdarabokat és operetteket, Karády Katalint, Jávor Pált, Sárdy Jánost. És midőn Vajda Albert mesélt, vagy bejátszotta a régi dalokat, apám emlékezett, mulatott és táncolt.

Keveset tudok Vajda Albertről. Talán zene- vagy librettószerző volt, meg humorista, ötvenhatban menekült el, és Floridában telepedett le. Ő szerkesztette a *Slágerpatikát*, és minden csütörtökön, a *Forgószínpad* című furcsaság-magazin végén, csütörtököt mondott. Azaz bejelentették, hogy „Vajda Albert csütörtököt mond”, és akkor Vajda Albert humoros eseteket mesélt, vagy vidám eszméket futtatott. Hogy például a „szálem álejkum” etimológiája: Mohamed próféta

megkérdezte a piacon egy nénitől, hogy mi az, amit árul. „Szalámi az, lelkem” – felelte a néni. Meg ilyenek.

Midőn Vajda Albert csütörtököt mondott, pisszenni sem volt szabad.

Most, tizenannyi év után, Borgesba habarodva, mindent másképpen magyarázok.

Magyarázataim fantazmagóriák, költői örültségek. Apám, az ágyban fekvő, gondolkodó és emlékező apám most Funes, az emlékező. Ő a körkörös romok mágusa, aki megálmodott engem, hogy én újraálmodhassam őt. És másokat. A Szabad Európa Rádiót. Vajda Albertet, aki csütörtököt mond.

Az a „csütörtököt mondás” valami nagyon fontosat takarhatott, lehetetlen, hogy apám, Funes, Cinakán tévedett volna.

Egy késő nyári napon apám rosszul lett. Kihívtuk az orvost. A nap beragyogta a szobát, apám mégis jajgatott, hogy iszonyú sötétség van, húzzuk föl a redőnyöket. És hirtelen meghalt. Az orvosnak tíz percébe került, amíg kétségbeesett szívmasszázzsal föltámasztotta.

Még öt hónapig élt. Az öt hónap alatt kétnaponta egyszer ha megszólalt, akkor is egy-egy tőmondat erejéig. Nem volt örült. Fölkelt, elvégezte a dolgát, evett. És bámult a semmibe, nagyon tiszta, nagyon kék és nagyon ragyogó szemekkel. Ha kérdeztük, nem felelt. Néhány év múlva, midőn két vagy három „van-e élet a halál után” típusú könyvet olvastam, eltűnődtem: talán látta azt a túlvilági fényt és azokat a leírhatatlanul szép réteket, melyekről a klinikai halálból visszatérők mesélnek? Valamit megtudott, valamit, ami beavatta és megnyugtatta hatvanöt viharos év után?

Időnként éreztem, hogy néz. Fölnéztem, és valóban: nézett, tisztán, és végtelen, néma szeretettel. Ahogy egy apa nézi jó úton haladó, szépen fejlődő, tizenöt éves kamaszfiát – nyugtáztam magamban, és boldogan mosolyogtam vissza.

Kétszer fordult elő, hogy artikulálatlan üvöltés szakadt föl belőle. Nézett, és hirtelen eltorzult az arca, és üvöltött, valami dermesztő, földöntúli kétségbeeséssel. Nem segélykérés volt, ezt akkor is tudtam, ennek ellenére odaugrottam, és öleltem, simogattam, amíg megnyugodott. És mindkét alkalommal Vajda Albert éppen csütörtököt mondott, és apám, akit föltámadása után is elöntött a melegség Vajda Albert hangjának hallatán, hihetetlen módon pont akkor üvöltött.

Talán volt valami összefüggés. Talán apám akkor, kétszer is megpróbálta elmondani nekem és csak nekem, hogy mit tudott meg *ott*. A végső igazságot illetve a mindent megfejtő és birtokló szót, vagy mondatot, mellyel legnagyobb kincsét, egyetlen fiát a világ urává tehetné volna. De nem mondhatta ki, mert megakadályozták, mert nem beavatottal, olyannal, aki még nem halt meg, tilos volt közölni.

Talán az a szó vagy mondat Vajda Albert valamelyik csütörtököt mondásában volt elrejtve, és apám, Funes, Cinakán már régóta sejtette, s a tízperces halál alatt megtudottak bebizonyították azt.

Talán azt akarta mondani, amit a Mennyei Atya mondott Jézusnak, Nagycsütörtökön, a Gecsemáné kertben, a Fiú igazi beavatásakor.

Az egykor zsúfolt szobában most anyám lakik, egyedül, és éli az özvegyasszonyok sivár életét. A falakban talán még ott rezeg a Szabad Európa Rádió hangja, s a hang által az egész világ; az esküvői fényképről apám hihetetlen szemei tüzelnek; a rádió most Bukarest meg Marosvásárhely lapos adásait bömböli, és csak a magnó, időnként, Karády Katalint és Sárdy Jánost.

A Szabad Európa Rádió megszűnt, Vajda Albert pár éve meghalt.

Nekem pedig két esélyem maradt. Megszerezni azon idők szabadeurópás csütörtökeinek hanganyagát, és ráérezni egy szóra, ami esetleg egy, a többtől egy kicsit eltérően hangsúlyozott létige, vagy kötőszó, vagy személyes névmás, vagy egy banális mondat, melyet százféleképpen lehet értelmezni. Vagy várni, hogy egyszer, valahol, valamikor, megszólal egy rég megszűnt adó, egy halott bemondó bejelenti, hogy Vajda Albert csütörtököt mond, és a rég meghalt Vajda Albert köhéccsel egy kicsit, majd mondja a végső, az igazi, a Nagycsütörtököt.

VERSEK

Nem párnák közt

(P. S. Oroszországban)

Tandori Dezsőnek

Immár egy gondolat se bánt,
kiirtottam, mint a csalánt,
a titkos férget elpusztítottam,
lelkem ingét fehérre mostam.

Nyitott szemmel várom halálom.
Nem párnák közt,
csak szalmazsákon.

Utolsó gyertyám csonkig égett;
annyi év,
és még mindig téged...

S ki tízévenként jársz csak itten,
nem könyörgöm tehozzád, Isten!

Kunyhóm mellett megásva vár rám,
sírom nem ékesíti márvány,
sírhintom: talyiga kavics,
fakereszt, rajta: Petrovics.
Élt? Mennyit élt? Huszonhat évet?
Adjak hozzá?
Vagy ez egy másik élet?

A kemencében föllobog
a tűz, ahogy belédobok
egy-egy halál utáni verset,
mit csak csöndes megszokás verselt.
Elégetem, ez így van rendjén:
föllobban,
majd kihuny a versfény.

Hamvaival gyűszűnyi urna
– veréb viszi Tandori úrnak.

S holttestemhez, mit nem mosnak könnyek,
fújó, táltos paripák jönnek,
s viszik a lelkem, és még ma este

berobognak Budára, Pestre;
izzadtak,
szabadok
s mi bőszek

– Tandori úr számlálja őket.

A találkozás elkerülhetetlen

Ahol megáll a hatos,
vagy többé meg sem áll már.

A Nemzetinél, este.
Egy elfelejtett háznál.

És fürdés vajban, tejben,
vagy Szajnában, Szamosban.

A kézben néhány csillag,
és tőr a sétabotban.

Az arc mögötti kertben.
Egy tükrön túli várnál.

Ahol megáll a hatos,
vagy többé meg sem áll már.

A pont utáni versben.
Vagy amit kitalálnál...

Verecke híres útján, át Kocsárdon

Verecke híres útján zöld Trabanttal,
alig ötvennel kavárom a port.
Rivall a rádióból az újmagyar dal,
az ólmos benzin füstje áthatolt

a zárt ablakon. Hát így, akaratlan,
fakadt a könny a Kárpátok alatt,
holott mindég mindenről elmaradtam,
mi megható, s lelkemnek szárnyat ad.

*

Ki mindég és mindenről elmaradtam,
a múltból élek, mit nem éltem át.
Verecke útján almazöld Trabantban
keresek mestert,
tanítványt,
hazát.
S míg poroszkálok, ötvennel, kortudatlan,
tudom: ha nem lelek,
még épp elég utam van.

*

Kocsárdon át az út bizonytalan,
esélyem van, hogy nagycsütörtököt
mond a Trabant, s míg jó a szerelő,
koszos motelben lehet rostokolnom.
Napokig késhet nem várt érkezésem,
s a fülledt hallban nem néz senki rám,
s szorongás fog el, szörnyü félelem,
ha kimerül rádiómban az elem.

*

És most csak eddig.
És Wagner maszkja nélkül.
S csak röpködnek az ars poeticák.
És én is én is én is én is én is!

De mostan épp rükvercbe váltok át.

Hivatalnok-líra

Mit följazott irón vet
hűvös papírra,
legyen ezúttal, csak most, nem akta,
de hivatalnok-líra,
s legyen a lírai alany egy könyvelő,
helyszín a megszokott Kol-
vagy Kaposvár,
az évszak meg ősz,
vagy őszelő.

Az ébredés – ha létezik ilyen –
az át meg át a napsütötte sávon,
az albérlettől, hol a házi áldás
lóg a falon s az esküvői fénykép.

»Múvirágok fonják be majd halálom.«

A talponállóig. Egy cigaretta, kávé,
csitítandó a reggeli mocorgást
az ágyékban. S az asszony búcsucsókját.
És szívrepesve gondolni: ó, ha Márta!
Az irodában végig, mint a gép.
Az irodában folyton lesve-várva:
kipislog bár az írógép mögül,
vagy éppenséggel hirtelen
– és pont ma –
félrelép.

»Lehetne langyos sanzón életem.«

S talán csak ennyi. Az át meg át meg át
a napsütötte sávon. Estebéd.
A házi áldás, rég megunt teák.
És hátha Márta holnap félrelép.

Gregor

éjfél felé kívánszorog Gregor
becserkészni a nem túl tiszta konyhát
a falon át is hallom hogy mocor
e panelben hol vagy lakhatásom

diszkrét és csöndes nem perel Gregor
ha villanyt gyújtok visszavánszorog
ráér övé az örök zomotor
e hazában mit most bevallhatok

Gregort utálják mégsem ölhetem
keleti létem ősi védjegyét
főbérló ő hol én csak vagyhatok

Gregor fogyaszt a morzsa-zsoldból
– a nem túl tiszta fészkek satnya bére –
hatlábú fényes páncélos lovag
fölsétál Kelet panelcímerére

Lebeg az ékezet felett

Míg ez a vers levetkezett,
úgy remegtem, hittem halálom.
Vergődött hűvös papírágyon,
letépve mind az ékeket.

Maradt csupán egy ékezet
a szétszaggatott szóvirágon.
Míg ez a vers levetkezett,
úgy remegtem, hittem halálom.

És csak lestem a lényegét,
mint ereszkedik pókfonálon,
fátylat sző – nász előtti álom –,
lebeg az ékezet felett.
Míg ez a vers levetkezett.

Szétkeni teavajként

A lelkem ül a székben
egy szalmatest-kalapban.
Ma délutáni vers és
legforróbb őszi Nap van.

S e télbe hajló korban
oly ritka égi vendég
szétkeni teavajként
életem kocka-rendjét.

Kifakítja a törvényt,
az Úr öltönyruháját.

Balettcipők a felhők,
nem zsúfolt aktatászkák.

S e látszat úgy vigasztal,
habár kilóg a lóláb!

Az uccán jó a kedves,
és hozza már a szódát.

Mariann

Nem szeretett. Bolondja voltam.
Szerettem volna látni holtan,

hogy másé soha ne lehessen,
hűvösen többé ne nevéssen.

Mint ki megveti az egészet,
nem táncolt. Tükörbe se nézett.

Nem értettem, és most sem értem:
nem küldött el. Nem mondta, mért nem.

Nem tudom, életének véget
mért vetett. Megitta a mérget,

s már halott volt, midőn kerestem.
Nem üzent, nem írt levelet sem.

Sz. R. kisasszony emlékkönyvébe

Bár ott laknék a Szamosnál,
Szamos vizében te mosnál,
és kék lenne, akár szemed,
a víz, s szeretnél engemet!

Bár ott lagnánk a híd alatt,
s én rákot fognék és halat,
párnát hínárból hordanék,
ágyunk lenne a hordalék!

Nulladik szonett

Miként is nyújtsam át szonettetemet
– tizennégy sort, száznegyven szótagot,
ezen rövid meg hosszú lépteket –,
hogyan megtudd: önmagamnál több vagyok?
Téli virágként nőjenek ki tán
papíromból a mondatok, szavak,
hogyan téged, kit a lelkem úgy kíván,
e virágokkal elborítsalak?
Vagy inkább tetszik, minden sor ha rács,
s a vers kalitka, melyben átadom
– hisz bármi fényes, úgyis csak harács,
egy más világban áll a nagy vagyom –
a lelkem, mely a rácson át ha jár,
széthajlik az, de mindég visszaáll?

Az idő volt, akit megöltem

A szárnyas idő volt, akit megöltem.
Tehettem volna másként? Árbocomra
szállt, és kegyetlen vijjogása kőként
zuhant az álom tiszta, kék vizébe.
Volt egy hajó. És jég és köd, s talán még
egy véres esküvő is. A körülmény
nem számít már. A tettem is homályos.
Miként ragadtam és minő nyilat – már
nem is tudom. A holttest büntetésként
nyakamba' lóg, s a vijjogás kövénel
többet nyom súlya. A kínos szorongást
egy más nyomorra cseréltem, s maradtam
halottabb a halottnál: halhatatlan.

Anna egy pesti bárban

Nem tudom már, milyen volt szókesége.
Azóta többször festette át haját,
kikúrálta elme- meg vérbaját,
erénnyel súrolt folyosókra lépve.

Ahonnán nincsen. Visszaút. S a kék:
mint kirakatban napszíttá öltönyök

repedező próbababák fölött.
És hangja gyapját molyként rágta szét

tizenöt év. Félszines, néma film,
melankólia – divat – egy bestiára,
kit én is, más is, sorban, egy pesti bárba',
s a sor végén a férje lón a rím,

s lón indíték egy új travesztiára.

Átmanőver

Szamos fölött a körúton át
csúcsforgalom Brigitt-tel átmanőver
fényes tavaszban délben langy a szél
autók között az úton át a nővel

az autók túl- meg tündököltek
és mind siettünk olyan gyönyörű
volt a tavasz hogy mind rohanni kellett
és Brigitt éppen akkor mondta meg

megállnom kellett a fehér dupla sávot
nem tudtam átlépni az útközépet
és csak gázoltak rajtam át az autók
megannyi ólom guruló Brigittek

a túlsó flaszttert végül is elértük
éppen magyarázta is ő
volt valami feltámadásom és
már nem volt tavasz csak szép volt az idő

Segíts szavadra lelnem

(Balassi-strófák)

Ó, dzsukel beköpő
vamzer masnikötő –
balhéztam, markecoltam!
Sosem lettem ajser:
kapcarej, jasz, kajfer,
ganef, hímringyó voltam,
brancsban mindig vatta.

Hesszül leszívatva
kaptárba sóheroltak.

Ó jaj, görény téglák
baknink mószerolták,
bevirítottak minket!
Kampec házerbalhé –
deklík, fő- meg alhé;
de csak rám vertek cinket.
Tyurmában ki lötyög,
megint vagyok köcsög,
csicskázok genny csóringert.

Ó, mázsa van olló!
Micsa girnyó pondró
leszek, ha tré a hajlak!
Hangosfőzeléktől
slisszerektől, léttől
majd hogy herótot kapjak!
Jaj, brunyálom mind le,
télakolok blindre!
Zsarvak felhőre raknak.

(Recrementum)

test börtönébe' lelkem
nem tudni égi zsargon
segíts szavadra lelnem
a törvényt újravarnom

All My Tomorrows

Szeretném tudni, kié is jövőm
azok közül, kik én vagyok. Aki
megjárta Dante poklát, tükreit
Poe-nak, Swedenborg és Silesius
világát és a borgesi Idő
s az Álom minden egyes rétegét,
s Hellaszban töltött ezer éjszakát,
Endimiónként kívánván a Hold
ezüst testét, s szerelmes álmait
táncát feledve szőke nimfa s a
rohanásban megálló kentaur

figyelte, és a büszke istenek
töltötték meg a fényes színpadot?
Vagy Villon, Baudelaire, Rimbaud visz tovább,
a vérben izzó őrült szenvedély,
részeg hajón utazik, új vizen,
az én, ki rabló, költő és lator,
s a test szerelmét zengi, és dögök
fölött harsogja életundorát,
rohadt szerelmek égi lényegét?

És mindez én. Vagy ők? Jövöm kié?

Ód

1

És íme én, a délceg férfiszépség,
egy meg nem festett képben hogy csak álltam,
kék sapkával, ordító nagykabátban,
és szerelmemre nem volt semmi lépték.

Tán szerelmemet is csak kitaláltam,
próbáltam írni róla méla ódát
– de kilógott a kellékdal s a lóláb,
s a nyelvem lila nyakkendőre váltan.

És bevallottan csak a teste kellett;
amúgy szokásos: póker, vetkezős,
ő szinte szűz, én három éve nő.
És mégis ennél jóval többre tellett.

Hogy miért s honnan – én sem sejthetem,
tudtam holott ab ovo lótték ennek,
de fönntartottam poézist, hő szerelmet,
s most átvilágít minden sejtemen.

2

Hogy ki volt ő – hát nem számít az arc.
Fölkelt a napja, majd leáldozott,
ő is csak egy, aki a túlsó partról
valamit a foga közt áthozott.

Csak szerelmem – a kitalált – örök,
és én, ki benne csodálom magam;
a tükör áll, és csak az arc – ha van –
mit könnyörtelen mindég széttörök.

(S mily esendő a faragvány, a vers,
bár benne van, míg bennem semmi mérték.

Szerelmemről csak halvány, talmi térkép.)

3

Csak úgy látom (tán önnön kancsiságom),
szép, egyszerű és földi a szerelem:
kicsinosítom magamat,
virágot viszek,
ő meg főz nekem;
– egy mellékdal, mi eltöröl bármily ódát,
melyből nem lóg ki eszme és a lóláb,
egy vonat, mely ha másodosztályon is,
de hozzá elviszen,
s lesz csókom, vacsorám,
fürödni langy vizem.

(Mit látnom és éreznem adatott,
mondhatná bárki: puszta adatok,
s leírni őket: kopott könyvelés,
gyermeteg bulla,
az eszme túl kevés,
a tápértéke nulla.

Szerelmem kamasz-operett marad,
csak ezt szeretném hozni újra létre.
Időnként persze pornófilmbe lépve.)

4

Előtte mozi, vendéglő, virág.
Még azelőtt trubadúr-szerenád.
Feljött hozzám meginni egy teát.
Nem is terveztem mást. A kártyát
tréfából javasoltam. De hát...

Dupláztam, nyertem: ott állt meztelen,
kíváncsi volt, nem tudta, miért játszik,
és hova tűnt
illem és félelem.

Nem tudta, úgy gyakják-e meg
a győzelem jogán,
mint nőt vagy állatot,
de ha úgy lett volna, akkor is
örült, hogy játszhatott,
hogy érezhette végre nőnek önmagát.

És úgy volt szűz, hogy sugárzott,
ömlött belőle
a kurvaság.

A padlón ruhák meg kártyák szerteszét,
és ott, a kártyaasztalon,
virágot hajtott a szerelem.

És kelyhében most szállásunk vagyon.

5

És rólad írnék, de tkp. nem te vagy.
Tkp. én csak én csak én vagyok,
a mindenséget bíró büszke hím,
kártyában mindég győztes zsarnokod,

a hiú Isten méltó földi mása,
ki imádatot csak magának kérne ki
(na persze porba hull, ha épp te nem,
– hisz magát csakis tebenned nézheti).

És hajtogatja: tkp. nem te vagy,
tkp. én csak én csak én vagyok,
ám szerelmemre nincs is földi lépték:

már megint csak akarok
egy jó nagyot!

[kellékdal]

Ahol én fekszem, fű terem,
ördögszekér és kutyatej,
a te ágyad is, kedvesem;
albérelt kikerics-kehely.

S tán napi kétszer étkezés,
s a falon házi áltatás,
kitalált Isten, szerelem,

lakás.

[lóláb]

(Mert minden arról szól
az histoire-ban,
hogy kit, mikor, hogyan
és bármi árban.)

Nézd, kedves, nézd, kis quinte royale:
a tíz, kilenc, a nyolc, a hét
s végül a szív-hatot!

(A kártyát,
avagy a létet cinkelik?)

Na most már szívhatod!

Dolgozószoba. A pont utáni óda

Az évek telnek, s az üres szobában,
mit berendezett vágyakkal a költő,
polcok nőnek, polcokra könyv, s a könyvön
portigrisek találnak új hazára.

Törvényszerű: múltnak jelen az ára,
és jelenedért jövőddel fizetsz.

És az ezüst- vagy aranszínű emlék
a volt szerelmek aprópénze lesz.

S a könyvek mellett, mit versek töltenek,
versek keresnek újabb könyveket!

*

Milyen volt szókesége? Ó, ki tudja?
Búzamező? Kézenfekvő hasonlat...
Vagy egy shakespeare-i forró nyári szombat,
egy szonettszékben, pajzán délelőtt,
amikor újra, újra, újra, újra, újra?

Milyen volt szeme kékje? Ó, ki látja?
Az őszi ég? A tenger? Bármilyen kék?
Vagy inkább olyan, mint a távozás,
amint a kékből vérvörösbe lép?

(Akár a ponton, versen túli még...)

*

A tigrisek vigyázta szobában ül a férfi.
A pont utáni ódát már nem tudja versbe kérni.
Költészet?! Ugyan! Megszűnt! Nem akad új hasonlat.
Megáll majd tovaillan, akár csak ez a honlap!

Utána már csak hallgatás,
a csönd stilisztikája...

S csak az beszélhet, akihez vittem
a versszennyest fehérre mosni:

Ist...

Nem!

Képeslap Stuxnak

Stux, maga vérbeli párizsi lett,
kinek a lét csak egy kvázi-zsilett.
Úgy sétál élén mint Champs-Élysée-n,
Stux, maga kedves, kedves izém!

Stux, hogy a franc marná széjjel a torkát,
ha este a Rouge-ba' benyalja a tortát,

és nem gondol arra, hogy Balkeleten
mennyire vékony a létszeletem.

Stux, maga vérbeli párizsi úr lett,
akit vacsorára ma kúr le a szubrett,
s nem gondol arra, hogy este az *artom*
cukros és könnyes teába ha mártom.

Képzelve, voltunk ma künn a Ligetbe',
hárman barátnék, és nem tudta egy se,
hogy ősz van-e, tél van-e, nyár-e, tavasz?
Nem tudtuk, kedves Stux, maga fasz!

Na és a ligetből elhoztam a kóbor
kiskutyát. Van még egy fél üveg óbor.
Még abból. Stuxom, azt mind megiszom,
s elmegyek hidat avatni, bizony!

Jót mosolyoghat e női izén,
Stux, maga vámpír, párizsi rém!
Ó, Stux, maga kedves, kedves izém,
sétáljon csak, mint Champs-Élysée-n,
a kvázi zsiletten s a Szajna vizén.

Páthosz temetése

A legnagyobb is meghal egyszer.
Az aranykor is véget ér.
Játszodjunk hát álforradalmat!
Vér hull a földre, s vérre vér.

Száz éven át volt tápfeszültség.
S bár igazsága végtelen,
szalagunk úgy nyekergeti
mint fáradt ceruzaelem.

Átvezetett a szoroson,
meghódította híg honát.
Övé a hatalom s az ország
– megöljük hát, s megyünk odább!

*

Változás? Vagy csak unalom tette?
Pusztaszerből csak puszta szar maradt,
s a vastag porba beúsznak lassan
műanyag hullók, műanyag halak.

*

Narancs ingben és zöld zakóban
halálos ágyát körbeálltuk.
Szemén, még égő ablakon,
kihúlt lélek nézett le ránk,
ódon és babonás hazánk,
de mi csak kacagtunk azon.

Hinnéd, apó, hogy bárki retteg?
Daloljuk hát a kripta-reppet!

»Haver, nézd ezt a szinte-hullát,
üvegpilácsa szerinted mit lát?
Élete, húsa még el se oszlott,
máris látja a kénköves poklot.
Körülötte tizenkét ördög
poharába vérpezsgőt töltött.
Emeld poharad, haver, koccints,
miénk már e kibaszott nagy kincs!
A semmi ága, és túl a vágyon
három tehén a Hortobágyon,
s a Héja-nő, ki a flaszteren strichel
– míg nem sorsolunk, haver, ne vidd el!
Ne hisztizz a részedért, piszok,
miénk lesz végre az északi Titok,
bazi nagy zsákban idegenség,
magányból tizenhárom egység,
s hogy ne legyen semmi hiába
Himaláj-jég hull a piánkba!
Illés-szekerünk, hidd el ezt,
kiszorítja a Mercedest!
És hogy lépést tartsunk a korrallal,
számoljunk fel a vérző tollal,
de vigyük haza, haver, a vért,
mindent egy vérző komputerért!
Kedvenc taxisunk maga Kháron,
öröklünk végre, micsoda álom,
hisz miénk a semmi ága és három,
három bús tehén a Hortobágyon!
Ahogy illik, röhögve, bögve

kikísérjük a temetőbe,
kriptájában fölgyúl a kasztfény,
dübörg a reppünk, e drága blasz-fém.
Ott szolgáljuk föl majd a kávé,
zaccából sajtold, haver, a H. B.-t!«¹

*

»Ha nem lettél veretes, legalább légy veretlen,
furcsa rőt trombitáddal, te feslett ismeretlen;
ahogy az őszi allén, gazolin, átcsorogtál,
lángodban perzselődött e frájdtalan korosztály.
Kenyérkénk mártogatjuk mondatnyi héjazsírban,
hazánk csak pesti resti, hűtőnkben csak manír van.
Rajtol a retináról a szárnyas sült malacka,
hogy landol majd a keblen, a zörgő szívharasztba'.
Ó, lassan elmosódik múltunk, a régi messze,
ahogy befut az expressz a túli gárdölesztbe,
ahogy befut az expressz oda, ahol sosem kés...

Halak frekvenciáján időjárás-jelentés,
az éterben keresztbe'.«

*

»Mi csillog szemed ablakán?
Ki kandikál az ablakon?
Itt hagyhatom e villanást?
Mellényzsebembe rakhatom?

És ki játszik a zongorán
a fehér lábú fák alatt?
Te kísérsz? Vagy ők, a holtak?

A vér, a sírok, a kőkeresztek?
Te lehetsz csak, ti nem lehettek...

Te lehetsz az, más lehetetlen
mi vagyunk az ország,
mi ketten.

Hajók, repülő, vonatok
csak te vagy rajta,
csak én vagyok.

¹ T.i. Halotti Beszéd

És az erdőben a medvék,
a folyónál a sellők
a vízesés-szobában.

És ott vagy, ott kell lenned,
és pókháló-ruhád van.

Ott vagy, és szövöd ingem
kétszemélyes hazánkban.«

*

»Az Ágnak rendületlenül
légy híve, langaléta!
Rajt' generális szíve ül,
csak nézi kis kadétja.

Nézi, még hangtalan vacog,
majd ugrik mint a béka,
és bekap néhány csillagot.

Vállapján, nézd, már hány ragyog!«

*

»A hullák rendje az, hogy elbomolnak,
s ha jóllakottan tovaszállt a sok
zöldsárga légy, a csontoknak a holnap
nem forgolódást: megnyugvást szabott.
Füstből, porból, zúgásból út vezet
a hegyhez, és a völgyben hús tavak
biztatnak, hogy partjukon még lehet
szeretni egymást bűgő lomb alatt.
Késő éjjel a holdig csónakázunk,
s ha senki nem lát, járunk a vizen,
és ottan, ahol csókolni megállunk,
négy lábnyom marad, kedves, úgy hiszem.
És nem fázhatsz meg, édesem, amíg még
rád boríthatom versem hermelinjét.«

*

»Nézd ez ifjút, Élet Tanár Úr,
ahogyan szárnyal, ó de könnyed!

Dalolgat tizennégy karátul,
fölszárítgatván balga könnyet.

Fagyit nyal, oly vidám diák,
s mint kinek szörnyü dolga nincsen,
popón rúg áltragédiát,
Júliától egy lány pusztit csen.

S a létet is csak rúgja hátul
– mit annyi ok és poklozat!?
Olvassa hát, Élet Tanár Úr:
a legvidámabb dolgozat!«

*

Micsoda kedves temetés!
Kacarászunk meg nosztizunk,
bájjolgunk a sírodon, Páthosz,
elástunk, most meg jót iszunk!

Tiporjuk durván és gazul,
sóval hintjük be sírodat
– azon már többé fű se nő.
Majd ki-kit elvisz a vonat.

Posztlógus

Másnap reggel, hitemet szegve
visszalopóztam, meg kellett tennem.
Az éjszakai orgiából
néhány sor még csengett fülemben.

Nem is csengett, nem cseng az ólom!
Ó, travesztizált toposzok,
miket lelkesen orgonáltunk,
mi, részeg, kicsi Kronoszok.

»Hazám mögött van egy Kanális,
oda hányok, beh triviális,
beh oda hányok, hánytól hányig,
beh eljut a nagy Oceánig!

Vagyok bús fekete Retek,
vagyok bús fekete Retek,
de nevetek,
de nevetek!«

Mit is játszom? Álforradalmat?
Az aranykor is véget ér?
A legnagyobb is meghal egyszer?
Vér hull a földre, s vérre vér?

Mi teszi ezt? A változás?
Az unalom? És az maradt
Pusztaszerből? És kik azok,
azok a műanyag halak?

A sírhantnál csak hűledeztem,
akkor születtem a világra

– és csak nézek, ó, tetszhalottként
a sírhalomból kinövő
bús, fekete, könnyes virágra.

Bécs, 2000. november 16.

Faludy Györgynek

Oly sok mindent szeretnék mondani
– ezért kellene rövid verset írnom,
mi elérhetne egykor egy kövön,
a kő pedig egy talpatatnyi síron.
De lám, a frappáns kamaszkor lejárt,
s a bölcsesség kora még messzi van,
s a kettő közti sztrádán álldogálok,
már nem meztélláb,
de még csak zokniban.

Brassó, Kolozsvár, Budapest után
most cifra bécsi hídról köphetek
az épp soron következő folyóba,
megköszönvén imígy az ihletet.

Örök divat írni a városokról,
érzelmekről s az életélvezetről,
de Bécs, akár egy undok, randa hüllő
kicsúszik lomhán bármely verskeretből.

Hány tízezernyi panegirikusz
övezte Bécset, metropolisát
művészetnek és édes földi kéjnek!

S most áll poétánk, szívja a fogát,
és menne innen akár a fenébe.
Tuskók gárdája – univerzitás.
Tohonya ludak – a hírhedt bécsi dámák.
A kávéházban száz unott pofa
osztja a benzin és a knódlí árát.

A Ringen átdöcög egy-egy fiáker,
s a látványnál csak az röhejesebb,
mily büszkén pompáznak a benne ülő
proletár majmok, amint éppen áldják
a szép és dicsó huszadik századot,
a Nagy Egyenlőségek Századát,
melynek köszönhetően most Grafok lehetnek.

Félóráig,
csak ötszáz schillingért.

*

Villámkép.
Innen invokállak,
Téged, a régi szellem régi őret
s kalandorát, a bohém humanistát.
Áruld el nékem, ó, Öreg Magiszter,
kit egy árnyékszék-század búze sem
tántorított el a rózsák illatától,
a képzelet minő lencsén át
nézzem e rohadt, neonzöld világot,
hogy benne ama klasszikus,
örök Szépséget fölfedezzem,
mit eddig csak hazugságban találtam?

*

Tudod, egy egész napfényes őszön át
Évát, tudod, Eva Scharffot kerestem,
kocsmák mélyén, rokokó palotákban,
s a múzeumban minden képkeretben.

Álltam ott, ahol hetven éve álltál,
mondtam, hogy Eva Scharffot keresem,
ha jó volt Néked akkor, hetven éve,
miért ne lenne most is jó, nekem?!

Négy-öt órát kellett várnod Neked.
Dohogtál tán. Én vártam heteket.
S mit láttam közben, meggyőzött csupán:
a fakó, lomha, kortárs bécsi dámát
kizárólag a legvégsőbb esetben,
kizárólag, és csakis asztalon,
mert ha az ágyba fektetem, hanyatt,
menten elalszik,
s tessék, b...hatom.

Sajnálom, hogy a ballada
e derék kortárs asszonyokról
belefulladt a triviálba.
De vagy én vagyok nagyon hülye,
vagy nem tudok egy-két titokról.
Vagy pedig már minden hiába.

*

Persze, nem csak a szerelem...
Ennél többről is lenne szó,
valamiről, mi tán lehetne,
s a világot, ezt a randa hullót,
beterelné a verskeretbe.

Epilógus a másik tigrishez

és nem szűnök meg keresni a délutánban
a másik tigrist, a sorokból hiányzót
Borges

A másik tigris, a sorokból hiányzó,
– ki életemből ugyanúgy hiányzik,
szomorú, és az életet kívánja.
Akárcsak én a halálomat és azt,
hogy pusztá kézzel szálljak szembe véle.

Gyönyörködnek, amint ugrik felém
a véresen zöld, sűrű alkonyatban,
s jelképből léssen megváltó valóság.
Ölelem én, ő marcangolja testem,
fojtogatnám, míg az ősrégi földre
kicsordul minden vérem s szenvedélyem.
S míg lépdelek a túli fény felé,
a liánok közt lassan imbolyog
tigrisem, kit egyszer megöleltem,
s kit nem csíkoznak többé verssorok.

Ó, én marha, ki nem hittem Kosztolányit

...beköltöztem egy ablakmélyedésbe
ölemben puha pormacska dorombol
szúpercegés festi alá a sóhajt
mi fölszakad a pesti villamosból
kis pókok szóttek bús szememre vásznat
csillámló porból hull reá a festmény
szitáján át lelkem lényekre bámul
mint lejtene az utca hosszú testén...

...a rosszleányok – mondják – arra laknak
csipkés házakban
kutyáik nem ugatnak
fehér arcuk pirosnak csak te látod
arra laknak – mondják – a rosszleányok...

...most épp egy óra esti nyugalom van
szobámban minden olyan kosztolányis
narancs fény hull teázóasztalomra
és szemben ül a játszótárs a lány is
térzenét enged át az ablakom
teát iszik és boldogan nevet rám
„hiába futsz már rég benned lakom
mint fűszeres boltja fölött a reklám
amit csak látsz oly szép és egyszerű
»minden mi ízlik itt megtalálható«
míg élek én az életed derű”
beláthatom az élet máma szebb
szobám most álmos szépekkel telik
tintaszőnyeg bódító cigarett
magadban ő és szobádban ó te itt
fények sétálnak lassu-boldogan
szememen nyirkos templomablakon

teát iszik
s már nem tudom hogyan...

...élhettem volna én is – benne – akkor
a szende lírát magam elé tartva
mint elmosódott fáradt sárga festményt
vagy porvirágos fakó ablakocskát
színes tintákban feredni s rút Kaján
hangját csupán megszűrve hallani
– alvó szomszédom vén köhécseletét...

Egy kiskörúti kis karámban

(dezsők)

[Egyféle szeretet]

Egy régen lakatlan lakásban úgy éreztem, hogy vége van.
Teóriának hittem addig, nem képzeltem, hogy vére van.
Úgy feküdt ott az asztalon, hogy arra nincs is tán hasonlat.
Aligha tudott róla bárki, hagyhattam volna hát halottnak.

Nem tudom, mikor érkezett, s hogy ajtón, avagy ablakon,
én úgy döntöttem még előtte, hogy mindet kinyitva hagyom.
Komótosan csak tettem-vettem, a meglett férfi nem siet,
tárcát írtam egy napilapnak dolgokról, mikben nem hiszek.

S még történt, ami történhetett, míg megjött, majd összeesett.
Hagytam volna kimúlni csöndben, csupán egyféle szeretet,
valami ócska-locska érzés, könnyű dalocska védte még.
Nem képzeltem, hogy vére van, és nem ismertem a képletét.

*

[Arám]

Egy kiskörúti kis karámban,
egy rohadt pesti juhakolban
énnékem szépséges arám van,
és ma is véle kupakoltam.

És túrom kicsi, puha gyapját,
míg fakad kéjes bégetése.
Hajnalig módos urak gyakják,
de hezzám tér meg ébredésre.

Én fogyasztom szerelme nagyját,
ez a költő eb- s estebédje.
Nem iszom sört, nem eszem hagymát...

(...s még visszatérek e töredékre.)

*

[A rőt ténia]

Ó, én marha, ki nem hittem Dezsőt,
míg soraim közt álmos szárba szökkent,
és lassan-búsan terebélyre nőtt.

A lapra csöppent ténitája a rőt,
én zölddel írtam, rögtön észrevettem:
mint véres havon girbegurb fenyők!

Milyen magyar, ó, milyen magyar így!
És minő alany tetszeleg főszerepben!

S a láthatárba botló illetők!
Meg annyi minden, amit már levettem...

*

[Ragacs]

Ó, én marha, ki hittem néha őt,
és mindazt, amit soraimba szótt!

Érces húrokon édeskés penész,
ragacsos ujját mossa az új zenész.

Nem vitás, ki a lírai alany,
s minő prózai állítmánya van.

*

[Hajnali]

Szép gyóntatóm, most vallomást teszek:
múlt éjszaka – háromkor – meguntam
az életet.
Épp befejeztem egy szirupos verset rólad,

amelyben össze, összevissza téged
(„...ó, jer malackám, episztolám az ólad...”).
Még füstölt a toll a hévtől, midőn a kakukk
nyilatkozott: kakukk!,
s fogózz meg, kedvesem,
sikított: „nevermore!”,
dörögte: „sohasem!”.

Le nem feküdtem. Undorított az álnok,
nem akartam látni az édes álmat,
és verset írni, mint egy hülye arról,
ami nincsen,
kezem sem pihent meg picit a kilincsen,
mielőtt kiléptem elébb-még-otthonomból,
s a semmi begombolt.

A gép az agyban rég rozsdás, tudom,
de értsd meg okát most és mindörökre:
unom!
Unom a házam, és unom ezt a várost,
és az ország,
a hon...
Unom ezt, unom ezt írni hozzád,
unom!

Unom ezt írni ezen a nyelven,
ezen a fura állaton, melyet sikerült néha
ketrecbe vernem,
de hasztalan, mert dallama már kiegészült,
mióta unlak énekelni téged.

Unom létem: kiismert könnyű térkép,
s bár élek még, a halált is, jaj, unom,
émelyítő, negédes könnyűségét,
a korzózást az egyhangú Tejuton.

*

[Kontrahajnali]

Nézd csak, tudom, hogy volna miben hinnem,
figyel a gépész, nem a gép az úr itt benn,
okos szemem a szeszély vásznán átlát,
rég hordom már az élet nagykabátját.
Ím az igazság: a dolgok egyszerűbbek,
locsogtam ezt-azt: titokzatosnak tűnjek.

Lágy szellő fú a szemetes Kiskörúton,
bevallom, hogy sikerült jól berúgnom.
Törpék jönnek mogorván, és lefúrnak,
kőbánya nyílik a duhaj koponyban,
de mit tegyek, ha már belébotoltam
a csehóban egy bús, ismeretlen úrba,
s vendége voltam?

*

[A szép halál]

Ma a halállal randevúztam
egy poros IKEA-s tükörben.
Minden falon egy-egy tükör volt,
így hát magamat körbeültem.
Pontosan vélem szemben ült,
fakó arccal, s némán teázott,
vagy inkább színes tintát kortyolt,
fele másom, fele a por volt.

Egy régen lakatlan lakásban
a szép halállal megteáztam.
A tea után kávéét hörpölt,
én gyufát, ő lidércet dörzsölt,
nem bánta, hogy a tűzlény retteg,
meggyújtotta a cigarettet.

Jobbra, balra két más tükörben
láttam portalan, szebbik énem
egy régen lakatlan lakásban,
hol a létet megfogni véltem.
Egy negyedikben néztem hátam,
keskeny vállam alatt a szárnyam,
tollaimon a tintafoltot,
és még valami más is volt ott.
Színes tintákat iddogáltam,
majd ábrándosan fölböfögtem,
lejegyeztem pár halálos sort,
fele énem, fele a sors volt.

Egy régen lakatlan lakásban,
ahol magamat körbeültem,
a szép halált teázni láttam
egy poros IKEA-s tükörben.
Majd fölpattant a kanapéról,

gestikulált és magyarózott,
talán arról, hogy hova vágyok,
közben sercegő tűzlényt gyilkolt,
fele a versem, fele így volt.

Az igazi Nyugat

Vizsgálja, hogy mik a legfőbb igények,
vagy kicsit sem érdekli az, hogy a népnek
hogyan ityeg,
Az Akondi szvitek?
(Edward Lear)

Nyitja? Zárja? Vagy söpri az utat
az igazi Nyugat?

Pezsgőből buggyant forradalom,
vagy – mi betölti – csepűhalom
a lyukat,
az igazi Nyugat?

Kortyolgatja a buta paraszt?
Vagy csak egy mondén, úri palack-
on kupak
az igazi Nyugat?

És a rögeszmén inneni sávon
valódi-é a valódi kánon,
vagy tucat
az igazi Nyugat?

Felfektet egy-egy Annát, Lédát,
vagy alanyként dug csak kollégánk,
vagy dugat
az igazi Nyugat?

Szerelem, Isten, Eszme meg Haza,
vagy a Bandi izgága fasza,
mit kutat
az igazi Nyugat?

Tán azt, mit holtrészezen nemzett,
magáévá teszi a nemzet-
i tudat
az igazi Nyugat?

Lészen-e néma teába' íz,
vagy a preteá(trá)lis víz-
be nyuvad
az igazi Nyugat?

Dialektál az új meg a jó,
s neovizekre csúszó hajó
vagy csutak
az igazi Nyugat?

S ha kéznél nincs épp egy Hatvany,
elvánszorogtat bár Hatvanig
pár urat,
hej, az igazi Nyugat?

Éhezőinknek manna, áldás,
avagy sáskahadként a mártás-
ra duvad
az igazi Nyugat?

Munkája ész vagy kétkezi?
Kiássa vagy csak mérgezi
a kutat
az igazi Nyugat?

Oroszlánként bömböl? Vagy béget?
Ha frigyre lép, el kit vesz? A Szépet
vagy Rútat
az igazi Nyugat?

Tán az a Szép, és naná, a Kék,
amit a (sor)rács mögül a nép-
pel tudat
az igazi Nyugat?

Ha letérdel az oltár elé,
mit keres épp? A szemüvegét?
Az Urat?
Az igazi Nyugat?

Elfordulván balra vagy jobbra,
politizál? Vagy csak kidobja
a nyulat
az igazi Nyugat?

Megváltani jött vagy hetyegni?
Kartoték? Vagy csak gyűrött flepni

mit mutat
az igazi Nyugat?

Strázsálja-é hűen a kort,
vagy csak a koszló, ócska Hold,
mit ugat
az igazi Nyugat?

Szamarán miféle ugarra rugat?
Nyitja? Zárja? Vagy csak söpri az utat
az igazi Nyugat?

A költő, a ringyó és a király

(Janus Pannonius apokrif költeményei)
– részletek –

Exordium – A belépő

Úton vagyok, a havas táj mögöttem,
fölöttem már felhőtlen nap ragyog.
Egy napja még prémekbe öltözöttem
dideregtem, úgy hittem meghalok.
Hajnalra Adriámat üdvözöltem,
kék Ámorok és vizes angyalok
lejtik az ösztön táncát körülöttem,
és mától férfitógát húzhatok.

Hazámban néhány fagyosszent vacog,
és Krisztus, jeges hittől üldözötten.
Egy trónuson két király abajog,
keresgélük az országot a ködben.
Romagnában Apolló andalog,
ölébe pajkos szőke nimfa szökken,
és részeg, ajzott istenállatok
örömködnek mítoszi bűvkörökben.

Örömköd. Még. De elmém visszazökken:
ó, magam mögött mégis mit hagyok?
Emitt a menny, hazámnak átka ott.
Ez én. Az én. De mi lehet közöttem?

Guarino salutem – Guarino köszöntése

Új életet ki holt nyelveknek adtál,
üdvözöllek, halhatatlan Magiszter!
Egy hegyen túli versből érkezem,
hol megfagyott sorok közt zúg az Ister.
S a strófákat mi elválasztja,
kietlen pusztaság,
ahol legfeljebb kutyatej terem,
s nem metaphora,
vagy hasonló virág.

Olyan hazából jöttem ide én,
hol kevés a könnyv, de annál több a könny,
és legtöbb a közöny.
A viszonyokat híven tükrözöm,
ha megsúgom: Quintilianusból legfeljebb
a két utolsó szótagot ösmerik,
s a száj is épp e dolgot végzi el:
az egyszerűt.

Ország, hol plebejusnak lenni borzalom,
papnak mártírhalál,
s mindek között legnyomorultabb
a mindenkori király.

Amíg atyja gyilokkal
bordái közt hörög,
kölyökként hitegetik a trónig,
koronázzák az ördögök.
Az atya utolsót üvölt,
a hiú gyermek föl kacag,
esztendőre meg belladonnát
néki az édesanyja ad.
A donnát új férj fojtja meg,
és őt a főurak.
Te fivéred ölöd,
téged meg kisfiad.

A Föld árnyékos oldala.
Az Isten háta a határ.
Látogató ha érkezik,
vagy török, vagy tatár...

Légy elnéző vélem, dicső Magiszter,
hogy elragadtattam így magam,

mit most egy szuszra elregéltem,
már tegnap, nem ma van.
A farkasokat magam mögött hagytam,
bűzlő bundámat immár elvetettem,
bohó diákként állok, ím, elébed,
más versben, új és forró szerelemben.

Add nékem át, Mester, minden tudásod,
tavaszt vihessek rideg otthonomba.
Jobb vagyok, meglátod, bárki másnál:
a budai vár udvarából az édig
metrumokból rakok ki grádicsot,
a megkövült felhőkön rést nyitok,
s a pannon pusztán végre könyv terem,
új időknek új dala s szóvirágok...

Guarino, legyen a neved áldott!
Guarino, ím köszöntelek és
nemkülönbem nagybátyám, jó Vitéz
is tiszteltet, Varadinumból. S még van itten
egy tömött erszény, mivel a pénz is isten.

Porcellio poetae – Porcelliusnak, a költőnek

Almát és verset küldtél, Porcellius,
és nem tudom: almád kíséri versed
vagy versed almád? Ez korántsem mindegy,
az evés élvezetét a szellemével kíséreni,
vagy az olvasás gyönyörét a gyümölcs
zamatával fűszerezni. Ám mielőtt
e bölcséleti felütéstől elalélnál,
mint férfi férfival, beszéljünk: mit akarsz?
Almával és verssel megkönyékezni a seggem?
Avagy verssel és almával elérni azt,
hogy Guarinónak áradozzak rólad?
A kánon kulcsa – köztudott – nála van.
Porcellius, versedtől szépérezkem lekókad,
almád meg fanyar, és persze nem arany.

Geometrica – Mértani

Íme a kör. Az átmérő végeit
a kör ívén egy nekünk tetsző ponttal
kötvén össze, a háromszög csúcsa
köztudottan egy derékszöget képez.
E felvezetés a laikusnak furcsa,
nem sejtheti, mi köze is a téthez.
Thalészi ám a fordított tétel is,
nem ildomos tárgyalni semmiképp,
de megsúgom: egy ajzott harmadik
szükséges itt is, két pont nem elég.
Vezényszóra a körvonalra lépünk,
és tartjuk a szöget, holnap hajnalig.
Hóharmatig. Végzeted s végzetem
püthagoraszi: én a négyzeten,
meg te az önnön magad szorzatával,
kitesszük őt, bár ím, hatványkodik,
szóba nem áll a két részeg diákkal.
Mily találó: mi ketten befogók,
és vágyainknak ő az átfogója.
Elragadó, hogy bölcsészek vagyunk,
s ily idomokat vizelünk a hóra.

In furem suorum carminum – Költeményeinek tolvajára

Könyved, Vallinus, kiköpött mása az enyémnek,
de nem csak a könyvkötő, a poéta is lopott.
Büszke is vagyok, hisz kiket így imitálnak,
azokból nőnek a klasszikusok.
De ha pennám lenyúltad, nem kéred kölcsön,
teljesítendő az esti penzumot
a *mentulámat*? Akárcsak a versben,
a különbséget nem érezné nejed
– a formában. Csupán a geniusban,
mit lopni sem, tanulni sem lehet.

De bello Transalpinico – A havaselvei hadjáratról

Igazak, mondd a hírek, ó, király,
csak hóba tapos sereged, sose vérbe,

és foglyul ejtéd a Karóbahúzó,
bár érte indultál, nem pedig ellenébe?
Dicsőség néked, király, ki jó atyád
véres metódusai helyett borral
locsolgotod a kiegyezés virágát,
s érdekeid nem rendeled alá
ígéreteknek, kontraktusoknak,
adott szavadnak s holmi fityfenéknek.
Hűbéresed volt Dragula, és a törökök
réme. Mégis úgy láttad jónak, öccse,
Radu, a Szép ringó valaga
üljön az ingó walach trónra.
Derék fickó. A szultán is szerette,
s míg túsza volt, egymást húzták karóba.

De amore. Ad Galeottum – A szerelemről. Galeottónak

Olyan országból írok néked,
melyhez képest az alvilág is éden,
melyet gyalázni mégsem kívánok én, nem,
hiszen hazám,
és hozzá fűz a létem.

S az énem. A benne rejlő búskomorság,
mit a napfény Itáliája
nem ért meg,
csak ez az ország.

Mióta hazatértem, folyton köhögök,
ömlik a taknyom, fázom.
Bíbor a köpetem, vért ürítetek,
és sebek éktelenkednek
orcámon.
Öklendezem: vért és epét.
Közeledik a végem,
még csoda, hogy a lélek ép
nyavalyás ketrecében.

De pénzem annyi van,
napi száz kurtizán
kegyét fizetni bírnám.
(Ha volna itt egy bordély,
tán erre tévedne néhány!)

Téma híján, mit mívelek,
amolyan hivatalnok-líra.
Habár költészetemnek
nem is halála éppen,
más ars poetica
lüktet, hiszen tudod,
benned is lüktet, ott
a vérben.

Teszem, mit tenni kell,
és gyakran föl se tűnik
a köhögés, a vér
és a sebek orcámon:
mert szerelmes vagyok.

Ugye szokatlan hallani számból
e mondatot?

Csak ennyi. Szeretek. És szűkszavú leszek,
hisz minden egyéb másra is tartozik,
de ez csak reám,
s még reá sem tartozik.
Mert a vizsontról meg sem kérdezém,
nem is kérdezhetem.
Galeotto, titkos e költemény...
Csak te tudhatsz róla. Ő sosem.
Csak te meg én.

Galeotto, ha szerelemről írnál,
miről írnál? Kérlek, segíts nekem,
pennám megannyi bevált sémát kínál,
de ténjtája a fanyar cinizmus
és nem az érzelem.

Öklendezem. Epe? Reménytelenség?
Netán újraálmodott ifjúságom?
A körülmények már nem számítanak,
csak ő, csak ő, csak ő
– és csak te, hív Barátom,
ki megosztozhatsz vélem
e gyötrelmes varázson.

Lehull az éj és rám borítja búját.
Félek. A köhögésem is besúgják.

Nem tudhatják, mitől a búskomorság,
és mi a gyilkos kórság
origója. A szerelem.
És ez az ország.

Fragmentum – Töredék

.....
Egy ismeretlen várban,
az Úr háta mögött.
Egy ismeretlen lázban,
nyirkos párnák között.
Egy ismeretlen ágyban,
melyben halálra fáztam.
Egy ismeretlen verssel,
mely megfagyott a szájban.
.....

Janus harmadik arca

[Frons Iani tertia. Epilogus Joannis Dionysii Urbani]

Övé a *ius primi versus*, az első vers dicsősége, arról nem beszélve, hogy ő volt az első és évszázadokig az egyetlen nemzetközi szintű és híró poétánk.

Roppant izgalmas figura, élete egy hollywoodi szuperprodukciónak témája lehetne. Az újlatin költészet hatalmassága, a humanisták dédelgetett üdvöskéje, Európa-híró poéta és sztárbölcsész, dúsgazdag püspök és nagy hatalmú politikus. Ugyanakkor tollából fröccsen a vitriol meg a testnedvek legnemesebbike; biszexuális bordélytöltelék, lázadó és felségáruló. Ifjan, tüdőbajban halálozik el, ahogy egy rendes poétához illik. Mindezen dolgok együttállása arra predesztinálja, hogy kultuszköltő legyen.

Ehhez képest legtöbben csak annyit tudnának makogni róla, hogy ő volt az első költőnk, latinul írt, valami uncsi verseket a békéről meg egy mandulafáról.

Miért nem olvassa Janus Pannoniust a magyar olvasó? Kétségtelenül az egyik ok, hogy elidegenült a gyönyörű latin nyelvtől, és nem olvashatja eredetiben, fordítást olvasni pedig „*más, nem ugyanaz*”. Akár még szemére is hányja a költőnek, amiért nem magyarul írt, nem tudván, hogy a korabeli magyar nyelv nem versenyezhetett a latinnal egy ilyen kaliberű költészet hordozásában.

Ha neki is veselkedik a fordításoknak, nem biztos, hogy ízlik neki a klasszikus verselés, hűvösnek találja, túl fegyelmeztetnek, idegen csengésűnek, bármennyire képlékeny is a magyar nyelv. A klasszikus metrumok gyönyörűségének élvezetéhez beavatás szükségeltetik.

Ám Janus tündöklésének legfőbb akadálya minden bizonnyal az iskolai tananyagban való tálalása. A magyar olvasó általában diákkorában, középoskolás kamaszként találkozik először a poétával, a mindenkori tankönyvekben, melyek sikeresen mellőznek mindent, ami a nebulókat igazából érdekelné ebben a korban. Fogadni mernek, ha a tankönyv meg a tanár a költő pajzán lírájával kezdené a bemutatást, Janus lenne a kölkök abszolút kedvence, és ilyen felütés után egészen más lenne a viszonyulásuk a magyar költészethez.

Ez persze nem lehetséges, elvégre a 21. században vagyunk, mikor is fiókáink lelkecskáját minden pikantériától kímélnünk kell, nehogy sérüljenek. Kamasz kölkeink közben silány internetes pornón csámcsognak, miután röhögve kattintanak az *elmúltam 18 éves* gombra, és oly dolgokat mívelnek az oskola zezzugaiban, melyekről az illedelmes pedagógusok képzelődni sem mernek. De Janus malacsaigaival nem találkozhatnak, nehogy véletlenül az irodalomtól romoljanak meg.

Megjegyzem, hogy ezelőtt öt és fél évszázaddal abban az iskolában, melyben Janus tanult, a pajzán epigramma-írás szakmai gyakorlat volt, elvégre a derék Guarino mester maga is mívelt efféléket, követvén az ízes világirodalmi hagyományokat.

Fő, hogy a pedagógia fejlődik...

Persze nem akarom szemérmetlen, hatásvadász poétának beállítani Janust. A pajzánkodás, trágárkodás, az elképesztően szellemes, vitriolos gúnyköltészet csak az egyik arca. Poétánk ennél sokkalta összetettebb. De ezen a téren is vannak világszámai, ráadásul merészsége páratlan. Galád gyöngyszemei egy cenzúra nélküli világban is meredeknek számítanak, hát még abban a korban? Ugyanbiza ki merészelt a magyar irodalomtörténetben, az érintettek közül ezt így leírni: „...elég gyakorta űztem / egy-egy farcicerét ramaty buzikkal” („...saepe non negavi / lascivo cubuisse cum cinaedo.”)? És ki bátorkodott – magyarként – kioktatni III. Habsburg Frigyeset, a hatalmas német-római császárt, meg kigúnyolni több pápát? Arról nem is beszélve, hogy az isteni és megfelelőképpen hiú Mátyás orra alá dugta ravasz dicsénetét, melyben valójában kigúnyolta.

A szakma ugyan kedveli Janust, bőséges szakirodalmat találunk, izgalmas értelmezéseket, akár oknyomozásokat is, mind az irodalomároknál, mind a történészeknél, mégsem használják föl a számos kultúrceমেget (de még a bulvárt sem), hogy érdekesebbé tegyék a poétát a közönség szemében. Janus híre megmarad az akadémiai határokon belül, és maroknyi híve próbálja csupán kultuszköltőként is fölépíteni.

Pedig a jó példa ott van az orrunk előtt, és sokkal több köze van poétánkhoz, mint hinnénk.

Sokat olvastam Janusról, de nem emlékszem, hogy Szócs Gézán kívül valaki összekapcsolta volna Villonnal, aki pedig kortársa volt. Janus mindössze három évvel volt fiatalabb a bűnös-lázadó francia kalandorköltőnél.

Villon nincstelen csavargó volt, míg Janusnak, Magyarország egyik hatalmasságának jövedelmét ma dollármilliókban lehetne mérni. De minden jel arra mutat, hogy a pénz nem érdekelte és nem befolyásolta. Janust a bölcsészet és a hedonizmus izgatta, és csupán tíz évig volt boldog, amíg Itáliában tanult a szabadelvű oskolákban, fürdött a napfényben, és kocsma- meg bordélyélményekkel fűszerezhetette mindennapjait.

De tíz év után hazarendelték országot építeni, és attól fogva Janus költészete megtelt sirámokkal. Fázott, unatkozott és szenvedett, főképp ha a hadsereggel kellett vonulnia. Püspökként, magas rangú politikusként a látszatra és az erkölcsre is vigyáznia kellett. Mátyás sem volt az az igazságos király, akinek a népmesék meg a romantikus történeszek beállították. Öntelt volt, szeszélyes és önkényes, és ahogy telt az idő, egyre kevésbé hallgatott idősebb, tanultabb, higgadtabb tanácsadóira. Nagyhatalmi vágyakat dédelgetett és nyugat felé kacsingatott, míg Janus és nagybátyja, Vitéz János rémálmaiban az Oszmán Birodalomban elvetett sárkányfogakból nőtt ki a Magyarországot elpusztító hadsereg, így ők a keleti frontot erősítették volna meg. A nézeteltérések súlyosbodtak, a viszony egyre fagyosabb lett, mígnem az elkeseredett költő a Mátyás elleni, sikertelen trónfosztási kísérlet élére állt, majd talán tüdőgyulladás végzett vele, menekülés közben.

Viszont ezeknek a keserves éveknek, ennek a léthelyzetnek köszönhetjük a mély, érzelmes, filozofikus, misztikus költészeti gyöngyszemeket, Janus másik, lírai arcát.

De térjünk vissza egy kicsit a nagy kortárshoz. Janusszal ellentétben Villon kultuszköltővé vált Magyarországon. Míg Janust csak a szakemberek, bölcsészek és az elszántabb olvasók polcán találjuk meg, addig a Faludy György-féle Villon-átköltés félszáz kiadást ért meg és több százezer példányban kelt el. Villon lett a szabadság és a szókimondás ikonikus, legendás, populáris költőszimbóluma, holott Janus merészebb és szókimondóbb, műveltségben, mesterségbeli tudásban bizony Villon fölött áll, és geniusában sem marad el tőle, legfeljebb annyi, hogy látszólag konformistább és fegyelmezettebb, és mindenképpen *kódoltabb*.

A szakma persze elítélte Faludy szokatlan „merényletét”, hiszen az átiratoknak – a szövegek szintjén – jóformán semmi közük nincs Villon verseihez. Ám az eredeti Villon megértéséhez jegyzetek, magyarázatok szükségeltetnek (mint ahogy Janus költészetének egy részéhez is). És a megértés nem elegendő, magunkévá is kell tenni a

művet, márpedig a kizárólag lábjegyzettel megérthető verseket nehezebb átélni. A verset elsősorban érezni kell – erre alapozott Faludy, amikor nem az eredeti textust, hanem a hangulatot adta vissza, a szenvedélyes pörgést, a túlfűtöttséget – és bebetonozta Villont a magyar köztudatba.

A Villon és Janus szellemi cimboraságát fölvető Szócs Géza, a Janus Pannonius nemzetközi költészeti díj alapítójaként és patrónusaként ugyanebben a reményben rukkolt elő a Janus-átköltések merész ötletével. Megtörténhet, hogy eme kísérletre ismét fölhördülés és acsarkodás lesz a reakció, de hát még vagyunk egynéhányan, akik valljuk: *a költőnek mindent szabad*.

Hiszen miért is ne lehetne a rideg klasszikusként elkönyvelt, pontosabban tankönyvelt poétát fölmelegítve, újráfűszerezve tálalni a magyar olvasónak, akit a csapnivaló tankönyvek és a legunalmasabb verseket tartalmazó szöveggyűjtemények riasztottak el az első magyar költőtől?

Miért ne szólalhatna meg Janus – aki nem kevésbé modern, mint mi – olyan átköltésekben, fiktív-apokrif költeményekben, melyek egy oldottabb versnyelven íródtak, és esetleg az ifjúságot is jobban érdeklik. Hiszen az ifjú Janusnak ugyanazok a témái, mint egy mai diáknak, és ha napjainkban élne és a Facebookon posztolgatná korai költeményeit, nyilván megfelelő szelfik kíséretében, igencsak menő csávó lenne.

Hátha néhányan rájönnek, hogy ez a hajdani poéta nem poros, ódon, uncsi püspököcske, hanem irodalmunk egyik legnagyobb és legérdekesebb klasszikusa, sőt: világklasszis.

Minden tőlem telhetőt megtettem, hogy Janus legizgalmasabb oldalát mutassam meg.

Kiszabadítottam a poétát a klasszikus verselés zubbonyából. Bár rajongok az antik metrumokért, beláttam, hogy „hűtik” Janus népszerűségét. Hagytam a sorokat és az érzelmeket csapongani, meg sem próbáltam formailag következetes lenni. A hangulat, az életérzés visszaadására törekedtem. Janus tökös volt, agresszív és cinikus, ugyanakkor szenvedélyes és mélyen érzelmes is. Ami vele megtörtént, velünk is megtörténik. Csak a világ, a nyelv változott meg, a lényeg ugyanaz.

Megpróbáltam versbe faragni *Janus harmadik arcát*. Mindazt, amit élete és a kor tanulmányozása, valamint költészetének elemzése során kikövetkeztettem – a sorok között –, és azt, amit megéreztem – a sorok mögött. Amit nem írhatott le, ami elveszett, ami kódolva van. Amit érzett. Vagy talán azt, amit én éreztem volna, ha a helyében vagyok.

Én apokrif verseknek nevezem ezeket a költeményeket, de lehet átköltéseknek minősíteni, Faludy szellemében, akár travesztiáknak is. Vagy pedig egy OJD verseskönyvnek, melynek Janus Pannonius a főszereplője.

PRÓZAI MŰVEK

A név és az álnév

Juárez a tágas előszobában toporgott, és a falon lévő festményt bámulta. A festmény Homéroszt ábrázolta, tanítványai körében. Homérosz alakja aránytalanul nagy volt a többiekéhez képest. Harmadrangú mű, gondolta Juárez, de a Mesternek bizonyára mindegy. Úgysem láthatja. Még egyszer elővette és átböngészte, immár ki tudja hányadszor, a zsebébe gyűrt újsághirdetést, melyben a vak Mester mellé bársonyos hangú, átfogó filológiai műveltséggel rendelkező, a spanyol, angol, latin, olasz, francia és német nyelvet alaposan ismerő titkárt keresnek. Juárez magabiztos volt, főleg, mert látta a másik két jelentkezőt. Egy sovány, izgatott, túl fiatal lányt és egy negyvenes éveit végén járó, fáradt filoszt. A lány már korábban vizsgázott, és midőn távozott, arcán látszott a csalódás.

Nyílt az ajtó, és kilépett a filosz. Rezzenéstelen arccal nyúlt kabátjáért és kalapjáért.

– Fáradjon be! – szólt oda Juáreznak, majd köszönés nélkül távozott.

Juárez mély lélegzetet vett, és behunyt szemmel lépett a nappaliba. Kinyitotta a szemét, és udvariasan köszönt. Vele szemben egy szigorú arcú hölgy és egy komoly, ősz hajú férfiú társaságában egy faragott karosszékekben ült a Mester. Meddő, világoskék szemekkel bámult a semmibe.

– Ön tehát Juan Antonio Juárez? – kérdezte a nő, és választ sem várva folytatta: – Curriculumuma biztató. Amennyiben hangja és kiejtése megnyeri tetszésünket, és műveltsége is kielégítő, minden esélye megvan arra, hogy az állást megkapja.

– *Time is flowing in the middle of the night* – szólalt meg a Mester, minden bevezető nélkül. Juárez megborzongott. Többször hallotta ugyan a Mester hangját a rádióban, sőt egyszer sikerült helyet kapnia a Mester egyik előadására, az utolsó sorban. Azonban így, közelről, a hang teljesen más volt. Halk, meleg és fenséges.

– Tennyson – vágta rá, bár nem volt bizonyos abban, hogy az elsőhajtott idézet a vizsga része.

A Mester bólintott. Az ősz hajú átnyújtott néhány gépelt szöveget. A hat kért nyelven.

– Föl kell olvasnia, és meg kell mondania a szerző nevét valamint a mű címét.

Juáreznek sem a felismerés, sem a felolvasás nem okozott gondot. A spanyol szöveg – beugratásként – nem spanyol író tollából származott, hanem Poe *A kút és az inga* című novellájából. Az angol szöveg Emerson *A költő* című esszéjének egy rövid részlete volt, a latin

Vergilius eclogáiból, az olasz természetesen az *Isteni színjáték*-ból, a francia Voltaire *Candide*-jából, a német pedig Hölderlin *Empedokles*-éből származott. Juárez artikuláltan, hangsúlyosan olvasott föl. Időnként fölpillantott. A Mester átszellemült arcán, mormoló ajkain látzott: előtte jár, tudja kívülről az egészet, s a felolvasás számára csupán rituálé, tisztelgés az imádott művek előtt.

– Azt hiszem... – szólalt meg a hölgy – ...azt hiszem, Juárez úr megérdemli az állást.

A Mester is bólintott.

– Juárez úr, holnaptól munkába áll. Ön fog fölolvasni a Mesternek, és önnek diktálja le a Mester a műveit. Naponta mintegy tíz órát fog dolgozni. Reggel hattól délelőtt tízig, és este hattól éjfélig. Kissé szélyszerűes órarend, de a javadalmazással meg lesz elégedve. Nem beszélve, ugye, a megtiszteltetésről...

Juárez másnap reggel pontban hatkor csöngetett a Mester ajtaján. A kövér, jóságos arcú házvezetőnő bevezette a nappaliba. A Mester ugyanúgy ült a karosszékben, mint a tegnap. Az asztalkára kávé, tea és szendvics volt kikészítve.

Juárez kissé izgatottan kortyolgatta kávéját, és várta, hogy a Mester megtörje a csöndet. Nem tudta fölmérni, mennyi idő telt el így. Kíváncsi volt, kérdez-e tőle valami személyeset a Mester. Valahol büszke volt, hogy a nemzet és a világ irodalmának eme bálványával ül szemben, ő, a huszonnyolc éves, akármilyen bölcsész, kávézik a Mesterrel, sőt, az rá van utalva. Mégis – különös módon – nem volt megilletődve. Mint mindenki, ő is bálványozta a Mestert, betéve tudta majd minden művét. De most, ahogy itt ültek, egymással szemben, és a Mesterről, a büszke, gondolkodó, szinte félelmetes arc ellenére, lerítt a magatehetetlenség, a betegség, a hosszú évek óta tartó fizikai nyomorúság, Juárez erősnek és fiatalnak érezte magát, és tudta, csak idő kérdése, hogy a benne rejlő zsenit elismerjék.

– Frost. Frostot akarok hallgatni – szólalt meg a Mester.

Juárez a polchoz lépett, és kikereste a Frost-kötetet. A Mester mondta a címet, Juárez pedig fölolvasta az illető verset. Egy óra múlva a Mester félbeszakította a felolvasást.

– A curriculumában azt írta, hogy megjelent egy novellája. Miről szólt?

Juárez elmesélte a történetet. Egy ellenzéki politikus elhíresztelte, hogy fölgyújtja magát a város főterén. A főtér felé menet egy kanna benzint vásárol. Ahogy átmegy az úton, teherautó gázolja el. Halála előtt egy pillanatig azt hiszi, hogy az illetékes szervek gyilkolták meg. Midőn azonban a széttört kannából ráfolyik a folyadék, megérzi, hogy az víz, és nem benzin. Akkor jön rá, hogy a halálnál is kegyetlenebb sorsot szántak neki, a tömeg előtti megszégyenülést, s hogy az őt elgázoló teherautó tulajdonképpen megmentette ettől.

– Nagyszerű – mondta a Mester. – És a visszhang?

– Semmi. Észre sem vették.

– Ostobák. Önből zseniális író lesz. És csak egyet közölt?

– Igen. A többit mindig visszadobták – mondta keserűen Juárez. Azt persze nem tette hozzá, hogy a szerkesztők azzal indokolták döntésüket, hogy Juárez írásai a Mester műveinek halvány utáizatai.

– Segíteni fogom – mondta a Mester atyai hangon. Juárez megköszönte. Ebben a pillanatban gyűlölte a Mestert. És gyűlölte az irodalmi kánonokat.

– Tudja – szólalt meg a Mester egy idő után – nekem már nincs sok időm. Nem, ne tiltakozzék... Ez így van rendjén. Sokat éltem. Higgye el, nehéz volt, évtizedeken keresztül, vakon. Nem akarok patetikus lenni, de az irodalomért éltem. Amíg fiatal voltam, a hírnév érdekelt. Pályámat egy aljas csalással kezdtem, a legaljasabb csalással, amit egy íróember elkövethet. Azt hittem akkor. Erről most nem mesélek, egyszer úgyis megtudja. Később megbocsátottam magamnak, mert az irodalom egy végtelen könyv, melyhez mi hozzáírunk egy apró kis részt. Ennek a könyvnek nincs szerzője, a nevek nem számítanak. Mindegy, hogy Shakespeare műveit ki írta. Shakespeare nem létezik, csak a *Hamlet* létezik, a *Macbeth*, a *Szonettek*. És én sem létezem, és ön sem, csak amit írtunk. Látja, ezért nincs meg nekem egyetlen könyvem sem. Saját műveimet csak halálom után tehetik fel a polcomra. Vagy, még inkább, halálom után ötven... száz évvel, ha már kiállták az idő próbáját. Addig nincs joguk, még fizikailag sem, az *Arthur Gordon Pym*, *A kastély*, a *Kim* mellett állni.

Itt megállt, cigarettát kért. Juárez nem merte megtörni a beállt csendet. Az egyetlen könyv teóriáját ismerte. Shelley, Emerson, és Valéry elméletét a Mester már az unalomig ismételtette műveiben. Juárez magasztosnak tartotta az ötletet, de nem értett vele egyet. Mikor novellája megjelent, naponta tucatszor vette kezébe a folyóiratot, újra-meg újra olvasta, és hosszú percekig bámulta elégedetten vastag betűkkel szedett nevét.

A Mester némán fújta a füstöt. Bármennyire kifejezéstelen volt a szeme, látszott, hogy most máshol van, hogy Odüsszeuszként kalandozik végtelen elméjében. Juárez szeretett volna beszabadulni a Mester gondolatainak labirintusába. Most irigyelte.

– Még egyvalamit akarok megírni, egy regényt – szólalt meg egy idő után a Mester. A hattyúdalomat. Utána meghalok. Délután neki kezdünk. Ön fogja lejegyezni, legépelni és lektorálni. És én meg fogom önnek hálálni, nem csak pénzzel, hanem valamivel, ami önnek sokkal többet jelent.

Juárez bőséges ebédet rendelt egy hangulatos kisvendéglőben. Elfogyasztotta a levest, és míg a sültet várta, rágyújtott, és újrapergette magában a délelőtti filmjét. A legapróbb jelenetekre is emlékezett. Midőn odaért, hogy a Mester nem tart otthon egyetlen saját könyvet sem, izgalmában fölugrott. Nem bírta maradni. Találomra kiszámolta az ebéd árát, és elrohant.

Este hatkor a Mester fölvázolta a mű tervét. A regény alapja egy fiktív sakkjátszma, 33-33 lépéssel. A játszmát egy Valaki játssza, saját maga ellen. Minden figurának megfelel egy szereplő, és minden lépésnek egy különálló, de vezérfonalra felfűzött történet. A fehér lépések pozitívak, a tudással, égi csodákkal, fehér mágiával kapcsolatosak. A fekete történetek az aljasság világtörténetének részei, gyilkosságok, fekete mágia.

Aznap este a Mester a prologust diktálta le. A Valaki egy pamlagon ül, és arcképét bámulja. Úgy tűnik, bal szeme sötét és gonosz, míg jobb szeme jószagos. Tükröt fog, és az arc felezővonalára helyezi, merőlegesen. A tükör megkétszerezi az arcfeleket. Két arcot kap, egy jót és egy rosszat. Ezután kezdi el a játszmát, jobb kezével a fehér, bal kezével pedig a fekete figurákat mozgatja.

Juárezt a hideg rázta. „A kéz, mely egykor Ágnes haját simogatta, most nyit, a D4-re tolja a parasztot. A másik kéz, mely tört merített Bato mellébe, E6-al válaszol...” – diktálta a Mester. Folyékonyan, gondolkodás nélkül mondta, soha nem akadt meg, nem tért vissza, nem javított. A regény már megvan, tudja kívülről az egészet – gondolta Juárez.

Éjfélkor távozott, fél egyre ért haza. Becsapta maga mögött az ajtót, és az íróasztalhoz ugrott. Hajnalig írt, megszállottként, lázasan. Egy Faust-ízű regény vázlatát. A prologusban miltoni táj, az alvilágban. A bukott Lucifer megidézi a négy ást, és megalkotja a kártyát. Majd fölmege a mennybe, és kártyapartira hívja ki az Urat. Az Úr nem alacsonyodik le odáig, hogy Luciferrel kártyázzék, végül úgy egyeznek, hogy Gábrriel arkangyal és Mefisztó játsszák le a partit. A tét természetesen az emberiség egy újabb megkísértésének lehetősége. Mefisztó csal, és megnyeri a játszmát. Cserébe a Gonosznak, az almafa után, megadatik az újabb lehetőség. A megkísértés következő, különös módját eszeli ki: megírja a *Poimandrosz* című, harminckét oldalas mágikus könyvet, melynek négy színe van, a kártya analógiájára. A könyvet Hermes Trismegisztosznak ajándékozza, tőle öröklő majd a kedvenc famulusa, és így tovább, a tulajdonos halála óráján átadja a könyvet tanítványának. A könyv mindenkori birtokosának a pokol szellemei engedelmeskednek. Abban a pillanatban, midőn valamelyik mágus visszaél az emberfeletti hatalommal, és a mennyei erők ellen tör, Lucifer győz, és az emberiséget elpusztítják. Háromszázharminchárom hatalmával vissza nem élő mágus után azonban Lucifer veszít, és nem fenyegetheti többé az emberiséget. A regény a háromszázharmincharmadik mágus életével foglalkozik. Ez a fickó fölöttébb bohó, úgyhogy pengeélen mozog a világ pusztulása. Ráadásul Mefisztó folyton környékezi, és cinikus diskurzusával bujtoztatja a mágust. Az utolsó pillanatban azonban a főhős csúnyán túljár a Gonosz eszén.

Hajnalban Juárez holtfáradtan olvasta újra meg újra a vázlatot. A történet kissé mesés, drámai költeménynek inkább beválna – gondolta. De azért fölöttébb elégedett volt.

A Mester az epilógus utolsó mondatait diktálta. A Valaki revolvvert készít ki az asztalra, és lép, a fehérrel. Juárez holtfáradt volt, az utóbbi hónapok teljesen felőrölték. Naponta nyolc-kilenc órán keresztül jegyezte le a Mester regényét, és ugyanannyi ideig írta a magáét. Le-fogyott, szemei valahol nagyon mélyen ültek, keze remegett, de test-lelkét örült láz fűtötte. Nehéz volt lépést tartani a Mesterrel. Míg az nyugodtan, magabiztosan, megállás nélkül szavalta regényét, Juárez kínlódott, számtalanszor újrírta a fejezeteket, írása zilált volt, néhol alig tudta kiolvasni. Érezte, hogy a regény széthull, hogy egyenetlen, s hogy egészében ugyan kitűnő, de az apróságokra, a részletek finom, domborműszerű kidolgozására képtelen, ahhoz túl fiatal, és túlságosan siet. Tudta, hogy a tett, melyre készül, ezáltal még aljasabb lesz, de tudta azt is, hogy a kritika át fog siklani a gyengeségeken, hiszen a Mester neve önmagáért beszél, és szentesíti a legsilányabb szöveget is.

– „Fekete lép, H6. Fehér feladja.” – diktálta a Mester. Vége. Köszönöm, Juárez. Gépelje le, és mikor kész van, vigye be a kiadóba! Pi-henjen pár napot, majd hívatom. Isten önnel!

Másnap délben a rádió bemondta, hogy a Mester az éjszaka meghalt. Juárez éppen regényének utolsó fejezetét gépelte. Nem lepődött meg, tudta, hogy így fog történni. Csak egy percre állt meg a gépe-lésben. Nemsokára befejezte. Majd másnap reggelig olvasta; néhány apró javítást eszközölt. Egy tiszta lapra fölírta a címet. Följe a Mes-ter nevét. És reggel kilenckor besétált a kiadóba.

A kiadó falán fekete zászló lobogott. Mindenki föl s alá rohangált, a Mester temetésének műsorát szervezték. Juárez alig tudott bejutni az igazgatóhoz. Az mély megrendülést színlelve vette át a kéziratot. Görény – gondolta Juárez, most a hatalmas kasszasikeren jár az esze. Az igazgató fölkerlte, hogy a Mester utolsó művének lejegyzőjeként, mondjon egy kis beszédet a koporsó fölött. Juárez szívesen elvállalta.

Harmadnap több ezres tömeg kísérte utolsó útjára a Mestert. A temetést a televízió élőben közvetítette. A számos felszólaló között ott volt Juárez is. Patetikus beszédet mondott a Mester utolsó hónap-jairól, együttműködésükről, s hogy életének hivatása az volt, hogy lejegyezze a Mester csodálatos hatyúdalát.

A temetés után tíz nappal Juárezzel félórás tévéinterjút készítettek. Ismét átszellemülten értekezett a Mesterről és az utolsó regényről. Ezt a regényt még csak egyetlen ember ismeri, mármint ő, de mikor piacra kerül, újabb világsiker lesz. Méltó befejezése egy hatalmas életműnek. A Mester mellett töltött hónapok teljesen megváltoztatták életét és szemléletét – nyilatkozta Juárez. Most regényt ír, ő is szeret-ne betörni az irodalomba, habár a Mesternek bárki csak méltatlan utóda lehet.

A következő héten levelet kapott. A szerkesztők, akik hajdanában visszadobták kézirateit, bocsánatért esdekeltek, amiért félreismerték,

részleteket kértek Juárez készülő regényéből, és megemlékező írásokat a Mesterről.

Juárez magabiztosan vette elő fiókja mélyéből a Mester által lediktált regényt. Egy tiszta lapot vett elő, fölírta a címet, föléje pedig a saját nevét. Lelkiismeretesen válaszolt a levelekre, és elküldte a kért anyagot.

A Mester állítólagos regénye néhány héten belül megjelent, és világsikert aratott. Több lap dicsőítő különszámot szentelt a műnek. Egyetlen kritikus sem beszélt a gyengeségekről. Juárez játékos kedvében beküldött ugyan egy ledorongoló kritikát, melyben elemezte a regény gyengeségeit, elfuseráltságát – persze álnéven – de visszaírták neki, hogy az ilyen szentségtörő marhák foglalkozzanak inkább utca-sepréssel.

Hat hónapra rá megjelent Juárez lopott regénye is, és Juárez beszélt az irodalomba. A Mester legmértöbb tanítványaként emlegették. Ilyen regényeket csak a Mester tudott írni. Egy kritikus összehasonlította Juárez indulását a Mester indulásával. Az is a semmiből tűnt elő, egy csodálatos regénnyel. Juárez fürdött a dicsőségben. Naponta többször vette kezébe a könyvet. A tartalom nem érdekelte. A nagy, színes betűkkel nyomtatott nevet bámulta hosszasan.

A Mester halálának egyéves évfordulójára rendezett megemlékezésről hazatérve Juárez névtelen levelet talált a postaládájában. A boríték egy óriási, kusza, szinte olvashatatlan betűkkel írt verset tartalmazott:

A lopott ajándékok verse

Juan Antonio Juáreznak

Sokáig hittem hogy a legnagyobb
bűnt, mit egy író valaha elkövethet,
én követtem el, midőn a hírnevet
gyűlölő atyám hátrahagyott könyvét
a saját nevem alatt publikáltam.
Loptam tehát a nevet, mit örököltem,
hogy hírem legyen a nevek színpadán,
eljátszottam a herélő Kronoszt.
De névre volt szükségem, hogy megéljek,
s megír hassak egy kis fejezetet
a Végtelen és Névtelen
Könyvből, mi a szent Irodalom.
Tudtam, hogy majdan fiam vagy egy tanítvány
megismétli a tettem, hisz Kronosz
bűnét is önnön fia bosszulta meg.
Az évek teltek. Rájöttem, a hírnév

mily múlandó, és csak a Mú örök,
s hogy tettem, amit aljasnak neveztem,
a Nagy Könyv és a Lét viszonylatában
nem bűn, hisz ott nem számítanak nevek.

Shakespeare nincs, sem Dante, s Juárez
élete is csak múlandó adat.
Továbbírni a Könyvet névtelen,
s meghalni másnap: ez a feladat.

Juárez nem gondolkozott azon, hogyan érzett rá a Mester a cserére, és hogyan juthatott el hozzá a levél – a Mesternek gyerekjáték lehetett mindez. A rémület hasogatta, és úgy érezte, a szoba megtelik szellemekkel. Egész testét ellepte a jeges veríték. De nem érzett büntudatot.

A zákhányos csuda

Borhesz Gyurinak meg Sántha Attilának

Ezerkilencáztizennyóc egyik szép, csillagösvenyes éccakáján, Kézdin, a Fekete Vince udvartér egy elég gübü tisztaszobájában Ladik Jeromos, a *Csaba királyfi dicső lócse* című népi játék és *A székely rabonbánok derék üszküplései* című nevezetes történelmi írásos munka megcirkálója nagy, táltos kártyajátékot álmodott. Aztat álmodta, hogy Durumóval hatvanhatozna, a lelki üdvösségiért. Durumó szakasztott úgy nezett ki, mint a haragosa, a beste Oláh Gábor. Haragudt es Jeromos, de erőssen a hitvány fajzatra, ki mind méncsergette a gülü szemeit, forgatta a fejből kifele, s igen-igen agyargott, s herregett, hogy így meg úgy, s hogy Jeromost elviszi, met a tűzzel mind bizsil. Ki es vágta nagy bőcsen a nagymarsot, s Jeromosnak ugyancsak béizzadt a hónya alja, amíg überelni tudta. Hogy így megúszta a pokol tüzit, örült Jeromos, s egyből elé es szedte a kacorbicskát, hogy a rusnya fajzathoz hezzavegyen, s kergesse, de az akkor valahonnan a dühüből elérántott egy ménkű nagy vasvillát, s azzal mind nyeletlenkedett. Ekkor szerencsére Jeromosra reaereszkedett a dúsmars, a béliben kuruttyolt, megébredt, s szaladt es oda, hová még Csaba királyfi es gyalog kecmereg. Hogy ott mind ült s nyögött, érzett még más szagot es, kénkű vót az, mi jót nemigen jelent.

Ekkor egy pirre eljöve a reggel, s a zoláh béduvadt a Főtérre, ott mind hemzsegett, forgatta a büh nagy szuronyokat, s énekelt nagy bőcsen, hogy tajdok a székely, meg mutuly, s hogy jaj neki, s hogy ő lesz a zár, mi a fejit elborítja.

Másnap valaki bémondta a zoláhnak, hogy Ladik Jeromos cseppet sem örül nekije, s hogy útálja mint a görényt s a patkányférgyet, s hogy így meg úgy, s Jeromost elcepelték, s gúzsba békötözve. Jártá es Kézdit a temonda, hogy ejszen a haragosa, Oláh Gábor vót a hitvány, ki béköpte, s mondták, hogy Gábor es olyan, mint a neve, s hogy más faszával veri a csihányt, s a zapja es mocsok vót, még a zosztrák idejiben, de azétt nem ennyire. Jeromos nem es hazudta, hogy örül ő a zoláhnak, met derék, igaz ember vót, mint a nagyapja, Gábor Áron segédje, ki majdhogy nem hősi halált halt vót, mikor béesett a zágyúkerekere alá, de úgyes leitta fogadásból a nagyerős fogoly kozá-kot. Lihegte a zoláh, hogy ő most véres buszut áll szép Erdélyorszá-gért, s hogy így meg úgy, s hogy kiirtja még a gyükerit es a zo-koskodó székelynek, de Ladik Jeromost aztán leginkább. S hogy hol-nap reggel reahúzzák a karóra, mint Drakula, s hogy megkerál belé.

A siralomházban Jeromos cseppet meg vót jedve, meg es színezte a harisnyaszárt, s még a könyüje es kicseppent a szemiből szeppeneteniben. Szekirozta magát, sokat, s mindenféle furcsa dógokkal, met okos ember vót erőssen. Hogy csuda álma ejszen megaszondta, s ilyen nagy bajok lesznek vele. Kellett neki elészedni a kacorbicskát, hogy Durumó most így megcsúfolja! Aztán eszibe ju-tott egy másik álma, s hogy kaszál a réten, s hátt látja, uram, hogy vele szemben mind nyesi a rendet valaki, s hogy még nálánál es igen gyorsabban. S ahogy közelednek szembe egymással, a Halál vót az, s Jeromos tudta, hogy mikor ellesz a fű, lesz berdózás, s nagy csemerkedés. De azétt csak vágták a füvet, csendessen, míg el nem lett. Akkor mondtá vót a Halál, hogy kéri a napszámot, s Jeromos ki es forgatta a lájbija zsebit, de csak a déli szilvapálinkára való vót benne, aztat meg oda nem adta vóna, a zistennek sem, nemhogy a rusnya fajzatnak. Bezgette es a Halál, rikótozott csúful, hogy így, meg úgy, s hogy behajtja eztet ő még Jeromoson, azzal megnyílt a föld alatta, s oda bément.

Meg eccer álmodott vót valami bünagy, csemer alagutakról, hogy akárhová nyüzsgött benne, a zistennek nem találta meg, hogy hol gyütt bé. Ott vót, hogy guruzsmás bihal szaladt neki, annak es olyan vót a képe, mint a haragosáé, s mind bökögte a bünagy szarvával, s böggött erőssen, mintha meg akarná ozsonnázni. Meg valami a nyaka köré vót tekeredve, s mind nyuvasztgatta. Aztán felébredt, s hát a hites felesége eppeg valami veres fonálból lájbit kötött mellette a dunyhán, az csavarodott vót a nyakára, s a nagy kötötű mind döf-kögte. Meg es siritette a zasszont akkor, s így nyugodott, de érezte vót, hogy nem jót aszond a zilyen csuda álm.

Ladik Jeromos negyvenöt éves vót, s igazi székely. Kézdi határá-ban vót négy hód földje, káposztát nevelt rajta, aztat Brassóban elad-ta, de néha Szebenig es elment vele. A föld szélin meg nőtt peccs meg burung, s murok, aztat a zasszon szerette hersegtetni, meg a peccsból csált teát, s a burungot a pástétomba belétette, amíg el nem pusztult.

De gyermek nem lett, sem leány, meddő vót, mint a Kelemenék küpüje. Jeromos délutánonkint eljárt a városi tanácsba, met tanácsos es vót, azazhogy lófó, met ő a tanácsot es ménesnek nevezte, s hogy ez hagyomány. Ott aztán beszéltek a város dógairól, s hol a jobb a káposzta ára, s hogy Csaba királyfi meg Gábor Áron, s hogy így meg úgy, s székely szarta a magyart, s hogy de vajjon ki szarhatta a zosztrákot meg a muszkát, hogy inkábbot lett vón rekedése. Mit tudták ők akkor, hogy nem a zosztrák a zellenség! Aztán este monyókolta a zasszont, míg vót abban szussz, de aztán eccer lobot vetett a tüdeje a mosástól, meg es kerált benne, nyóc esztendővel a háború előtt. Aztán már nem monyókolt, csak ivott, sokat s erősset, de bírta, mint a zisten. Akkor kezdett vót el belémerülni a bötűbe, olvasott könyüt, s sokat, s aztán meg írt, s a nyárádi ispán ki es adta, a saját pénzin, Kolozsvárott, de ott nem vették, csak a Székekben. Cirkált egypár verset is, s kinyomták, rovásírással, de aztat már nem értette a nép, met elfajzott azétt nagyon Csaba királyfi óta, a magyar vót a hibás, aztán meg a zosztrák, a deák meg a sváb bötűjivel. De azétt a népi játékát sokszor adták elő, amatőrök, mulattak s okultak rajta sokan, s tisztelte es a környék, hogy ilyen nagyokos székely embere van Kézdinek, Ladik Jeromos.

Igen ám, de Jeromos nem fejezte bé még a szép verses regényit, amit Gábor Áronról cirkált, s avvót a címe es. Érezte pedig a lelkületiben, hogy allesz a nagy székely éposz, s hogy ezzel megmutatná ő a beste velágnak, s hogy hogy kell, s hogy a székely poézis milyen legjobb ezen a velágon. Arról szólt vóna, hogy Csaba királyfi bémegy a zúr színe elé, egy prológusban, s mind aszondja a zistennek, hogy így meg úgy, s hogy mi a varasgyéket csál, így csúffá tenni a szép Forradalmat, hátt bölömbika-é a zúr, s mind így, s hogy ő aztán átmegegy egy más galaksziába, s mind elviszi a sok szép csillagot s még a Tejutat es magával. Megrestelli magát a zúr, de erőssen, s visszacsálja a zidót, március tizenötödikére. Ráfáél arkangyal megjelenik Gábor Áronnak a zálmában, és aszondja neki, csáljon egy bünagy álgyút, de akkorát, hogy csak, legalább kétszáz róf hosszút, s megfelelően vastagot. Gábor Áron és a székelyek megcsálják a bünagy álgyút, s elindulnak. Eddig jutott el Jeromos, s szeretete vón béfejezni, de erőssen, s hogy nyerjen a Forradalom, s legyen bódog a székely, sőt a magyar is, csak a zosztrák meg a muszka nyuvadjon meg.

Felfele nezett hátt ott, a siralomházban, s hezszasólt a zúristenhez: Muramista, ejszen tudom, hogy vónál, s ejszen én es vónék, met a tükör es mutatja, s hogy igaz székely vónék, s nemkülönben keresztény, s hogy életem értelme az a fránya verses regény, mit es cirkálni elkezdtem. S hogy én vagyok a zéposz, s a zéposz es nemkülönben én magam, s hogy bizonyítsd bé, szereted te még a székelyt, adj mán egy csepp időt, verses regényemet béfejeznem, aztán nem bánom, tegye bé nekem a zoláh a karót, vagy ozsonnázzon meg az a csúf

bihal, amit álmomban rejámkúttél. Met te vagy a zidó főbérese, és tied a hatalom meg a dicsőség, meg a fene tudja megaszondani, mi minden.

Aztán elaludt Jeromos. Csuda egy álma vót meginn, aztat álmodta, hogy bément a Főtéren a Múzeumba, a Zsuzsi-babákhoz. Nezegette a sok szép babát, s a szóttéseket, s eccer csak hezzalépett egy furcsa vén őr. Jeromos mindjár látta, hogy nem helybéli, met okosak vótak a szemei erőssen; világítottak, de szelíden, s pislogott. Meg es kérdezte Jeromost, s azonnal, s hogy mit kajtat. Jeromos mondta, a zurat keresi. Ejszen aszondta a vén: *A zúr a Zsuzsi-babák feje bőriben vóna, a háromszázhuszonkét Zsuzsi-baba kéccázhatvanötmilljónéccáztizenháromezeröccázhatvannyóc hajaszála közül a zegyiknek a gyükeriben. Kajtatta a nagyapám, s vak lett vót. Kajtatta a zapám, az es elvesztette a szeme világát, s én es, de szinte. A franc keresi tovább.* És elment. Eppég akkor császkaált elfelé Mári néni, a takaritonő es, s hátt mind rángatott egy Zsuzsi-babát, s aszondta, hogy így meg úgy, s hogy ő eztet most teszi szemétbe, met a moly hezzaevett. Jeromos elszedte, s megkergette. S hogy egyedül maradt, csak nezte cseppet, majd nagy bátran kitepte a zegyik hajaszálát. S hátt ott vót a zúr a gyükerben, Jeromos ugyan nem látta, de hallott egy hangot, mind mondta: *Na jó van, ecsém, s béfejezheted!* Met így beszél a zúristen a székellyel, mint egy komával.

Jeromos ébredt, hogy rugdossák, s viszik azonnal. A siralomház előtt ott állott a büh karó, nem vót vastag, de hegyes erőssen. S a zoláh mind röhögött, s hogy így meg úgy, s hogy most hogy meggyalazza a székelly seggit. Le es tolták Jeromos gatyáját, s röhögtek, pecegtették a lőcsit. Aztán két hitvány cigány hóhér megfogta, s egy létrán felvitte, s tartotta oda, a karó felé. Még a zutolsó kívánságát se kérdezték meg. Jeromosban már alig es pislákkolt egy csepp remény. Ekkor a tiszt egyet rikótott, s a két cigány reabaszta Jeromost a karóra, reggel kilenc óra két perckor.

Azazhogy reabaszta vóna, de ekkor úgy megállott a zidó, hogy csak Jeromos pislogott jedten, a többi mind csak megmeredt, még a zégen egy ülü es megállott röptiben, nagy, széjjeltett szárnyakkal. Jeromos csak nezte, nezte, forgatta a szemit, hogy mi a zisten történt, megkerált vóna, de akkor métt gondókozik? Aztán reajött, hogy meghallgatta a zúr, s hogy csak a velág meredett meg, s hogy most béfejezheti a verses regényit. Maga alá nezett, hátt látta, hogy a karó ott van szinte a csóré ülepiben, gondóta, leszáll, de ahogy megpróbálta, rögtön egy cseppet újra megmozdult a velág, s csusszant a karó hegyire, szinte hogy a vér es kicsordult a zülepiből. Jeromos értette, hogy fegyelmeztetés, s hogy neki ott, csóré seggel kell béfejezni a művit, csak aztat nem értette, miféle zákhányos egy csuda ez, s métt nem eresztette haza inkábbbot a zúr, úgy, eccerűen. Dehát furcsák a zúristen ösvenyei, s Jeromos inkábbbot nekilátott a művinek, semhogy a komplikáción eméssze magát. Elévette szépen a lájbijából a

téntaceruzát meg a zirkáját, s ott, s így, csóré ülepivel a büh karó felett, a levegőben, kétódalt a két cigánnyal, elkezdte béfejezni.

Cirkálta es szépen, sorról sorra, részről részre, szép kettészélős, veretes tizenkettősben, met reájött a zihlet, mint Dobánra a lopás. Hogy elindulnak a székelyek meg Gábor Áron a bünagy rézálgyúval, s akkora mint a Feketetemplom, s széjjelbasszák a zosztrákot, de erőssen. Egy golyóval még tíezret es. Kossuth Lajos megteszi Gábor Áront, s fővezérnek, s Petőfi Sándor kőt néki tíz szép verset, dedikációval. Aztán jó a hitvány muszka, bünagy sereggel, de aztat es megsirittik, s Muszkaországot odaadják Bem Apónak, s hogy dirigálja. Gábor Áront megválasztják elnöknek, Kézdi meg főváros lesz; Petőfi Sándor es odakötözik.

Tetszett Jeromosnak a mű erőssen, csak mind turálta magát, hogy nem tudta hogy méltón béfejezni. Gondóta, rütyül egy bidony fickót, hátha ad ihletet, de ahogy ment vón a Bújdosó felé, hátt, mitadisten, meginn megmozdult a világ egy cseppet, s a karó esment a bélit bezette. Dohogott hátt, s folytatta. A zepilógus aztán nagy lett, s szűt melengető. A zúr kebelire szedi Csaba királyfit, s aszondja, hogy ezentúl ott ül a másik oldalán, Jézus Krisztussal átellenben, s hogy így meg úgy, s hogy a székely lesz a ző választott népe, s még a Bibliát es újradiktálja, székely evangéliomistáknak. S hogy a teremtés után mindjár Attila nagy kardjával fog folytatódni, meg a székelyek kecmérgésivel, allesz a zezgódus, s Erdélyország a Kánaán. S hogy a zelső magyart Csaba királyfi piszkából formálja meg a Fótáltos, hogy legyenek a székelyeknek jó szomszédjaik. S mind így.

És akkor gyütt a nagy, végső pont a verses regény végire. S hogy reatette, a velág rendje visszaállt, s Jeromost realepcsentették a karóra, a csóré ülepivel, hogy kijött a száján. Alig vót ideje egy cifrát kárinkodni, hogy a nyüvek rágják meg azokat, kik így megcsúfolják a székelyt, s hogy így meg úgy, s hogy a hájderménkű a kurva gelevőgyi anyjukat. Aztán a monya megfeszült, s a lócse nemkülönben, s lepiszkolta utolsó cseppjivel a kapitány lópofáját, s Ladik Jeromos ezerkilencáztizennyóc május ötödikén reggel kilenc óra négy perckor megkerált.

A füzetje béesett a lecsopcsba, a vére reafröcsögött. Kidobták a ganéba, onnét kaparta ki a tíz körmivel másnap a haragosa, Oláh Gábor, s röhögött rajta erőssen, s mind bőcsködte a Bújdosóban, de hazafelé megütte a setét, s esszement, mint a Tuli frakkja, s másnap elásták. A verses regény elveszett, ejszen ott rekedt a hitványnak a lábujjában, csak a jó híre maradt, s a népnek. S azóta es a kézdiek mind kúdik a ménest a zokosokhoz, hogy a temonda szerint valaki cirkálná újra a mívet, de úgy hírlík, végül es meglesz, met odamentek Kovács András Ferenchez, Vásárhelyre, s reabízták, met hogy se csál egyebet, örökkétig csak mind másnak képzeli magát, s most eggyel több izé mit számít nekije?

A Dargli

A Nagy Góré ha tudja, mennyi mázsa nyomult le azóta, hogy besóheroltak ebbe a rohadt kaptárba. Hogy mért? A képlet totál eccerű: még mazsola voltam, s elég mafla slapec, s kellett a lé, az örökké kellett, mert a lé az csak kell, pia, luvnyák, ez meg az, de főleg a tez. Lé meg marhára nem volt, a meló is búzlótt, rohadtul. Aztán egy ürge elvitt egy ajser nyanyához, egy hallerista uzsorás volt a vén csoroszlya, attól mind kunyeráltam a dohányt, de bazi egy kamatot csapott rá, tréfli volt a cucc. Bennem meg tolult fel az okádék, hogy ennek a csotrogánynak tele van a mackója, tolult fel, mint a harák; hogy né, a kaszás mind lesi a gangon, ez meg csak vastagítja a gyalogárut, meg se hess a kaszást! Addig-addig, hogy rávettem magam, hogy anyósfrizurát faragjak neki, s egy nap besrenkoltam az óljába, ki is nyírtam, fejszével. Baromira fáztam a balhétól, mert zöld voltam a melóban, nem ismertem a csíziót, s olyan izé volt elképzelni, hogy gyapálom a baltával, s akkor szanaszét spriccel az anyag, én meg cuccolok, s húzok el. Rohadtul be voltam gázolva, reszkettem mint a müncer a ringben, szóval pizok egy balhé volt, azt hittem, belekrepálok. Na de megvolt, és meghúztam a kégljét, felcuccoltam egy csomó szajrét. A döntött fuxot elástam, balhésabb napokra, s takarékra állítottam magam. Aztán bekattant, hogy mi a fenét is csináltam, szóval baromi tréfli volt, sajnáltam a nyomorult nyanyát, s rühelltem magamat borzasztóan. Na de megoldották hamar a lelki balhémat, a görény deklínek, aki az üggyel foglalkozott frankó volt a szimatja, pár nap múlva rámbukott mint a gyöngytyúk a meleg takonyra, zakót csinált rólam, s le nem szállt a nyakamról, amíg totál be nem gázoltam. Begázoltam a hülyülésig, s bemószeroltam magam. Beszipantottak, aztán a ringben rámakasztottak tizenöt mázsa puttonyt.

A kóter, ahová besitteltek, igazi kemény kaptár volt. A rácson keresztül elég cuccosan rá lehetett blikkenni a közepére: hatszög alakú volt, és telistele kétágyas tyurmákkal. Csak hat emeletet láttam felfele is meg lefele is, de tuti, hogy ennél marhára több volt, néha rohadtul úgy éreztem, hogy ide van besóherolva minden ganef, müncer, zébaheer, kajfer, malmos, kapcarej meg ilyesmi, szóval az összes zebrás az egész dzsuvás világból. Maga a tyurma is hatszögű volt, emeletes priccsel, egy asztallal meg egy úrcsöbörrel, kábé ennyi, szóval frankó kis kégli volt. Éjjel-nappal végig világosság volt, a lámpalé nem volt erős, de rohadtul be lehetett tőle golyózni. Nem tudom, honnan a francból jöhetett, mert sehol nem láttam lámpát, ráadásul marhára nem volt árnyéka semminek; mintha a pokolban lettünk volna.

Mikor a smaszerek belöktek a tyurmába, ideges morgást hallottam a dzsuvás pokróc alól, és már be is szartam, mert ilyenkor ugye

az embernek az jön be, hogy ki tudja kivel kerül össze, valami bazi nagy máherrel, jön a nagy flemm, s aztán csicskázhat neki, meg lehet a köcsöge, amíg ki nem nyiffan. Már éreztem is a marha nagy bepancsolást a pofámba, s a valagamban a nagy kékerest. A szaftás lópokróc alól azonban egy girnyó zrinkó idétlenkedett elő, a seggéig ért a homloka; vaksi pilácsával rámblikkelt, s kinyújtotta a csülkét. Na, akkor kicsit felszusszantam, visszazippantottam a brunyát, s lejattoltam vele.

Tíz évig volt a kollegám az Öreg, s nagyon belezúgtam. A nevét az istennek se akarta megmondani, azt mondta, hogy a név nem számít. Agyhúgyköves egy hapsi volt: szövegláda volt valami übersuliban, s váltig bizonygatta, hogy böfögőbe sose dugta be az orrát, be se káfolt életében, mert nem csípte a bagolytaknyot, mind csak a könyvescsehókat bújta. Szinte gajdeszra ment tőle a jákója. Frankó sztori volt az, hogy mért varrták be. Na, még ilyet se basztak! Szóval az Öreg marhára belehabarodott az álomfejtésbe, meg a labirintusokba, meg efféle cuccokba. Szajrézott egy telket, s húzott rá egy bazi nagy labirintust. Aztán belelovalta magát a spílekbe. Patkányokat meg nyulakat eresztett el a labiban, s a cirklinél csipázta, mikor pucolnak ki onnan. Na, a dögök vissza is találtak; viszont egy szép napon az utánfutóját kergette be a labiba. Egészen a közepéig – mondta az Öreg, hogyha feszt balra nyomulsz, akkor beletrafálsz a közepébe –, aztán ő meg letiplizett, mert ismerte a terepet, mint a csicskás a flemmet. Akkor kattant be neki, hogy böfögése van az übersuliban, elrohant, az ugatás végéig megfeledkezett a lotyóról, beült a könyvescsehóba, ott kapott valami érdekes skribát, s arra meg úgy ráizgult, hogy csak egy nap múlva esett le neki, hogy a múmia ott rohangál a labirintusban. Na, már nem rohangált, mert megkrepált a frásztól; az Öreget meg megmázsálták, tizenkettővel.

Az Öreg állati jó kopoltyú volt, még ha agrár is. Mindenesetre nem uncsiztam, bár eleinte marhára felhúzódtam, hogy ilyen óberfirnyákkal csaptak össze. Aztán igazat adtam neki, hogy nekünk itt a kóterban álmodni kell, ha nem, beledöglünk ebbe az egészbe; be kell dumáljuk magunknak, hogy az álom tutira olyan, mint a valóság. Az Öreg marhára be tudta adni, hogy semmi különbség a kettő között. Szóval frankó volt, s én egy idő után már olyan jól belehülyültem az egészbe, hogy nem is bántam, hogy idekerültem. Szájmenése volt éjjel-nappal, azt vakerolta, hogy én az ő átvevője vagyok, akit ő csinált, hogy az agycuccait átadhassa. Egy fekvőnyolcasnyi rizst biflázott be, mielőtt bevarrták volna, na, nyomta is a blablát, s mindent frankón megmagyarázott, mehetnék professzornak, olyan észlény lettem.

Ő mondta, hogy ezek a rohadtak, a kóter góréi, ezzel a kibaszott, árnyéktalan fénnel mázsálnak a legjobban. Vakerolt valami Slemil nevű ürgéről, aki átszajrézta az árnyékát a Bengának, s hogy utána

baromira szar volt neki, hogy nem volt árnyéka, s hogy belőlünk itt Slemileket csináltak ezek a szarháziak.

Az Öreg übermániája viszont az volt, hogy neki marhára le kéne nyúlni a végső Darglit. Azt mondta, hogy nem tudja tutira, hogy az mi a fene lehet, de kell neki lenni. Hogy lehet egy szó, egy mondat, vagy valami szaros krikszkraksz; mindenesetre baromira kell kakukkolni utána, mert aki azt lenyúlja, azé lesz az egész világ. Azt is mondta, hogy a Nagy Góré majd drótoz, ha már beszimatoltad a Darglit; de addig kell törni rajta a diót, baromira törni, s akkor lehet, hogy bejön. Ha meg nem jön be, maga a kakukkolás is izgi cucc.

Aztán egy rohadt napon megkrepált az Öreg – már régóta hervadtul volt –, s a varjak elvitték, én meg be voltam golyózva vagy két napig, s rinyáltam is, mert kurvára tréfli volt. Mielőtt kipurcant, egy félóráig mind azt hörögte, hogy fújjam meg helyette én a Darglit!

Hát megszimatoltam én valamit, hogy rinyáltam, mert ami utána lett, az maga volt a fészkes, fekete, legrohadtabb, legkibaszottabb pokol.

Harmadnap ugyanis belökték hozzám az új kollegát.

Életemben ilyen görény alfonzot nem pipáltam, s a leggennyesebb rémálmaimban se volt ilyen. Az Öreg sokat mesélt a pokolról, egy Dante nevű fazon egész hosszú rizsét is bebiflázta volt, s vagy negyvenszer is elugatta, na, amit abban skribáltak, az egy szentmise volt ahhoz képest, amit ki kellett állnom.

A görényt azért sittelték le, mert aligrácokat búbolt, szóval azokat köcsögölte keményen, mert a múmiákra nem volt kanala. Az utolsó környesztéskor aztán baromira bemelegedett, s a kiscsákót egy az egyben felültette a felhőre. A balimihály már bogozta neki a masnit, de aztán, sajna, jött egy amó, s megúszta fekvőnyolcassal.

Na, ez a fartúró is olyan óberfirnyák volt, valami lepra skribálóféleség, s hogy ült a hűvösön, belehibbant a lelkifurdalásba, s elhatározta, hogy akkor ő most megcsinálja a legcuccosabb kölyök-regényt, s ezzel dumálja meg a világot meg a Nagy Góré. Nagyon belelovalta magát, s napokig rinyált a varjaknak, amíg azok bedőltek, s adtak neki papírt meg plajbászt.

Úgy vagy három mázsa is lenyomult, ez meg végig nyomatta a cuccot, s mondanom se kell, éjjel-nappal verte a nyálát. Ekkora idióta szifilitikus marhaságot életemben nem silóztam, pedig az Öreg bedumálta nekem a fél világ sztoriját. A gennység valami aligkrapekről szólt, egy undorító, nyálas kisköcsögről, aki valami rohadt aligbolygón dekkolt, s volt neki egy hisztis kórója. A slapec aztán begolyózott a dudva hisztijétől, s télakolt; röpködött a bolygók között, s balhézott mindenféle palikkal, akik szerinte egytől egyig gennyes vén tetvek voltak. Később a Szaharában dekkolt, ott bratyizni kezdett egy rühes és flúgos rókával, majd elkezdett nyaggatni egy buzi pilótát, aki lezuhant a sivatagban a betropált masinájával. Annak azért

rinyált, hogy rajzoljon neki egy berbécset, na meg ilyenek, szóval kurvára idegesítő volt.

Nem jött be nekem, hogy mi a fészkes izétől lenne ez olyan baromira frankó cucc a kimlis aligoknak, én okádtam tőle. Ha én lettem volna az a krapek, hát alaposan kicsináltam volna azt a gyomot, s úgy egyáltalán, pofi kisbenga lettem volna. De ez a pók, ez a nyálgép ocsmányabb volt egy kalugyernél; a cuccot meg jobban rühelltem mint egy hittanórát. Küblit kellett volna tenni alája, hogy a nyál belecsöpögjön.

És ezt kellett nekem leszívni éveken át, ahogy ebből a baboskendőből ugat a kultúra, s nyomatja a seggséget, javítgatja, újra meg újraszkribálja. Két napig cuccolt egy-egy agyrémet, amelyet az aligspinék firkantanak a rózsaszín füzeteikbe, de azok is csak addig, amíg el nem kezdenek rejszolni. Amikor auszbrummolt, akkor meg egyfolytában hörgött, hadonászott, és izzadt mint a bálamasz a lizin; tuti, hogy a kisköcsögöt kupakolta olyankor a sivatagban.

Herótóm lett, bediliztem, belenyiffantam ebbe a szarba. Nem segített se a flemm, se a rinyálás; még direkt örült, ha gyapáltam, frankó volt a rohadt buzinak. Rinyáltam a varjaknak is, hogy pucolják el innen, vagy engem cuccoljanak át, akárhová, mert fasírtban vagyunk, de azok meg se hess. Egy éjjel aztán elszakadt a cérna. Héderoltam, és éppen azt álmodtam, hogy egy labin átvergődve, a sivatagban egy bazi nagy lépcsős torony elé érek, elindulok felfele – úgy jött be, mintha a Dargli ott dekkolna a tetején. Akkor rángatott fel a seggszurkáló, hogy vakerálja nekem az okádék befejező dumáját, amivel már két hónapja stuffolt engem. Na, a diómat elöntötte a brunya, belegyalogoltam a pofájába, és csalavázni kezdtem. Akkor tértem magamhoz, mikor a smasszerek már javában zamekoltak a belügyi kolbásszal. De a görény addigra kinyiffant. Ajvé a Nagy Górénak!

Nem emlékszem, meddig gyapáltak. Mikor a pilácsomat felkattintottam, egy töksötét szólemióban voltam, s itt dekkolok azóta is. Nem tudom, hány mázsa nyomult le, de ez totál nem érdekel.

Baró volt, hogy szólóban vagyok, hogy senki nem nyomatja a cukrot többé, s hogy így frankón kakukkolhattam a Dargli után.

A tyurma kocka alakú, négy lépés hosszú, négy lépés széles. Van benne egy córesz priccs, és kábé ennyi. Töksötét, a circlin nincs egy rohadt rés se, a levegő fentről érkezik, valami sötét csőből. A sarokban van egy feneketlen luk, oda bilizek. Nem tudom, mikor van éjjel és mikor van nappal. Baromira nem érdekel. Fekszem a priccsen, és meg se hess.

Nem tudom, mikor sirült be valamelyik lukon a kollega. Eccer csak ráskubiztam, hogy valaki silózza az abrakomat. Hamar beugrott, hogy egy patkány.

Nem nyomtam ki a belét, hát ott dekkolt velem. Atomi haverek lettünk, bélában silóztunk, és együtt auszbrummoltunk a priccsen.

Fura egy állat volt a haver, hogy itt dekkolt ebben a cósészben, mert hogy télakolhatott volna a lukakon, de ő meg se hess.

Na de ne nyomjam a sódert, nyomuljunk a lényegre.

Naponta eccer kinyílik a tátika, és belökik az abrakot. Ilyenkor egy pillanatra beblikkel a lámpalé.

Ekkor sasszerolhattam a patkányt.

És egy idő után bekattant, hogy a patkányt a Nagy Góré nyomta be nekem, hogy én lenyúlhassam a Darglit. Ugyanis, ahogy telt az idő, a patkány őszülni kezdett, és az oldalán betűk kezdtek kirajzolódni.

Ne mondjam meg, micsoda gályameló volt összerittyenteni a mondatot. Mázsák alatt, rohadtul lassan nyaltam össze a blikkekből, amiket megfújtam, mikor kinyílt a tátika. Szinte minden időmet ez nyalta fel, az igaz, hogy kurvára nem is izgatott semmi más. Raktam egymás mellé a baszott blikkeket, na de meglett végül. A mondat befutott.

Onnan tudtam, hogy befutott, hogy egy napon a patkány bundáján marhára nem láttam már változást.

Na, az olyan volt, mint a legbazibb rejszolás. Akkor összekupakoltunk a Nagy Góréval. Lenyúltam a Darglit, amiről az Öreg beszélt.

Ezt úgy képzeljétek el, apuskáim, hogy ha én ezt fennhangon elugatom, akkor ez az egész nagy baszás az enyém lesz, és azt csinállok, amit akarok.

Például lesittelhetem az egész rohadt világot.

Ne gázoljatok be, mert nem csinálom! Most hogy a Dargli az enyém, nekem semmit se kell csinálni, mert én most tök boldog vagyok attól, hogy akármit csinálhatnék. Szóval ez kábé olyan, hogy azzal csinállok mindent, hogy nem csinállok semmit. Meg ilyesmi.

A francot érdeklí, hogy mi volt, mi van meg mi lesz. Minden baró, ha tudod a végső Darglit!

De mielőtt belelovalnátok magatokat, hogy bevirítom nektek a Darglit, felejtsetek el! Azért se fogom kiböfögni! Viszem magammal, mikor megkrepálok, fáj a tököm, hogy mi lesz veletek, szaros kis senkikkel, akik odakinn arénáztok a lízi alatt. Varrjátok be magatokat a síttre, s törjétek a diótokat!

Vagy dögöljétek meg!

És abba se lovaljátok bele magatokat, hogy a patkány, oldalán a bűvös cuccal esetleg meglóg valamelyik lukon, s valaki közületek beszippantja, és lenyúlja a dumát! A patkányt azonnal agyoncsaptam, nehogy véletlenül letiplizzen, nehogy télakoljon nekem, és másnak is bekattanjon a Dargli!

A rózsza és a vers

I. A rózsza

Egy – a történet és a történelem szempontjából lényegtelen – év májusában a francia hadsereg lényegtelen győzelmet arat egy lényegtelen csatában. A győztes lovagok ünnepélyesen vonulnak be Párizsba, ragyogó, gőgös arccal fogadván az ünneplő tömeg üdvözlését és május havának összes virágát.

Lorie Durac, tisztos polgárlány, tizenkét csokor mezei virággal ölében áll az első sorban, és sikong a pazar látvány gyönyörétől. Egyhangú életében nagy esemény ez, még a kivégzéseknél vagy a király kilovaglásainál is érdekesebb. Május van és verőfény; minden páncél a Nap tükre, a résekbe ragadt vér láthatatlanul húzódik meg a visszavert fény mögött; a verejték és a halál szagát elnyomja a millió virág illata. Lovas ezüstistenek ezrei vonulnak el Lorie előtt, óriások, sárkányok, sötét hatalmak legyőzői.

Ösztönös kacérságból Lorie csinosabb arcú lovagokat szemel ki, és feléjük dobja a csokrokat. A csokrok teljesítik pillanatnyi küldetésüket, lágyan csapódnak a páncélra, majd földre hullnak, és szétmorzsolódnak a lovak lábai alatt.

Az utolsó, kissé túl magasra dobott csokor lepattan a kiszemelt páncélos dalia sisakjáról, és szomszédjának, egy köpönyegeskalpagos lovagnak az ölébe hull. A kissé elmélázott lovag fölkapja fejét, majd kalpagját udvariasan meglóbálja a tömeg azon része felé, ahonnan a csokor érkezett. A kalpagba tűzött rózsza Lorie lába elé hull. Lorie fölkapja, és a hajába tűzi.

Majd megfeledkezik róla, és csak este, az ünnepség után, midőn kibontja a haját, veszi észre ismét. Egy pillanatig elmereng a délutáni jeleneten. Anélkül, hogy nagyobb jelentőséget tulajdonítana neki, mert Lorie egyszerű hajadon, akit munkára neveltek, engedelmességre és erkölcsre, konok és egyhangú polgári életre, nem pedig ábrándozásra. Úgyhogy szentimentalizmusából annyira futja, hogy behoz a kertből néhány szál találmásra kiválasztott virágot, ne legyen az a szegény rózsza egyedül. A vázát az almáriumra helyezi, majd édesen elalszik.

Tíz nap múlva figyel föl arra, hogy a váza többi virága már elhervadt, a rózsza azonban virul. Ez még Lorie fejébe is szeget üt. Egy rózsának ennyi idő alatt el kell hervadnia. Miért ilyen különös ez a rózsza, miért nem engedelmeskedik a virágok ezen szokásának? Lorie most már hosszasan idézi föl magában a jelenetet.

Akkor úgy tűnt, a lovag a tömeget köszönti, nem egy kiszemelt személyt. Most már úgy, hogy az a rózsza neki volt szánva.

Naponta többször fut be szobájába, megnézni a rózsát, meglesni, hervad-e.

A rózsza nem hervad el, sem aznap, sem másnap, sem pedig egy év múlva. És ahogy múlnak a napok, hetek, hónapok, Lorie egyre inkább belecsavarodik egy ismeretlen érzés indáiba. Lassan megszűnik számára a külvilág, csupán teste él már benne, lelke csak ezzel a jelenséggel foglalkozik, élete egyetlen titkával, csodájával, a rózsával, mely a természet törvényeit meghazudtolva nem akar elhervadni.

A rózsza elnyerésének mozzanata hosszú jelenetté bővül. Már látta a lovagot, akkor tulajdonképpen csak őt figyelte, már akkor csak őt nézte, midőn a sereg még be sem ért a városba. A többi harcos csak fényes bábu volt. És egyetlen virág látszott, már a láthatáron túlról: a rózsza. A virágeső csak halvány fantomkép.

Már látja az arcot, nem csak azt, melyre akkor futó pillantást vehetett csupán, hanem az egészet, annak összes rezdülését, mozdulatát. A dióbarna szem – az *első* szem – nagyon szomorú. Szintúgy az *első* mosoly, a száj kissé keserű elhúzása. Majd Lorie képzelete ezerszer meg ezerszer újrarajzolja az arcot, és kiállítja egy tárlatban, mely tartalmazza egy férfi összes arc kifejezésének festményét. És testének, minden porcikájának, minden mozdulatának szobrát.

Később Lorie bogozgatni kezdi a lovag többiekétől való különbözőségének jelképességét. Nem volt rajta páncél, vagy ha volt is, a köpeny eltakarta. Kalpag volt a fején, nem pedig sisak. Lorie-nak úgy tűnik, az egész seregből ő volt az egyetlen, akin nem páncél és sisak volt, hanem köpeny és kalpag. És nem sisakforgója volt, hanem rózsája. És az arca szomorú volt, nem ragyogott a dicsőségtől, mint a többieké. Nem akart osztozni a dicsőségben.

És akkor dicsőség sem volt? A titokzatos köpenyes árnyéka elnyomta a felvonulás ragyogását. A páncélosok csillogó, hazug, üres bábok voltak, kacagásuk, vidámságuk hazugság. A harc, a háború, a győzelem: hazugság. Valami rossz, valami szörnyűség, mert az ő lovagja nem örült neki.

A fény, a látszat: hazugság. Mert a lovag nem akart ragyogni, nem akart *látszani*. Az élet hazugság, mert a rózsza nem akar elhervadni. És a rózsának igaza van. Az igazság abban a világban van, ahonnan ez a rózsza származik. Annak a világnak a küldötte a lovag, létezésének bizonyítéka a rózsza.

*

A rózsza nem tűnik föl senki másnak. Még télen sem. Lorie teljesíti kötelességét a külvilág felé: elvégzi azt, amit rá kiszabtak. Midőn férjhez adják, zokszó nélkül engedelmeskedik. És egész életében engedelmeskedik, kiszolgálja férjét, gyermekeket szül neki, és fölneveli azokat. A rózsza nem hervad el, ugyanabban a vázában pompázik, csak a váza helye változik. És továbbra sem tűnik föl, soha senkinek.

Lorie egész életében a rózsára gondol, és mikor teheti, leül eléje, és bámulja.

A színdarabbá kiszélesedett jelenet, az arc és a test tárlatának helyét egy meglátás veszi át. Lorie rádöbben, hogy a rózsza változik. Hogy hangulatai vannak, hogy időnként beteg, hogy színének lehetnyi árnyalataival, szirmainak erezetével beszél.

Hogy a rózsza a lovag életének tükre. A lovag mása. Hogy a rózsza addig él, ameddig a lovag.

Lorie nézi a rózsát, és élete végéig költi magában a lovag naplóját, regényét. A regény olyan, mint egy élet, Lorie belülről alkotja, két másik élete mellett. Az, hogy a lovag órákig ül egy karosszékben, az pontosan olyan, hogy a lovag órákig ül egy karosszékben.

A lovag boldogtalan, akárcsak Lorie. Elvégzi amit rá kiszabtak. Elveszi azt, akit neki szántak, gyermekeket nemz, és neveli őket. Időnként harcolni megy, olyankor a legboldogtalanabb. Sokat sétál, sokat ül egy karosszékben, és a semmibe bámul.

*

A történet egy, a történet és a történelem szempontjából lényegtelen év valamelyik napján véget ér.

Befejezésnek több minden kínálkozik...

Hogy – egyszerűen – egy nap a rózsza elhervad, Lorie hosszú ideig siratja, mintha megholt szerelmét siratná. Vagy a rózsza elhervadásának másnapján holtan találják. Esetleg – szentimentális adalékként – a hervadt rózsával a kezében. Esetleg el is temetik vele.

Hogy – gótikus keretbe helyezendő – Lorie egy nap kénytelen-kelletlen elkíséri férjét vagy gyermekeit egy kivégzésre. Borzongva nézi végig X. főúr lefejezését, az elítélt méltóságteljes viselkedése különös rokonszenvet ébreszt benne. Midőn utána hazatér, és belép a szobába, a rózsát hervadtan találja.

Hogy – patetikusan – a rózsza nem hervad el, Lorie meghal, a rózsát továbbra sem veszi észre senki, a házat, a vázát eleméztik a századok, de a rózsza azóta is ott virul, többretű jelképeként titoknak és szerelemnek.

Hogy – misztikusan – Lorie haláltusáját vívja, utolsó pillantása a rózsára esik, és látja, hogy a rózsát ugyancsak egy pillanat választja el a haláltól. Abban a megragadhatatlan pillanatban, midőn az élet átfordul a halálba, rádöbben, hogy a jelenetnek, a lovagnak, a regénynek semmi de semmi jelentősége nincs, hogy minden csak önnön bensejéből fakadt, a rózsza nem a lovag életének mása, hanem az övé. Hogy ő maga a rózsza.

Vagy – befejezetlenül befejezve – Lorie ráésmél arra, hogy az általa költött-elképzelte regényben-életben csak a lovag külső életével foglalkozik, mely ugyanolyan felületes, mint az övé. Hogy kell lennie ott valami másnak is. Egy másik belső életnek, amilyen neki is van.

A csokor! A csokor, ami akkor a lovag ölébe hullott – ugrik be Lorie-nak.

Lorie megérti, hogy az a másik világ mindkettejüket megajándékozta. A csokor ott van a lovagnál, és virul, és a lovag előtte ül, és bámulja, és költi Lorie regényét.

II. A vers

Csak a rózsza láthatja meg mindezt
– mi ugyanaz, de folyton változó –,
ha karcsu teste átbújik a rácson,
mit ha széttör, a kincs is elveszik.
Látja magát, de nem léphet mögéje,
pillantásával forrón perzseli,
míg elolvad a szenvedő ezüst.
Akkor a fény máshonnan érkezik.
Ha bokorra nő, széttörheti a rácsot,
akkor már nagyobb kincset ostromol,
mi rajta kívül az egyetlen érték.

A verset egy, a történet és a történelem szempontjából lényegtelen évben, hatvannégy nap híján két év reménytelen ostrom után, egy hűvös kézcsók és hatszázhatvanhat szál vérvörös rózsza kíséretében adja át egy ifjú earl Lady Patriciának.

Másnap az ifjú earl az eladott birtokainak árából vásárolt irdatlan hajóval, tizenkét láda arannyal, ötven martalóccal valamint százhuszonnyolc válogatott markotányosnővel nekivág a világnak.

Lady Patricia elolvassa a verset, és fanyalog. Fanyalog, mert előítéletei vannak, mert nem igazán érti, s mivel Lady Patricia fölöttébb műveltnek tartja magát, úgy véli, hogy bizonyára a versben van a hiba. Hogy blódség. Hogy zavaros. Mintha szerelmes vers lenne – a rózsza mint szerelmi szimbólum, a perzselő pillantás, a szenvedő jelző erre utal. Talán a rács is – a szerelem mint rabság. Közhely. És nem igazán működik szerelmes versként. Talán misztikus vers – de Lady Patriciát nem érdekli különösebben az ezoterika, legfeljebb az asztaltáncoltató szeánszok szintjén, és az ifjú earl sem érdekli annyira, hogy tüzetesebben foglalkozzék a verssel. Írt volna valami rendes szerelmes verset. Vagy rendelt volna egyet, valami jobb bülbülmadártól. Lady Patricia behajítja hát ezt a verset is abba a ládába, melyben a tucatnyi unalmas udvarló által ajándékozott érzelmes apróságokat tartja.

Négy év telik el, és az ifjú earlról egyre izgalmasabb hírek érkeznek. Időnként egy-egy hajót rabol ki. Máskor egy-egy kikötőt terrorizál. A nép a megváltó hőst látja benne. Asszonyok százai zokognak érte. Már hajórajjal jár; a vezérhajót asszonyokkal megrakott hajók követik, a nők önként vállalják a rabszolgaságot, csak hogy csókját még egyszer ízelhessék. Mítoszt szőnek köréje. A harcban rendíthe-

tetlen; csatahajók tucatjai üldözik, de elfogni nem tudják. Szóke haja derékig ér, és hét varkocsba van fonva. Öltözéke mindig makulátlan fehér.

Lady Patricia elmereng. Az unalmas főúri világhoz képest ez a jelenség csodálatosnak tűnik. Íme egy ember, akinek volt mersze kiszabadulni ebből az egyhangú, álszent pokolból, és diadalra vinni ösztöneit és rejtett vágyait. Íme egy szabad ember.

Egy férfi.

Lady Patricia fölidézi a finom vonású, de nyálas arcot, és megrajzolja éretten, napbarnítottan, szakállasan és hét szóke varkoccsal. A vékony, nyúlánk testet megizmosodva, megacélosodva, hófehér öltözékben. Az ábrándos, időnként kissé bárgyú kék szemeket, melyekben csak jobb pillanatokban bujkált egy kis cinizmus, amint most dacosan merednek a messzeségbe, hol jegesen, hol pedig lángolva az asszonyokra. A képek tetszenek, Lady Patriciában a szerelem eddig ismeretlen érzései kezdenek kavarni.

Természetesen előkotorja a verset. Most már nem kezeli blódságként, elismeri annak felsőbbrendűségét. Hogy alázatosan kell viszonyulnia hozzá, hogy meg kell fejtenie. Ha feltételezett jelentését lebecsüli, úgy jár, akár a vers írójával.

Lady Patricia hat hónapig a verssel kel és a verssel fekszik.

Kezdetben az írásképet vizsgálja. Grafológusok okoskodásai alapján próbálja bebizonyítani, hogy a szerzőben ott rejtőzködött a mostani különc. Az írás határozottságról, de ugyanakkor zaklatott bensőről árulkodik. Céltudatosságról, túlfűtött nemi ösztönökről és gyilkos hajlamokról.

Majd Lady Patricia nekifog megfejteni a verset. Kezdetben a rózsát magával azonosítja. A rácsot önnön egyéniségével, melyből ki kell bújni, de mégsem, mert ugyanannak kell maradnia, de folyton változnia is. Önmagát nézi, de még nem léphet a mögöttségbe, mindaddig, míg csak ezüst, míg csak a kisebb kincs. Meg kell szenvednie, hogy ezüstből arannyá alakulhasson. Akkor a fény máshonnan érkezik, akkor majd másképpen csillog. Akkor ő, az arany, a bokorra fejlődött rózsza szétörheti földi énje rácsait, és égi másával való egyesülésre törekedhet.

Ez az olvasat azonban gyanús. Belemagyarázás, túlbonyolítás, túlpszichologizálás; mondanivalója a „légy jobb” közhely misztikusabb változata. Lady Patricia túlbecsüli a szerzőt, és érzi, ez a vers többet hordoz.

Lady Patricia lassan rájön, hogy a vers több eleme magára a versre vonatkozik. Úgy jön rá, hogy valahányszor megpróbál újraépíteni egy-egy, a hétköznapi élete által megszakított gondolatfüzért, a verset másnak látja, nem ugyanazt gondolja, mint pár órával azelőtt. Ebben a megvilágításban a vers az, ami ugyanaz – pusztán szavaként, melyek nélkül nem létezhet – de értelme, és az, mit az értelmén kívül még magával hordoz – az olvasat, az érzet – a folyton változó.

A rács: a sor, a szó, a nyelv. A tulajdonképpeni vers – a kincs – pedig a sor, a szó, a nyelv között, körül, mögött van, több annál, ha nem is létezhet nélküle.

A vers tehát egyszerűbb mint gondolta, lám, az első négy sor csak magáról a versről szól. Akkor a következő sorokat is „reálisabban” kell kezelni. „Látja magát, de nem léphet mögéje” – a tükör – fejt meg Lady Patricia, midőn egyszer hosszasan bámul a tükörbe. És a rózsza nem ő maga, hanem a szerelem. Csak a szerelem fejtheti meg a verset. Akkor vette elő újra a verset, midőn szerelmes lett. A szerelem egy alsóbb szintjén az ember csak önmagát látja a szerelemben. De ha a szerelem erősödik, egy felsőbb szintre lép, akkor leolvad a tükör ezüstje, és a tükör ablakká válik, melyen keresztül látni lehet az igazi szerelem lényegét.

Ha a rózsza bokorra nő, a szerelem a felső küszöbre lép. Most már ki lehet lépni a versből. A vers mutatta út végigjárása után a szerelmen kívüli egyetlen igazi érték felismerése következik. Mi lehet ez? Mi más, mint amit az earl választott: a szabadság.

*

Az earlról újabb, egyre borzalmasabb hírek érkeznek. Válogatás nélkül gyilkol le mindenkit, aki útjába kerül. Hajókat süllyeszt el, kikötővárosokat rombol földig; a szárazföldet zsoldosai perzselik föl.

Minden szeretkezés után meggyilkolja a sorra került nőt. És a nők mégis hajószámra követik, könyörögnek végzetes szerelméért.

Lady Patricia borzong, rémülködik; gyűlöli, de szerelme mindenél erősebb. Iszonyú lelkifurdalás gyötri: ő a hibás mindezért, megakadályozhatta volna ezt az őrjöngést. Ugyanakkor még erősebb lelkifurdalást érez az earl miatt. Mekkora szerelem lehetett az, mely ily torzulásokhoz vezetett?

És hogyan viszonyozhatná ezt a szerelmet?

A szerelem legigazibb bizonyítékával: meghal érte. Ahogy a halálos szerelmet hajóval követő asszonyok.

Lady Patricia telehordja rózsákkal a szobáját. Rituálisan elégeti a verset. Menyasszonyi ruhába öltözik, és befekszik meghalni a sokezer rózsza közé.

Ahogy lépeget a halál fele – mozdulni nem tud már, de még gondolkodik – végigpereg előtte élete. Attól a naptól kezdve, midőn megismerkedett az earlrel, és az, hódolata jeléül, egy szál vérvörös rózsát nyújtott át.

Midőn utoljára látta, hatszázhatvanhatot. És hatszázhatvanhat nap után.

Ekkor, halála előtt néhány pillanattal, Lady Patricia megérti a ver-
set. Az earl számára a szerelmen kívül létező egyetlen érték nem a
szabadság, hanem a halál, melyet szerelmi kudarca miatt akar elhin-
teni a világban. Az utolsó olvasat: a halál. És Lady Patricia megérti
azt is, hogy ő az, akit egy, magát az Antikrisztusnak képzelő pitiáner
őrült legelőször meggyilkolt.

Digitális romantika

Ha az egységes anyag oly módon veszi körül az anyaghíányt,
mint víz a szigetet, akkor lyuknak nevezzük.

Rendszerint valamilyen más anyag tölti ki a lyukat.

A sziget tehát a víz lyukát kitöltő anyag.

Legéndy Péter

Rájöttem, hogy utálok mindent, aminek nyilvánvaló, könnyen ész-
revehető mondanivalója, morálja van. Csak a sejtelméseket szeretem.
Most, hogy ezt írom, és sejttem, hogy kiknek, jól vagyok, mert egy ki-
csit alternatívuskodhatom. ALTER NATIVE. ALTER EGO. Bár szok-
tam mondani, hogy csak azok művelnek alternatívát meg avantgár-
dot, akiknek nem megy a klasszicizmus. De összejövetelekkor
(ALTER ART) mégis ez jobb; valahányszor összejöttünk – hittük, ér-
telmes emberek –, a találkozás egy nagy Szöveg volt, egy transzcen-
dens könyvbe írt ALTER NATIVE, szaggatott, mondanivalótlan és
oly gyönyörű Szöveg.

Most tizennyolc éves vagyok és brassói. Amíg ezt a szöveget írom,
és még utána, egy kicsit, amíg rohanó elmémben még érzem az
ALTER KRONSTADT NATIVE ízét, akár egy vacsoráét az azt követő
cigaretta meggyújtásáig. Majd visszavedlek kolozsvárává, és néhány
évvel öregebbé. ALTER STADT.

Szó se róla, honvágyazni nem fogok. KLAUSENBURG :
KRONSTADT 6-2. Pedig alapjában véve romantikus lélek vagyok,
ergo kéne vágynom. De bővebben: digitális romantikus vagyok. Er-
go: Claudiopolisban penne van Kronstadt.

És utálok a nyilvánvaló mondanivalókat.

*

Részlet egy régebbi prózaversből:

„Azok a lányok, akik ugyanazon középiskolába jártak, mint én,
kivándoroltak az életemből. Azoknak a lányoknak a hetven százalé-
ka férjhez ment, egytizede tanul, a többi kóvályog céllal vagy céltala-
nul. Néhányan öngyilkosok lettek, egyikük szerelmi csalódása után
fehér ruhában és balladai fájdalommal ölte vízbe magát; egyet meg-

gyilkoltak: megerősszakolták, megfojtották, és megfejthetetlen keleti írásjelekkel vésték tele a testét. Azok a lányok most boldog vagy fásult családanyák, munkások és takarítónők, éhező és elkurvult egyetemisták, és elárusítónők, legtöbben elárusítónők. Csak üzletekben találkozom velük néhanapján, kétes káefték kétségbeesett miniszoknyás madárijesztőivel. Azok a lányok kivándoroltak az életemből, és elfoglalták helyüket emlékeim országában. Azokba a lányokba úgy együtt voltam és vagyok szerelmes, egy lényegében egy, de személyében háromszáz lányba, aki tulajdonképpen az első nő volt, aki otthagyt.”

Mikor ezt írtam, még csak romantikus voltam. Most, hogy már digitális romantikus vagyok, programozni tanulok (ALTER NATIVE LITERATURE MAN). Virtuális romantikus programot akarok írni. A program használója fölteszi majd a digitális sisakot, és az egerrel a kezében vájválhat a virtuális romantikában. Választhat magának (sőt, testrészekből összerakhatja az elképzelt) nőt, meg várat, holdat, sárkányokat, gonosz apákat és testvéreket, de egzotikus, napfényes szigeteket is, vagy húszas évekbeli fülleddt, tangós kávéházat. Megalkothatja a regényt meg a cselekményt, ő maga lehet trubadúr, lovag, keleti herceg, kalóz, akármilyen. Úgy éli át majd a Kalandot, mint a valóságot.

Apropó, valóság. Tkp. tökmindegy, hogy valamit valóban megkapsz, vagy álmodban kapod meg. Szinte ugyanaz az érzés. A különbség neve: Hiúság. Lám-lám, hogy elrontotta az életünket Az, aki a realitásérzékét belénk oltotta. Mennyivel könnyebb lenne, ha nem tennénk különbséget valós és teremtett világ között! Álmodnánk, hogy pénzünk van, s hogy pazarlunk, s az egyik világban lehet, hogy a nő visszautasítana, ám a másikban...

(Na, ez egy kicsit olyan borgesi volt.)

*

2 x 2 = bumm bumm.

Klasszikus avantgárd fogás.

Nincs funkciója. De legalább mondanivalója sincs.

Ezt a levelet számítógépbe írom (kézzel már alig-alig tudok). E-mailen küldöm el Kronstadtba. ALTER MAIL. Számítógépen tördelik be.

Hú de digitális!

*

Álmomban, Kronstadt főterén. Borús, őszi, kékes este. Toporgok, D. H.-t várom, hogy ebédeljünk, s közben megbeszéljük – férfiak egymás közt – a szokásos marhaságokat. D. H. már itt is van, zöld

zakóban, Lennon-szemüveggel. Elbattyogunk egy vendéglőbe (ebben a másik, állítólag valós világban nem találtam meg). Leülünk, kiválasztjuk az ételeket. Jön a pincér – klasszikus, sovány, magas, szemüveges, elegáns, sovány és ideges úriember. Közli, hogy az általunk kiválasztott ételeket ma nem készítették el. Hogy ma csak a ház új specialitását szolgálják föl. A csecsemőlevest.

Megdöbbenünk, a rémület villáma hasít belénk. Aztán nem emlékszem. Majd ott állunk a konyha mellett, a raktár ajtajában. A raktár padlóján pedig halott, elkékült csecsemők hevernek.

Nem tudom, hogy jutunk vissza az asztalig. Menekülnénk, de valami megnevezhetetlen (az állítólagos valóságban talán nem is létező) érzés visszatart.

A pincér már fel is szolgálta a levest. D. H. meredten nézi. Majd megvonaglik. És már eszik is.

Nézek meredten, lassan nyúlok a kanál után. Nem bírok ellenállni. Kanalazni kezdem a gőzölgő-párolgó, finom levest.

*

Akartam alkotni egy fiktív brassói szász poétát, akit Johann von Kronstadt-nak hívnak. 17. vagy 18. századbéli lett volna.

De nem hoztam létre, mert nem tudtam, milyen legyen a hangja. A villoni indulattól a rilkei finomságig kipróbáltam a skálát. De nem találtam megfelelő hangot, pedig meg vagyok győződve, hogy ismerem és érzem Brassót, bármelyik században.

Hát csak egy kérdés: melyik Brassó költői hangja?

*

A mottónak körülbelül annyi köze van ehhez a szöveghez, mint Ionesco drámacímének (A kopasz énekesnő) a drámához. De ugye milyen jól hangzik?

Továbbá:

ALT F (Alt+F)

ALT S (Alt+S)

ALT R (ALTER)

ALT CONTROL DEL

ALT CONTROL ALTER

A Swedenborg kávéház

(regény)

– részletek –

(Nekidől a Tudás Fájának, és rágyújt egy Lucky Strike-ra)

Feltétlenül szókének kell lennie – és nagyon, nagyon szépnek.

Festett szókének, akinek időnként bizalmasan megsúgják: talán a barna haj mégis bujábbá tenné. Mire ő csöndesen elmosolyodik és megmarad szókének, mert nem kíván még ennél is szebb lenni.

Feltétlenül okosnak kell lennie, olyannyira okosnak, hogy kétségeid támadjanak: most üzekedj, vagy inkább beszéljess vele.

Feltétlenül Ágnes legyen a neve, hogy hordozza e név misztikus tisztaságát. Egy Ágnes akkor is makulátlan marad, ha paráználkodik.

Feltétlenül férjes asszonynak kell lennie, hadd legyen nagyobb tétje kísértésnek és paráznaságnak. Csak egy bűnös asszony méltó arra, hogy egy férfi időnként meghaljon érte.

A férjnek álomlovagként kell megjelennie. Érzelgős filmek hőse. Okos, udvarias és elegáns. Gazdag. Kimért, józan és megfontolt, föltöbb tapintatos. Ám szenvedélynek se legyen híján, ne legyen könnyedén eltiporható ellenfél. Olyan ifjú, akire szerelmet és családot, egy életet lehet alapozni. Olyan férfi, amilyenről a legtöbb nő álmodik, de aligha létezik.

Két év forró szerelem után álomesküvő, majd szenvedélyes nászút, a kliséknek megfelelően, egy trópusi szigeten.

Villa, úszómedence, elegáns autók. Biztos jövő, mely fürtös angyalgyermekeket, világ körüli utakat és nosztalgikus öregkort ígér.

Akárcsak egy rózsaszín regény epilógusában.

A rózsaszín regény epilógusát azonban a kék regény prológusa keresztezi. A kékből előlép a Sátán, nekidől a Tudás Fájának, és rágyújt egy Lucky Strike-ra.

Az idő két és fél századévet görbül, és Emmanuel fölkapja a fejét egy vacsorán, Göteborgban: Stockholm lángokban áll! Ágnes rápillant a kölyökképű alakra, és megtorpan, mintha most látná először a téli tengert. A tűzoltókocsik kétségbeesetten szirénáznak; égő ruhájú emberek ugranak ki az ablakokon, és vijjogva röpködnek tova, a Balti-tenger felé. Ágnes lassan lép oda Jausshoz; kipirult arcába apró jég-szilánkok csapódnak, és hirtelen egy északi sziget jut eszébe, ahol sosem járt. Stockholm olyan, akár egy felperzselt hangyaboly, amelyre petróleumot öntöttek és meggyújtották. Romok mindenütt, és összezsugorodott holttestek. Mígnem fújni kezd a szél és egyenletesen szétteríti a kormot, melyet nemsokára eltünt a havazás. Mikor kilépnek a körútra, Ágnesnek nem tűnik föl a szokatlan csönd az utcán, sem az örült hangzavar az ördögi kávézóban, ahol teremtett lé-

lek sincs egy Arcimboldo-festményből kilépő, szárnyas pincéren kívül.

Ágnes mit sem vesz észre, holott a bűn már elkövetetett, csak még nem szolgálták föl a bűnhődést, csupán a kávé és a konyakot.

(Egy szekrény mögül, a kék semmiből)

Mielőtt Ágnes kilépett az ajtón és belépett az életembe, néhány nappal, vagy egy héttel, kettővel, akár egy hónappal is előtte, meglátogatott valaki vagy valami. Nem hívtam, nem idéztem, nem vártam rá. Mégis előbukkant valahonnan, a sarokból, egy szekrény mögül, a kék semmiből.

– Well, sir! – mormogtam, mintha mi sem történt volna, és kiléptem Jules Verne regényéből, a *Kétévi vakációból*.

Doniphan, a regény délceg hérosa utánam lőtt, de nem talált el, pedig köztudottan kitűnő céllövő. Nem törődtem a fülem mellett elfütyülő golyóval, cigaretta után kaparásztam, de hamar rájöttem, hogy az utolsó csikket a Chairman-szigeten nyomtam el, egy keskeny levelű bokor tövében.

Meghiszem, hogy később, midőn az éles szemű Service rábukkant a már félig elázott csikkre, és kissé odébb az összegyűrt Lucky Strike-os dobozra, igencsak meglepődhetett.

Elindultam hát az éjszakába, cigarettáért. Éreztem, hogy követ, bár lépteit nem hallhattam. Nem volt könnyű utam. A bokrok mögül bennszülöttek figyelték minden lépésem. Határozottan féltem. Megszaporáztam lépteimet, és csak a hídon lassítottam egy picit, hogy megnézzem, miként csákláznak meg a kalózok egy holland kereskedőhajót. Mikor megérkezett Nemo kapitány, hogy megmentse a bajba jutottakat, tovább indultam, és addig ballagtam, míg az északi szélesség és a keleti hosszúság egy adott metszési pontján nyitott üzletet találtam. Midőn kiléptem a boltból és kapkodva rágyújtottam, ismét magabiztosnak és legyőzhetetlennek éreztem magam. De nem tartott sokáig, mert újfent ráeszméltem: látogatóm nem tágít mellőlem.

Otthon egy fotelban kerestem menedéket; manónyira húztam össze magam. A szobában vihar támadt, röpültek felém a tárgyak, de nem értek el hozzám, eső esett, hó hullt, de nem áztam meg. Mégis éreztem az ütéseket, a ragadós nedvességet, a metsző hideget és tudtam, nincs senki, aki megvédene, nincs senki, aki ernyőt tartana fölém, aki rám terítene egy takarót, aki – Istenem – megsimogatná az arcom, és egy bögre gőzölgő teával kínálna.

Hamarosan elült a vihar, a tárgyak visszaröpültek helyükre, elolvadt a hó, fölszáradtak a tócsák, és a hajnali nap sugarai is belopakodtak az ablakon. Fölálltam, tettem néhány tétova lépést a szobában. De ő továbbra is ott volt, a helyreállt nyugalomban, és tudtam,

hogy akkor sem távozik, ha kitárul az ablak, és paradicsommadarak, rózsaszín pillangók, virágszirmok libbennek is be rajta. Ha elindulok, nyakamba veszem a várost, hozzám szegődik, mögöttem settenkedik, vagy megbújik a kabátom zsebében. Ha elalszom, végighurcol az álom sötét színterein, és leginkább azt mutatja meg, ami legszörnyűbb egy álomban: az arcokat.

S mert ő itt van – bár nem hívtam, nem idéztem, nem vártam rá, csak előlépett valahonnan, a sarokból, egy szekrény mögül, a kék semmiből –, valami elkezdődött, amire vágytam, bár nem szabadott volna.

Kinyitottam az ablakot. Bár legszívesebben egy székkal zúztam volna be.

Egy hegyet fogok látni, gondoltam, egy lila hegyet, havas csúcsán vakítóan törik meg a napfény, alatta zöld rét terül el, vörös virágokkal, piros bogyókkal. Az ablakon át kilépek a rétre. Ez a szabadság, gondolom, mindaddig, amíg észre nem veszem: szél nem fú, a lég mozdulatlan, madarak nem röpködnek, legyek, méhek, darazsak nem döngicsélnek, hangyák, bogarak sem serénykednek a fű között, hörcsög, vakond nem túr a föld alatt. Amíg nem észlelem: a vörös virágoknak nincsen illata. Amíg belém nem villan: ez csak egy festmény, egy hiányvers mögött.

(Másra most nincs szavam)

Lila havas, hófehér gleccserekkel,
egy féldepresszív, ám élénk
delírium-sequel.

De zöld a rét, akár esős tavasszal.
Vér tarkítja?

Vagy tele van magyallal?

Mindez egy szoba ablakából,
az asztal mellől látszik.

Nem vagyok a szobában,
és nem tudom, ki lát itt.

Az asztalon egy karcsú váza,
csokor, szíromtalan.
És nem történik semmi,
oly hosszadalmasan.

Néma és mozdulatlan,
s főképp: illattalan.

A halál nem ilyen.

Másra most nincs szavam.

(Most képzeljék el Dantét cigaretta nélkül)

Doktor Hugó, szokása szerint, brillírozott. Szigorúan ragaszkodott ahhoz, hogy övé legyen a beavató előadás. Hadd érezzék az elsőéves bölcsészek, hogy megérte idejönni.

Doktor Hugó az Univerzitás díszjele, ikonja, a Bölcsészkar dékánja és mindenki abszolút kedvence volt, hatvankét éves, hórihorgas és görbe, hatalmas karvalyokkal, kajla szatellit-fülekkel és sokdioptriás szemüveggel. Maradék hajcsimbókjai szanaszét álltak, öltönye pecsétes, slicce mindig félig-gombolt volt, elvégre egy igazi professzor nem ad a külsőségekre. Nem ivott, társaságba sem járt, barátai nem voltak és magától értetődően nőtlen volt. Az irodalmon kívül egyetlen szenvedélynek áldozott: a dohányzásnak. Ezt azonban a legmagasabb szinten művelte, napi három doboz erős cigarettát és tíztizenkét kubai szivart füstölt el.

Doktor Hugó szájából sosem hiányzott a cigi. Lett legyen előadás, konferencia, fogadás vagy bármilyen egyéb léthelyzet, a professzor könnyörtelenül pöfékelt, és az esetleges tiltakozókkal szemrebbenés nélkül közölte: ha nem gyújthat rá, abban a pillanatban távozik.

Mikor betiltották a dohányzást a közintézményekben, Doktor Hugó kijelentette:

– Márpedig amíg én uralkodom a Bölcsészkaron, ebben az épületben bárki bárhol és bármikor rágyújthat. Őszintén szólva azt sem tudom, monarchia van vagy köztársaság, de ha az ország göréi kifogásolják, hogy mi dohányzunk, öltsenek kámzsát, szórjanak hamut a fejükre, zarándokoljanak ist... pardon, akadémiai színpad elé és próbáljanak csak átmenni a vizsgán. A bölcsész és a művész genetikailag blázol, és pontum, ez egy axióma. Most képzeljék el Dantét cigaretta nélkül... Mi lett volna az *Isteni színjáték*ból?

Egy túlbuzgó bölcsészpalánta nyomban belesétált a csapdába:

– De professzor úr, akkor még nem volt dohány, sem cigaretta Európában.

– Na látja, fiam, a korlátoltság eme trágyáját fogjuk kitakarítani elméje istállójából itt, a Bölcsészkaron. A profi bölcsész játszi könnyedséggel görbíti meg az időt, és cigarettával kínálja Dantét.

Doktor Hugó roppant cinikus és mocskos szájú volt, előszeretettel használta a szlenget is. Félelmetes tudása, briliáns előadói tehetsége mellett ez is hozzájárult osztatlan népszerűségéhez.

– Hölgyeim és uraim – közölte az új évfolyammal –, nyugodtan rágyújthatnak.

– Hová hamuzzunk? – érdeklődött valaki.

– A padlóra. Elvégre azért fizetjük azokat a kurva takarítónőket, hogy takarítsanak, nemde? Miért nem végeztek Bölcsészkart, úgy egy rangos diploma birtokában művelhetnék ugyanezt, és Szent

Ágoston időfilozófiáját boncolgathatnák porszívózás közben. Továbbá közlöm magukkal, hogy sörözhetnek, csokolózhatnak, és felőlem akár kúrhatnak is, ha éppen följajzza magukat egy-egy észbontó világirodalmi csemege, hanem azért a fülüket tartsák nyitva. Tudatom magukkal azt is, hogy szeretem a pofátlan, nagyképű és vitára hajlamos fazonokat. Remélem, prima kis diskurzusokban lesz részünk. Vita által halad előre a bölcsészet tudománya. Időnként, az őszinte véleménynyilvánításhoz és a mélyreható műelemzéshez elengedhetetlenek a trágár és obszcén kifejezések, úgyhogy bátorítok mindenkit ezek használatára. Remélem, már értesültek arról is, hogy egy rendes diák sokat lóg, piál, kefél, marháskodik, és mindent beseggel a vizsgára. Ehhez tartsák magukat!

Az előadás végeztével Doktor Hugó önelégülten távozott legújabb ötven híve köréből.

MESÉK

Misimackó

Tankönyverzió

Huncut székely kölkök! Bizonyára ismeritek a *Misimackót*. Egy angol bácsi írta, és nagy humoristánk, Karinthy Frigyes fordította magyarrá. Node, hogy ti is értsétek, és hirdesse az ősi góbé virtust, ne csak az angol meg magyar szármarságokat, Málna András Alajos, csíkszentgölöncséri tanító bácsi átültette nektek székely nyelvre is.

Első és egyetlen fejezet,
melyben Misimackó székely módra rendet csál a Gölöncséri Pagonyban

Alig es pitymallott, hogy Misimackó kitüsténkedett a dunyha alól. Fáin, hímzett harisnyanadrágot cibált magára, met rendes székely medve nem menyen ki csóré popsival az erdőbe, mint a pestiek. Vasalt ing, lájbi, hosszúszerű csizma, rendesen megpucolva, pörge kalap, árvalányhajjal, szóval ahogy kell. Még a bajszát es megpödörte egy csepp suvikszszal. A csizmaszárba bécsúsztotta a kacorbicskát, met sosem lehessen tudni, mi minden történik.

Azzal kilépett a Gölöncséri Pagonyba, hogy ő aztán most rendet csál, met a vacakságból elég vót.

Egyenest a méhekhez tartott. Dógoztak az istenatták, hogy majd megszakattak belé, csak úgy csepegett róluk a verejték. De azért ők es vasalt csíkos ingbe vótak, met a székely mán csak így dógozik.

Mikó meglátták Mackó uramat, megálltak az iparkodásban s nezegették nagy csúful, met rögtön tutták, hogy mit akar.

– Aggyon Isten magiknak szép jó reggelt! – emelintette meg Misimackó a pörgekalapját, ahogy illik. – Aztán azt akartam magiknak mondani, hogy eztántól arrafelé többet nem leszen herregés meg acsarkodás, ha gyüvek a mézér, met istenuccse csúfot csálok magikból, értike-e?

– Hanem aztán ugyanbiza mivel csálja kied azt a csúfot? – vihogtak a méhek. – Ejszen meginn azzal a rozsdás kacorbicskával mind nyeletlenkedik, mint a múltkoriban? Vette-e észre, hogy nekünk küssebb ugyan a bicskánk, de ezerszer annyian vagyunk?

– Há nem mondom, észrevettem – vigyorgott huncutul a bajsza alatt Misimackó –, hanem magik meg észrevették-e, mekkora bühnagy permetezőgépet cepeltem haza a tegnap a brassói Praktikerből? No, Isten álgya magikat!

Ahajt, egy terebély makkfa alatt Füles, a zákhányos számár hersegettette a burungot. Mán messzirül láccot a szemin a bestének, hogy meginn zsémbes napja van.

– Na aggyon Isten szép jó napot! – köszönt a medve.

– Há magának lehet, hogy ad, de nekem biztos nem, met engem úgy útál, mintha egy bolhás görény lennék.

– Netené... Há minnyár káromolni kezdi az Úristent, hogy mind a maga fülvél legyezgeti a csihányt?! Megfejtem én a maga baját, guruzsmás fajzattya! Az a baja, hogy nem dógozik, csak mind lopja a napot, s hersegteti a lapit. Mars dógozni! A csűrben ott vannak a csebrek, mennyen el velük a méhekhez, s horgya bé a mézet. Aztán este a napszámot es megbeszéljük.

– Micsoda?! – visított a számár – Méghogy én dógozzak? Ráadásul neked, te senkiházi?

– Hinnye, rusnya fajzattya, há te mit képzelsz? Hogy a számárcsi-pogás fölhallaccik a magos mennyekbe? Adok én neked!

Azzal Misimackó a kacorbicskával jókora dorongot nyesett, s tângálni kezdte a naplopót. Szalatt es a hitván dógozni, mint annak a rengye.

Tigris eppeg a fűben tespett, és úgy bámult egy nagy veres mezei verágot, mintha ez lenne egy igazi fenevad legfontosabb dóga a velágon.

– Há hallja-e, koma!? – így Misimackó – Aztán egeret fogott-e ma, vagy csak azt a veres verágot mind bámulta, mint Világtalan Ábrahám a tyúkszemit?

– Egeret? Há métt kéne nekem egeret fogni? – háborgott amaz.

– Azétt, komám, met tejet nem ad, tojást nem tud tojni, s akkó csáljon maga es valami hasznosat.

– Én? Méghogy én? Ahonnan jöttem, a dzsungelből, én vótam a császár. A császár meg nem fog egeret.

– Komám, a fenét sem érdeklí, hogy császár vótál, vagy csíkos láb-törlő. Itt, felénk egy jöttment vagy, akit befogattunk, s akkó úgy kell éljél, ahogy itt szokás. Itt pedig csak egy bühnagy cirnos macska vagy...

– Micsoda – bömbölte Tigris – méghogy én macska?!

– Abbiza, komám, há mi más? S ha erősebben belégondolok, akkó olyan, mint a kóbor macska, hogy megvárja, amíg a házi macska megfogja az egeret, aztán ellopja.

Megszégyellte magát Tigris, de erőssen. Azt se tutta merre nezen, hogy a mackó szeme ne mind bököggye az övét. El es kullogott, hogy ő aztán nem csak az egeret, de a patkányférget es megfogja ezentúl.

„Na ezt es elintéztem” – böcselkedett Misimackó, s azzal ment tovább. Egészen Bagolyhoz.

– Na aggyisten, komám, hogy azt a teremburáját a hitván erdejinek – állított bé.

– Nyugoggy mán le, komám! – csitítgatta Bagoly, aki tutta, hogy haragos székely medvével agyarogni nem tanácsos. – Igyunk inkább egy csepp jóféle szilvapálinkát!

– Nem bánom – enyhült meg a bundás.

No, szedegették es béfelé az oroszhegyi háziszóttest, s osztották a velág dógait. Bagolynak akkora gülü szemei lettek, hogy mán minnyán csak két nagy szem vót. De mackó uramét es előntötte a

dühü, s úgy forgott, hogy a legyek elszédültek, s mind lepotyogtak a földre.

– Aztán lesz itt rend! Elég vót a dögségből, a zákhányból, a csemerségből. A méheket, a szamarat meg aztat a rusnya tepelák macskát mán móresre tanítottam. Nyusziékból olyan paprikást ritytyentek, hogy Szent Péter es békunyerálja magát ebédre. Hát mit mind képzelnék, hogy csak úgy szökdösnek, s eszik hiába az Úristen füvit? Azannyuk... Malackából es allesz, amire az Úristen szánta: füstölt kolbász, tepertyű meg abált szalonna.

– Node komám – mondotta Bagoly – ha mán ilyen szépen elrendezted a dógokat, arra gondótál-e, hogy az életedet es el kéne, s hogy ejszen fehérnég es kellene a házba...

– Azta, komám, hogy neked milyen igazad van... De nem erőst tudok errefelé fain eladó cinkát...

– Hát aztat én se tudok... De ott van Kanga asszonság... Elvált asszon ugyan, s kölke es van, de rendes, dógos, tisztességes fehérnég.

– Bizony hogy az, drága komám. Arról aztán senki nem mondhattya, hogy nem egy tűzrőlpattant jószág, met még most es csak úgy pattog, ahogy halad... S a gyermek es formás, csak egy cseppet mutuj meg sokat nyeletlenkedik, de majd én meghutyuruzom a mogyorófa-vesszővel. No, komám, menyek es, met béültetted a szerelem kukacát a fejembe.

Nagy pukéta virággal állított bé Misimackó a kénguruhoz.

– Kezsicsókolom, drága asszonság!

– Isten hozta, Misimackó. Mi járatban errefelé?

– Nézze, naccsága! Én egyenes medve vagyok, nem mind teketóriázok, hanem megaszondom magának a nagy igasságot a szemibe. Úgy szép az élet, mint a harisnyanadrág szára: párosan. Két bicskával es jobban meg lehet kergetni a haragosunkat, mint eggyel. Azirányba vónék itt, hogy legyen ízibe az én hites, drága feleségem!

– Azta, de eleresztette kijed a gyeplőt, Mackó uram – pattant fel Kanga asszon. – Há mit mind képzél? Hogy csak úgy béállít ide, egy pukétával, mormog néhány mézes szót, s máris a nyakába szökök? S aztán kimosom a gatyáját, s szülök magának egy szekérderék kismackót, erszénnyel, hogy legyen miben vigyék a mézesbödönt az óvodába?

– Hinnye, de felvágta a nyelvedet! – turálta fel magát Misimackó. – Ahelyett, hogy örülnél, hogy ilyen derék kérőd akad, azután, hogy apja sincs a kölködnek... Há tudod mit? Akkó vegyen el téged az a zsémbes szamar, ugribugrizzál együtt a naplopó macskával vagy pislogjon ki az a rusnya vén Bagoly a bugyellárisodból, a gülü szemivel. Met én innen úgy elmenyek, hogy többé nem lácc...

Azzal indult es kifelé nagy dohogva, de Kanga asszon elejibe került.

– Na jó na, csacsi öreg medvém, ne mind berdózz itten nekem, met csak bezgettelek egy cseppet, nehogy azt mind higgyed, hogy olyan könnyen adom a bugyellárisomat. Hát hogyne lennék a hites feleséged, mán holnap es, ha olyan erőssen akarod.

Lett erőst nagy ölelkezés, csókolózás, aztán Misimackó uram nagy bódogan hazaballagott. Édesen elalutt, s csak úgy csepegett a nyál a szája széliről, mikó aztat álmotta, hogy ott áll az oltár előtt a csipkébe öltözött Kanga asszonnal. Hát mielőtt a pap összeatta vóna őket, há nem felrángatta az édes álmából medvének az a fránya Róbert Gida...

– Misimackó! Mi történt itt? Nem ismerek rá a Gölöncséri Pagonyra...

– Hogy mi történt? – ordította Misimackó. – Az történt, te hitván, rendetlen kölkök, hogy végre rendet csináltam a szobádban, és ha ez nem marad így, akkor úgy megsírttelek egy törpefenyővel, hogy egy hétig állva iszod a bihaltejet. Értetted-e?

Értettétek, kölkök? Rend legyen aztán, ahogy kell, nem ám úgy, hogy szanaszét hever minden a szobában, ti meg tekeregetek, és ahogy nőttök, egyre kevesebb örömmüket leljük bennetek!

Búbocska

(ördögregény)

– részletek –

Ha utálod a spenótot, ha jobban szeretsz bottal piszkálni egy békát, mintsem rokon nénikéket látogatni, ha bundás pókokkal rémisztgeted a lányokat – azaz igazi kölkök vagy szinte épeszű felnőtt vagy –, úgy neked íródott ez a gonoszka regény, amely egyedülálló a meseirodalomban: az ördögök világáról szól. Főhőse a pöttöm Búbocska, Belzebúb fia, az Ördögoskola bukott diákja, mellette pedig olyan kegyetlenül mulatságos figurák sorjáznak, mint Lucifer, a Pokol szeszélyes fejedelme, Mefisztó, a balga miniszterelnök, Durumó, a hazugságügy-miniszter, Kombinéni, a gyerekszabáló vészbánya, Párméniusz doktor, az al- és felkimista vagy Búbocska kutyaszörnyikéje, az ötvenegy fejű, pepita Kergerossz.

A témához illően az ördögregény pokolian kalandos, könyörtelen meglepetéseket tartogat, borzalmasan zamatos nyelvezetű és hátborzongatóan vicces, azaz: rettenetesen jó.

Első szarvazat

melyben megismerkedünk Belzebúb urammal és egyéb ördögfajzatokkal, Mefisztó fölhalálja a kártyát, és megtudjuk, ki lett az első áldozata eme új szenvedélynek

Borzalmas napja volt ma Belzebúbnak, a Legyek Urának, a Pokol belügyminiszterének, s bár az ördög fölöttébb kedveli a borzalmakat, azt viszont nem szereti, ha ővele történnek.

Már a reggel úgy kezdődött, hogy a szakácsné odaégette a varasbékát. Ehetetlen volt a var. A legfinomabb falat, a szeme keserű szénné égett.

A korgó gyomrú főördög hosszú eszmefuttatásba kezdett a konyhatudomány meggyalázóiról a sopánkodó szakácsnének, aki úgy jutott ezen rangos álláshoz, hogy annak előtte első vészbanya volt egy Macbeth* nevű setét pernahajder birtokán.

Sűrű káromkodásokkal teletűzdelt litániája után Belzebúb herceg újabb varasbékát rendelt.

– Nincs – felelte a banya.

– Hogyhogy nincs? – hördült föl Belzebúb.

– Úgy, hogy nincs. Nincs és nincs és nincs. És vegye tudomásul a kegyelmes úr, hogy szalamandra sincs, a denevér-vér is elfogyott, tarajos gőte sincs, sőt mi több, a tarajtalan gőtekészlet is kimerült. Voltam a boltban, üres az is, állítólag nem engedték át az árut a vámon, el kellett dobni, mert valamilyen csuda folytán ibolyaillatú lett. Ennyi volt, nincs egyéb, ha nem tetszik, ne egyék! Punktum.

Belzebúb nagyot csapott az asztalra és elrohant, még az ozsonnáját sem vette magához, bár a fentiekből kitűnik, hogy nem érhetette túl nagy veszteség.

A következő kellemetlenség a mindennapi ellenőrző körút alatt esett meg. Tudniillik Belzebúb uram minden reggel körbejárta a Poklot, lévén annak mindenható belügyminisztere, és megvizsgálta a belügyeket. Közeledtét légyfelhő jelezte, és olyankor minden pokolfajzat remegni kezdett, mint a nyárfalevél. A legyeket Belzebúb a pipájából eregette, s a gyönyörű, kövér, kékeszöld harcosokat mindenki irigyelte tőle.

Ma reggel Belzebúb gyakorlott szeme azonnal kiszúrta egy üstöt, mely alatt kialudt a tűz, így az üstben fortyogó áldozat hosszú percekig pihenhetett. Aki nem bírja fölmérni ennek súlyosságát, gondoljon csak arra, hogy mit jelent, ha ezeresztendőnyi folytonos rotyogás után egy pillanatra enyhül a kín. Olyan, mintha az örök jégmezőkön hetekig cipelnél a hátadon egy elefántot, aztán egy finom sajtos szendvics erejéig letennéd. A csöppnyi szünet valósággal boldogságnak tűnik a kárhozottnak, márpedig a Pokol az Pokol, az nem azért van, hogy az elkárhozott akár egy pillanatra is boldog lehessen.

*A csillaggal megjelölt nevek és fogalmak magyarázatát lásd a Patajegyzetekben!

A nemtelen szóözönt, melyet a miniszter kieresztett magából, valaki lejegyezte, s azóta is oktatják a pokoli iskolákban, mint a káromkodás kultúrtörténetének egyik legékesebb darabját.

Az üst alá a szokásosnál nagyobb tüzet raktak, a kiesést bepótolandó. A fő-fő üstfelügyelő és a főüstfelügyelő elveszítették az e havi bérüket. A kondér mellé rendelt felvigyázó ördögöt, akinek kötelessége lett volna szemmel tartani és táplálni a máglyát, nyomban kánpadra vonták, ahol is a szerencsétlen pára a patájába vert izzó patkószeg biztatására töredelmesen bevallotta, hogy ő bizony egy csinos boszorkánnyal puszilózott a farakás mögött, azért nem figyelte a tüzet.

– Mit tettem? Olyan gyönyörű bibircsókja volt...

– A parázaság enyhítő körülménynek számít, fiam – közölte Belzebúb, és egy minden eddiginél nagyobb és fenyegetőbb légyfelhőt eresztett ki a pipából. – Pláne, ha ilyen szép bibircsókról van szó. Ezért nem vágjuk le a bojtot a farkadról, miként a törvény előírja, hanem egy évig számúzunk a Földre.

– Jaj, csak azt ne! Inkább a bojtot... – esedezett a szerencsétlen, de mindhiába, mert a légyfelhő máris röpítette a szörnyű vidék felé.

– Remélem, okultatok a példából – dörögte a Legyek Ura, és dohogva elvonult.

Egyenesen a miniszterelnöki palota felé tartott, ahol is mindennap Mefisztóval kávézott.

Belzebúb nem rajongott Mefisztóért. Naplopónak tartotta, aki ahelyett, hogy a birodalom ügyeivel törődne, csak kávézik, kénfürdőzik és boszorkányok szoknyái után rohangál. Sosem értette, hogy Lucifer, a Pokol mindenható fejedelme miért ezt a nyalka, sikamlós fickót bízta meg a kormányzással. Inkább kanügyminiszternek kellett volna kinevezni...

A palota kapujánál boldog kutyaugatás fogadta Belzebúb uramat. Az ugatás Kergerossz kutya torkából fakadt, pontosabban torkaiból, mert Kergerossznak ötvenegy feje volt. Kergerossz egyébként gyakori mókatéma volt a pokoli körökben. Mesélik, hogy Mefisztó rettenetesen megirigyelte Lucifer kutyáját, a százfejű Kerberoszt, és addig könyörgött a Fejedelemnek, míg az beleegyezett abba, hogy Kerberosz apa legyen. Igen ám, de Mefisztó hosszas kutakodás után is csak egy kétfejű szukát talált, és hiába reménykedett: a tulajdonságok példásan oszlottak meg. A százkét fej feleződött, s mivel az apuka fekete volt, az anyuka pedig fehér, Kergerossz ötvenegy fejű lett és pepita. Az egész Pokol Mefisztón röhögött, és a miniszterelnök csak azért nem csapta agyon a kutyust, mert félt a százfejű apa haragjától.

Belzebúb néhány tucat legyet fújta a fura jószágoknak, hadd kapdosson utánuk, majd belépett a palotába és megállt Mefisztó ajtaja előtt.

Hangos röhögés ütötte meg a fülét. Egyből fölismerte Astarót és Durumó hangját. „A másik két léhűtő is itt van” – gondolta. Astarót volt a külügyminiszter. De mert lusta volt és csak dőzsölni szeretett,

soha nem utazott el a Pokolból. Milyen külügyminiszter az ilyen? Durumó pedig a hazugságügyi tárca birtokosa volt. Szó ami szó, hazudni azt tudott, csak épp nem a mennybélieknek vagy a földieknek, mint kellett volna, hanem ördögtársainak.

Belzebúb kopogott, majd belépett. Üdvivalgás fogadta.

– Gyere, gyere, Belzikém! – ordította Mefisztó. – Épp egy pompás játékot agyaltam ki. Kártya lesz a neve. Jaj... olyan, de olyan gonosz! Belerendeltem a leggaládabb szellemeket, Treffet, Pikket, Kórt és Kárót. Kiszórakozzuk magunkat, aztán viszem szabadalmaztatni Luciferhez, s ha neki is tetszik, máris küldjük a Földre.

– Nagyszerű dolgokat fog ott művelni! – mondta kajánul Astarót.
– Az emberek eljátsszák majd a pénzüket, a házukat. Sőt, a feleségüket is.

– Jósolni is fognak belőle – vihogott Durumó. – A jóslat sosem fog beválni, de azért vakon hisznek majd benne.

– Megkétszereződik az elkárhozottak száma. Föllendül a gazdaságunk – bizonygatta Mefisztó.

Belzebúb elismerte, hogy ez igen ravasz találmány. Fölgyúrte hát az inge ujját és beszállt a játékba. A finom lócitrompálinka hamarosan még a Legyek mogorva Urának kedélyét is fölvidította, egyre merészebben játszott, s egyszer csak arra eszmélt, hogy... Arra eszmélt, hogy egy óvatlan pillanatban elnyerte Mefisztó feleségét.

Az ezt követő jelenetet a Pokol összes krónikása sem tudná híven ábrázolni. Mefisztó az asztalon ugrált és üvöltött – örömeiben. Astarót és Durumó az asztal alatt fetrengett a röhögéstől, oly kárörömben, milyen még a Pokol legfelsőbb urainak is csak nagyritkán adatik meg. Belzebúb uram pedig megkövülve, megsemmisülten roskadt magába, és egyszerű, mezítlábas halandó szeretett volna lenni, hogy azon nyomban véget vethessen ennek a cudar életnek. Sajnos ez lehetetlen volt, lévén a Legyek Ura a halhatatlannál is halhatatlanabb.

Ebből rögvest el lehet képzelni, milyen is lehetett az a feleség.

Mefisztofélia a Pokol réme volt. Még az Ördögök Öreganyja sem volt olyan hiú, undok és hisztérikus mint ő, pedig az Ördögök Öreganyjától még maga a rettenetes Lucifer is rettegett, és csak Anyák Napján látogatta meg, s mikor a gyászos nap véget ért, udvari bált adott annak örömeire, hogy a következő látogatásig még háromszázhatvannégy nap van hátra.

Mefisztoféliáról azt is susogták, hogy veri Mefisztót, bár az ilyen pusmogók könnyen a Földön találhatták magukat. Bármennyit sikasztott a miniszterelnök az államkasszából, nem volt elég Mefisztofélia ruháira és ékszereire. Bármit kapott, fumigálta, bármit mondtak, nem tetszett neki. Csak a legnyálasabb hízelgéssel lehetett valamennyire megközelíteni, de nagyon ügyelnie kellett ám a hízelgőnek, nehogy egy szó is hibázzék, mert akkor kitört a botrány.

– Könyörgök... – nyögött föl Belzebúb – ugyebár, ez csak játék volt?

– Játék? Persze, hogy játék – dörögte Mefisztó. – Játék, de tétje van és éppen ez a lényege. Hogy van, aki veszít és van, aki nyer és mindkettő vállalja ezt. Én vállalom a veszteségemet. Mefisztofélia téged illet!

– Nem folytathatnók a játékot?

– Nem bizony. Mert a játék a nyeresőről szól, márpedig ha folytatnók, mindketten veszíteni igyekeznénk, és akkor már nem lenne játék.

– Jó. Akkor engeddd meg, hogy kegyesen visszaajándékozzam neked a feleségedet!

– Micsoda? Hogy elvegyem a barátom nyereségét? Szó sem lehet róla. Én igazi barát vagyok. Nem tehetem ezt. Mefisztofélia a tied. Két tanú is van rá. Igaz, fiúk?

– Igaz! Színigaz! – nyerítette a két cimbor.

– Úgyhogy eredj haza, drága barátom és készülődj új asszonyod fogadására, mert délután küldöm, minden holmijával és csecsebecsésjével egyetemben!

Belzebúb uram már szólni sem tudott a nagy kétségbeeséstől. Csak fölállt a karosszékből és kitántorgott az ajtón. Mefisztó utána lépett.

– Szegény barátom! Tudod mit? Vigaszul nektek adom a kutyámat. Legyen kit kínozni a fiadnak.

Mint akit élete legnagyobb csapása ért, úgy ballagott ki a Legyek Ura a palotából. A cimborák harsány, kegyetlen kacagása kísérté ki a kapun. Nagy, kénköves krokodilkönnyek potyogtak a szeméből, és evickéltek tova a Pokol búzló sarában.

– Gyere velem, te szegény fajzat! – szólt oda Kergerossznak.

Nem kellett kétszer mondania. A jobb sorsra vágó, ötvenegy fejű pepita kutyus boldogan követte a kegyes uraságot és vakkantva kapkodott a Belzebúbot körülölelő kövér legyek után.

Harmadik szarvazat

melyben megismerjük Búbocskát, bepillantunk egy apaszív-melengető bizonyítványba és az ördögfiók megtudja: az élet nem csak ezért szomorú

A nagy tudású Góbiás professzor, minden úri családból származó ördögcsemete tanítómestere, az Ördögskola örökös rektora aláírta és átnyújtotta az értesítőt.

– Hát, édes fiam – recsegte –, tőled többet vártam.

Búbocska forgatta, forgatta a bizonyítványt és dühbe gurult.

– De Góbiás mester! Nem lehetne figyelembe venni, hogy én a belügyminiszter fia vagyok?

– Gyenge próbálkozás, fiam. Felőlem lehetnél a Lucifer fia is, akkor sem hatódnék meg.

– Bezzeg Mefisztó fiának színjelese van! Pedig ő sem igyekezett jobban, mint én.

– Ez viszont már nem rád tartozik – vakargatta a szarva tövit Góbiás professzor uram.

– Tudom ám, hogy Mefisztó bácsi mit áldozott ezért...

– Hja, fiam, a magamfajta szegény tudósnek is élnie kell valamiből...

– De ez nem szép dolog!

Góbiás professzor az asztalra csapott.

– Büdös, szemtelen kölök! Ez itt a Pokol! Nem a Mennyországban vagyunk, hogy szép és nemes dolgokat cselekedjünk. Itt az érvényesül, aki patáraesettebb. Máskor légy dörzsölt te is, s ha képtelen vagy rá, akkor legyen bőkezűbb az apád! Takarodj!

– Pukkadjon meg, Góbiás mester! – sziszegte Búbocska, és kiszaladt az osztályból.

A pöttöm Búbocska volt Belzebúb egyszem fia. Az anyukája Belzebúb hűtlen szerelme volt, Petrezselyem, egy csinos és kacér boszorkány, aki bebizonyította, hogy egy jó jármű gyakran dönt a szívek harcában: csapot-papot hátrahagyván megszökött egy üstökös pilótájával és azóta sem hallani róla semmit.

Búbocska azért kapta a nevét, mert a feje búbján volt még egy búb, és abból nőtt ki egyetlen szarvacskája.

Mefisztó fia, a dagadt Mefilió már várta az iskola udvarán, cimborája, Karambó társaságában, aki Durumó hazugságügy-miniszter csemetéje volt.

– Jé, búbos vöcsök, be le van konyulva a szarvad! Milyen szerencse, hogy csak az az egy van...

– Egyszarvú, egyszarvú! – vihogott Karambó is.

– Pukkadjatok meg! – mondta sértődötten Búbocska.

– Még anyád sincs – gúnyolódott Mefilió. – Te csak úgy lettél... Biztos az apád pipájából pottyantál ki. Hihih, te egy nagyra nőtt légy vagy.

– Inkább ne is legyen anyám, ha olyan, mint a tied! – nyelvelt vissza Búbocska. – Te pedig egy kövérre hízott kakabogár vagy – tette hozzá, majd, mielőtt szarvcibálásra került volna sor, sírva fakadt és elszaladt.

A Belzebúb-portához közeledvén erős zümmögés csapta meg a fülét. Nemsokára látta is a kastély körül kerengő szörnyű légyfelleget, melyhez minden harmadik pillanatban újabb gomoly csatlakozott apja dolgozószobájának nyitott ablakán keresztül.

– Baj van, baj van! – dongták a legyek.

– Ajaj – szipogott Búbocska –, jőkor jövök én is a bizonyítvánnyal!

A Legyek Ura macskaprémrel bélelt karosszékében ült, pipázott, mint egy eszement és szemlátomást soha nem volt ennél rosszabb kedvében.

– Csókolom, papa – köszönt Búbocska. – Van valami baj?

– Hogy van-e? Van biza, méghozzá akkora, hogy azt te föl sem fogod, fiam...

– Akkor nem is zavarlak. Megyek a szobámba – fordult ki Búbocska.

– Gyere csak vissza, kölök! Egészen véletlenül nem ma volt az év végi bizonyítványosztás?

– De... de mam... mma vvvolt... – dadogta a megszeppent Búbocska.

– Úgy! Akkor ide velem!

Apelláta nem volt. Búbocskának úgy remegett a mancsa, mikor átadta a papirost, mint a földigiliszta, mikor jéghideg strucctollal csiklandozzák.

Belzebúbnak kikerekedett a szeme. Nem csoda, hisz az értesítőben az alábbi apaszív-melengető értékelések álltak, Góbiás professzor uram epés megjegyzéseivel:

Pokológia. Elégtelen. Azt sem tudja, melyik világon él.

Történelem. Elégtelen. Bár a megközelítés szerfölött vicces.

Algebra. Elégtelen. Szerinte két ördögnek három szarva van, ha-haha.

Felgebra. Elégtelen. Algebrán aluli.

Földtan. Elégtelen. A delikvoens szerint nem a fű a zöld és az ég a kék, hanem a fű a kék és az ég a zöld.

Mágia. Elégtelen. A legnagyobb teljesítmény egy pók pókká változtatása.

Elkárhozástan. Elégtelen. A szerződést nem vérrel, hanem téntával íratná alá.

Káromkodástan. Elégtelen. Megrekedés a kutyapicula szintjén.

Biológia. Elégtelen. Ki hallott olyan békáról, amelyik megeszi a gólyát?

Magaviselet. Kérdéses. Értékelhetetlen. Nincs is neki mit viselnie.

Ozsonnázás. Na, az igen. Az a jelesnél is jelesebb.

Gratulálok,

Professzor Góbiás, Örökös Rektor

– Hát ez mi? – szörnyülködött Belzebúb.

– Hát ez az – próbált támadással védekezni Búbocska –, hogy például elfelejtettél küldeni egy talicskányi első osztályú varangyot Góbiás bácsinak. Vagy legalább két zsák válogatott svábbogarat. Mefisztó bácsi nem felejtette el. Így lett színjeles a Kakabogár...

Belzebúb szemei fenyegetően összehúzódtak.

– Aha! És te ehhez a Kakabogárhoz méred magad?

– Én aztán nem. De élelmesebb volt nálunk...

– Legalább az vigasztal, hogy micsoda egy ördögverése az anyja – tette hozzá egy kis idő múlva Búbocska, terelgetvén a témát elfelé.

– Igen? Az vigasztal? No, hitvány kölök, most alaposan el kéne náspágnom téged, de még nagyobb büntetésben lesz részed. A ragyogó bizonyítványért cserébe én is szolgállok neked egy örömhírral. A kakabogarad ördögverése anyja ma délután költözik be hozzánk.

– Micsoda? – visított föl Búbocska. – Mefisztofélia? Ide?

– Bizony, fiam.

– Ugyan már! Csak ugratsz.

– Bár csak ugratnálak! Sajnos a hír színigaz. Ma délelőtt nyertem el kártyán, Mefisztótól. Tudod, ez egy pokoli játék, most találták föl, és én voltam az első áldozata... Úgyhogy készülj föl lelkileg, mert ma délután érkezik az új anyád.

– De papa! Ilyen nincs... Nem tehetünk semmit?

– Nem, fiam. Mefisztó nem tágít. Gondolhatod, a bitangnak végre jó ürügye van rá, hogy megszabaduljon a rusnyaságtól. Tanúk is vannak rá. Veszve minden.

Búbocska hisztérikus zokogásba tört ki. Bizonyítvány ide, bizonyítvány oda, Belzebúbnak rögtön megesett a szíve egyetlen csemetéjén. Füttyentett, mire Kergerossz, akit a remélt kitűnő értesítő esetében ajándékként szánt a fiának, azon nyomban ott termett Búbocska mögött.

– Fordulj meg, fiam! A kutyus a tiéd. Bár egy ennyi vigaszod legyen.

– Jé, Kergerossz! – hagyta abba Búbocska a bömbölést. – Tényleg az enyém?

– Igen, fiam. A drágalátos Mefisztó bácsi nekünk ajándékozta.

Búbocska az ölébe kapta a kutyust, aki húsztól boldogan vakantgatott, harmincegyel pedig összevissza nyalogatta új gazdáját.

– Te papa! Menjünk el Lucifer bácsihoz. Hátha megkegyelmez – találta ki Búbocska.

– Jaj, fiam, látszik, hogy nem ösmered.

– De igenis menjünk, próbáljuk meg! Nem engedheti, hogy ilyesmi történjék. Meggyőzzük valahogy...

– Hát, fiam, lelked megnyugtató végett mehetünk, de mondom én, nem fog sikerülni.

– De fog! – bizonygatta az ördögfióka. – Előbb beszélsz te, s ha neked nem sikerül, akkor majd kiudvarolom én.

– Ez nem a mi napunk, kölök, de annyira kétségbe vagyok esve, hogy még ezt is megteszem. Szedjük a lábunkat!

Sűrű légyfelhőben és mi tagadás, sűrű nyakleves-osztogatás közben indult el apa és fia a Pokol kegyetlen és mindenható urának, Lucifernek a palotája felé.

Kilencedik szarvazat

melyben Párménusz doktor pusztít követel Margaritától, Mefilió szakmai gyakorlatra jelentkezik, és megtudjuk, hogy az aranyat nem földből készítik

A vénséges vén Párménusz doktor földhöz vágta a lombikot és dühében kitepte az utolsó szál haját is.

Ha tudnánk, hány szál haja volt Párménusz doktornak, úgy azt is tudnánk, hányadik sikertelen kísérlete volt ez. De bizonyára a sokadik, mert állítólag hajdanában Párménusznak igen dús hajzata volt.

A szép Margarita, Párménusz doktor cselédje éppen akkor nyitott be a laboratóriumba, tálcán egy bögre gőzölgő teát hozva.

– Doktor úr, itt a finom tea.

A dühöngő tudakos egyből lecsillapodott és sóvárgó szemmel figyelte Margarita ringó csípőjét, ahogy a teát az asztalra helyezte.

– Aztán van-e benne sok cukor?

– Igen. Ahogy a doktor úr szereti.

– Akkor olyan édes, mint te, Margarita!

– Ugyan már, doktor úr! Csak nem akar udvarolni?

– De, de igen. Igenis udvarolok! Csak azért is udvarolok – öntötte el a szenvedély a vénembert. – Tudd meg, hogy szeretlek. Légy a babám, Margarita! Adj egy pusztit!

– Ugyan már! Méghogy egy ilyen vén bakkecskének legyen a babája?! Elment az esze, doktor úr drága? – kacagott Margarita és kilibent a laboratóriumból.

Ahogy becsukta az ajtót, a vénember falhoz vágta a teásbögrét és ismét dühöngeni kezdett, majd őrjöngött is egy picit.

Észre sem vette, hogy közben a nyitott ablakon bemászott Mefilió.

A Kakabogár egy ideig megvetően nézte az őrjöngő professzort, majd elébe állt és köszönés nélkül a lényegre tért:

– A lelkedért jöttem.

– Miért? Meghalok? – rémült meg a vénember.

– Arról is lehet szó. De én inkább megvenném.

– Miért? Ki vagy te?

– Mefilió vagyok, Mefisztó fia, az Ördögiskola első eminense. Szakmai gyakorlaton vagyok. A papám hozzád irányított, mint a város legreményvesztettebb emberéhez. Azt mondta, annyi kísérletet elszúrtál már, hogy a lelkedet is odaadnád, ha végre aranyat csinálhatnál. Azt mondta, annyira sóvárogsz a friss pipihús után, hogy a lelked maradékát is elcserélnéd egy pusziért.

– Valóban – rebegette Párménusz. – És te tudnál segíteni mind-ezekben? Kezdő ördögfióknak nézel ki.

– Emberizink, ne feledd, hogy ez a kezdőnek látszó fióka az első eminense egy olyan oskolának, ahol oly dolgokat tanítanak, mikről te álmodni sem mersz. Foglaljunk helyet és beszéljük meg a dolgokat.

Ahogy leültek, Mefilió egy papirost nyújtott át.

– Ezt kéne aláírnod.

Párménusz olvasni kezdte:

Alulírott Párménusz doktor, a sikertelen kísérletekbe és a friss pipik puszija utáni sóvárgásba belehibbant vén bakkecske ezúton kijelentem, hogy a Gonosznak, kit ez esetben Mefilió, a nagy Mefisztó fia, az Ördögskola első eminense testesít meg, lelkemet visszavonhatatlanul eladom. Ugyanakkor igazolom, hogy a fent megnevezett szépreményű és mindenkinél okosabb ördögfi szakmai gyakorlata eme részének dicséretes módon eleget tett.

Bármily nagy volt is a keserve, Párménusz professzor fölkacagott.

– Ki fogalmazta ezt a szerződést?

– Én magam – büszkélkedett Mefilió. – Életem első szerződése.

– Hát... csiszolhatnál azon a nagyképű stílusodon!

Mefilió föl pattant.

– Írod alá azonnal, vagy itt hagylak a nyomorodban?

– Hátrább az agarakkal, öcskös. Aláírom, ha megmondod, mit adsz cserébe.

– Megfiatalítalak és megsúgom, miként készíthetsz aranyat.

– Ez már csábos beszéd az alkímistának! – örvendezett az öreg. Azzal belemártotta a lúdtollat a kalamárisba és aláírta a szerződést.

– Helyes – mondta elégedetten Mefilió és keblébe rejtette a szerződést. – Na már most tudd meg, hogy az aranyat nem földből, hanem ganajból készítik. A procedúrát megtudod ebből a kis könyvecskéből, melyben egyéb okos praktikák is le vannak jegyezve. *Corpus Pocus* a címe. Ezt másold le magadnak, mert vissza kell vinnem a Pokol könyvtárába. Itt ez az üvegcsé. Ha a tartalmát megiszod, megfiatalodsz. Két nap múlva jövök a könyvért, hét esztendő múlva pedig a lelkedért.

Azzal Mefilió kilépett az ablakon, Párménusz pedig gondolkozni kezdett: előbb fiatalítsa meg magát vagy inkább olvasson bele a mágikus könyvecskébe és készítsen egy kis aranyat.

Mivel a doktor amúgy bölcs ember volt, úgy döntött, hogy előbb dolgozik egy kicsit, mert ha nem, akkor a nagy szerelmeskedést nehéz lesz abbagyni a munka kedvéért. Márpedig szép dolog a szerelem, de meg is kell élni valamiből, s köztudott, hogy baldachinos ágyon jobban esik az enyelgés, mint a poloskás priccsen.

Kikiáltott Margaritának. A tűzrőlpattant cselédlány megjelent az ajtóban.

– Mit parancsol, doktor úr?

– Hozzál be egy kis ganajt.

– Ganajt? Minek azt?

– Egy kis aranyat csinálnék.

– Megint? Jaj, doktor úr, két éve szolgálom magánál, és azóta egyfolytában csinálja az aranyat. Úgy hallottam, azelőtt is, egész életében azt csinálta. Ganajból?! Jól van, én hozok – és kacagva kifordult az ajtón.

– Kacagj csak, kacagj! Nemsokára úgyis az enyém lesz – vicsorogott a vénember.

Térült-fordult Margarita, és egy nagy lapát ganajjal tért vissza.

– Itt van az arany alapanyaga. Amíg a doktor úr megcsinálja az aranyat a ganajból, addig én is elkészítem a paprikást estebédre. Csirkéből...

Párménusz fölnyitotta a mágikus könyvet. Roppant tudákos dolgok voltak benne. Ilyenek:

Szent György napján

fogj egy kígyót,

éjjélkor a

fejét vedd el,

ablakod alá

elültesd,

szájában egy

lódarázssal,

öntözgessed

rossz varázssal,

hét nap múlva

ásd ki, törd meg,

főzd össze

a varangymájjal,

kenegessed

kappanhájjal,

macskahúggal

meglocsoljad,

ültesd vissza,

pacsmagoljad,

s mi virág nő

ki belőle,

gyógyul a

nyavalya

tőle.

Ott volt a hírhedt boszorkánykenőcs receptje is:

Végy bürköt, mandragórát, beléndeket és verbénát. Szárítsd meg, törd porrá, majd keverd fiúzsírral. Főzd meg fémedényben, főlöld le és öntsd a habba, mit idei borjúnak tavalyi lúdtojásából vertél. Párold görényszellel, színezd denevér vérivel. Mit vele megkensz, annak annyi.

– Nagyszerű – ujjongott a doktor. És akkor most lássuk az aranyat. Itt van:

Kell hozzá mindenekelőtt jóféle közönséges ganaj, továbbá ugyanannyi azót. A kettőt keverd össze, hintsd meg csipetnyi szalmiáksóval. Tégy hozzá egy tizedakkora békakövet, s papmacskahernyó epéjével színeztén, az egészet öntsd egy kukurbitába, eme hasas lombikot pediglen a kemencébe, forró homokba helyezd. Tizenhárom percig hevítsd, s midőn kész, törd szét az üvegjét, s aranyad ott talárod.

A csudás kellékek egytől egyig meglévén Párménusz doktor szer-tárában, az arany egykettőre kész is lett.

Forgatta, forgatta, gyönyörködött benne, majd elégedetten félretet-te.

– Megvan a hön kívánt arany, most pedig jöjjön a még hőbben áhí-tott szerelem!

Fölhajtotta az üvegcsében lévő sárgás folyadékot. Roppant keserű volt, de azonnal hatott: Párménusz érezte, amint karjaiba visszatér az erő, bőre feszesedik, púpja visszahúzódik, görbe termete kiegye-nesedik.

– Margarita! – rohant ki a konyhába.

Margarita riadtan fölsikoltott.

– Úristen! Kicsoda maga?

– Én vagyok Párménusz. A te Párménuszod. Végre minden kísér-letem sikerült, arany lett a ganajból, én pedig szép vagyok és fiatal. Most már nem mondhatod, hogy rusnya vén bakkecske volnék. Légy a babám, Margarita! Adj egy puszit!

– Szép? Méghogy szép? – visított Margarita. – Nézzen csak bele a tükörbe!

Párménusz az előszobába ugrott és belenézett a tükörbe. A tükör-ből egy undorító figura nézett vissza rá. Az igaz, hogy fiatalnak elég fiatal volt, de a többi... Csimbókos, veres haja nőtt, arcát rút szeplők és májfoltok randították, mindössze három sárga foga volt, egyik sárga, másik sárgább, a harmadik legsárgább, horgas orrát pedig egy éktelen bibircsók éktelenítette.

A Búbocska patajegyzetei és a szarvalom

Patajegyzetek

melyben bemutattnak bizonyos személyek és megmagyaráztatnak a ke-vésbé ismert fogalmak

ALKÍMIA Magyarul benedvesítéstan, ám ez nem fedi teljesen a fogalmat. Elsősorban az aranycsinálás művészetét jelenti, ugyanis az alkímistákat – ki tudja, miért? – leginkább ezen anyag előállítására izgatta. De ugyancsak alkímia útján lehet létrehozni az Élet Vizét és a minden betegséget gyógyító szert, a Panaceát, no meg a Bölcsék Kövét is. Sajnos csak *lehet*, mert még eleddig senkinek sem sikerült.

AZÓT Az az ósanyag, amelyből minden fém teremtetett.

BÉKAKŐ A hiedelem szerint a béka bendőjében mágikus kő lapul, amely elengedhetetlenül szükséges bizonyos alkímiai praktikákhoz. Ám, ha fölboncolod a békát, nem találsz benne. Lesben kell állni, mert mikor nagy a hőség, a béka kiköpi a békakövet, de utána újra le is nyeli, hacsak a szemfüles ember el nem veszi tőle. Úgy is hozzá lehet jutni, ha a hangyák csontig lerágnak egy döglött békát.

BORGIA Cesare Borgia (1475–1507), olasz kardinális és politikus. Derék családból származott, ugyanis nem más volt az apja, mint VI. Sándor pápa, maga is híres méregkeverő, testvére pedig Lucrezia Borgia, a többszörös férjgyilkos. Szép karrier várt bátyjára, Giovannira is, őt azonban Cesare Borgia még idejében megmérgezte. Számítatlan gyilkosság után sikerült a saját apját is megmérgeznie, igaz, csak véletlenül. Kedvenc mondása: „Az uralkodás sok méreggel jár.”

DODÓ Kihalt madár, az Indiai-óceánon található Mauritius szigeten élt. Nevét azért kapta, mert nagyon buta jószág volt (a dodó portugálul butát jelent). Akkora volt, mint egy pulyka; tollazata kékes-szürkés, a csőre piros, a lábai sárgák. Elcsökevényesedett szárnyai nem bírták a magasba emelni, úgyhogy csak totyogott. Nem sokáig: a sziget felfedezése után a hollandus tengerészek egytől egyig megették a dodómadarakat.

FAMULUS A mágus inasa, tanítványa.

FELKÍMIA Az alkímiánál is magasabb tudomány, annyira magas, hogy semmit sem tudunk róla, ezért gondoljuk, hogy a főördögök tudománya.

GULLIVER Jonathan Swift (1667–1745), ír származású író regényeinek hőse, aki elment egy helyre, ahol óriásnak tűnt, majd egy másikra, ahol meg törpének, ezért nem lehet tudni róla, hogy tulajdonképpen mekkora is lehetett. Münchhausen báró és Hány János mellett a világ nagy igazmondói közé tartozik.

HARPAGON Jean-Baptiste Poquelin (1622–1673), írói nevén Molière, francia komédiáíró *A fősvény* című vígjátékának főhőse, a zsugoriság

jelképe. Midőn elkárhozott, Lucifer nem kínozza meg, hanem megtette a Pokol kincstárnokának, tudván, hogy jó kezekben lesz a kincs.

HOMUNKULUSZ Deák nyelven emberkét jelent. Az alkimista szakirodalomban a lombikbébit nevezik így, de az ördög is gyakorta használja az ember beczésére, az „emberizink” vagy a „nyomorult féreg” mellett.

MACBETH Skót vezér és királygyilkos, William Shakespeare (1564–1616) azonos című drámájából. Shakespeare-ről azt állítják, hogy a világ eddig legnagyobb drámaírója volt. Ez amúgy igaz, viszont úgy sejlik, hogy a drámáit nem is ő írta, hanem egy másik személy, akit Shakespeare-nek hívtak. A Belzebúb konyhájára szegődött vészbanya a Macbeth körül lebzselő három szipirtyó közül az, aki közölte a verdiktumot: „Legelőször, buta béka, / Te kerülsz be a fazékba”.

MARGARITA Mint az több pompás, mágikus meséből is kiderül (pl. Goethe: *Faust*; Bulgakov: *A Mester és Margarita*), egy valamirevaló mágus leginkább a Margarita nevű hölgyemények iránt lobban gerjedelemre. Így hát Párménusz esetében sem történhetett másként.

MORHESZ HIPERMAGISZTER Jorge Luis Borges (1899–1986), patagóniai írónak és könyvtárosnak állít emléket, aki vak volt, ennek ellenére mindent tudott. Egyfolytában könyvtárakról és labirintusokról írt és a fél világirodalmat kívülről fújta. Umberto Eco, azaz Visszhang Berci bácsi, a jeles talján krónikás is róla mintázta az ő könyvtárosát, a vak Jorge atyát *A rózsza neve* című rémmesében. Egy igazi könyvtárost ugyanis csak róla lehet megmintázni.

NAPÓLEON Napóleon Bonaparte (1769–1821), francia császár, Nagy Sándor és Hitler mellett az eszement világhódítók közé tartozott. A világhódítás nem sikerült, ellenben a róla elnevezett konyak a mai napig fennmaradt.

PÁRMÉNIUSZ Budai Parmenius István (1555?–1583), a magyar és az európai kultúra rejtélyes személyisége. Több kutató szerint az ő jegyzetei alapján írta meg az ismeretlen szerző a hírhedt *Doktor Faustus históriája* című könyvet, mely minden idők leghíresebb mágusáról szól, aki eladta a lelkét az ördögnek. Sőt, úgylehet, Párménusz magáról mintázta a mágust. Az igaz, hogy meglehetősen fiatalon, Amerika partjainál hajótörést szenvedett és állítólag vízbe fúlt szegény, de ez még nem jelenti azt, hogy nem lehet hőse egy ördögös mesének. Az ilyen különös alakokról nem tudni, mikor halnak meg és mikor támadnak föl, hol-merre kóborolnak a nagyvilágban.

RÉSZEGES SZELIM II. Szelim török szultán (1524–1574; 1566–1574 között uralkodott), Fenséges Szulejmán méltatlan utóda, akivel elkezdődött az Oszmán Birodalom hanyatlása. Élete java részét a háremben töltötte. Bár a mohamedán vallás szigorúan tiltja az ivászatot és sanyarú böjtöt ír elő, Szelim hírhedt iszákos és nagyevő volt. Midőn figyelmeztették, hogy az érzéki gyönyörök elvonják figyelmét az uralkodástól, így válaszolt: „A mának élek, a holnap pedig nem érdekel.”

UNIKORNIS Egyszarvú. Mitikus állat, mely a hajdani tudákosok szerint Hindusztánban él. Bár még senki sem látott unikornist, az bizonyos, hogy fehér a színe, a szeme kék, a fejéből kinövő szarvnak pedig fehér a töve, piros a hegye, a közepe pedig éjfekete. Néma és nagyon érzékeny, ezért gyakran könnyezik. Azt is tudni vélték róla, hogy nem eszik, hanem a saját véréből issza. Sevillai Izidor szerint egyetlen dőféssel meg tudja ölni az elefántot. Nagyon nehéz elfogni. Addig kell követni, amíg oroszlánnal találkozik, az ugyanis nagy ellessége. Ilyenkor a rettegő oroszlán egy fa elé áll, az egyszarvú leszegett fejjel támad rá, az oroszlán pedig félreugrik, mire az unikornis a fa törzsébe fúródik. Már csak az oroszlánt kell elkergetni, és meg is van a ritka zsákmány.

Szarvalom

Első szarvazat

melyben megismerkedünk Belzebúb urammal és egyéb ördögfajzatokkal, Mefisztó fölhalálja a kártyát, és megtudjuk, ki lett az első áldozata eme új szenvedélynek

Második szarvazat

melyben fölfüggesztjük a cselekményt egy kis pokológia kedvéért, és megtudhatunk egyet s mást Lucifer birodalmáról

Harmadik szarvazat

melyben megismerjük Búbocskát, bepillantunk egy apaszív-melengető bizonyítványba és az ördögfiók megtudja: az élet nem csak ezért szomorú

Negyedik szarvazat

melyben Mefisztó ismét sikkaszt, majd fájdalomtól megtört szívvel tudatja Mefisztoféliával a családi életükben bekövetkezett gyökeres változásokat

Ötödik szarvazat

melyben meglátogatjuk a Pandemoniumot, megtudjuk mi vár egy világhódítóra, és Lucifer tanúságát adja feddhetetlen igazságosságának

Hatodik szarvazat

melyben kiderül, hogy tényleg zöld a fű és kék az ég, és nem fordítva, és az is, hogy Kergerossz tud beszélni; Búbocska kifű egy darazsat, majd megismerkedik élete első emberével, akitől szinte kap egy nadrágot

Hetedik szarvazat

melyben furcsa jelenet zajlik le a mennyei trónteremben, megismerkedünk a Pillangók Urával, megtudjuk mi a fő eledel arrafelé, s míg Belzebúb vívódik, Mefisztofélia álmában is a pokoli Don széles mellkasára vágyik

Nyolcadik szarvazat

melyben megszólal a fa, mely alatt Búbocska töpreng, hősünk elindul megkeresni Kombiné anyót, és találkozik Haspókkal meg Marabukkal, mely találkozás révén unikornissá vedlik

Kilencedik szarvazat

melyben Párménusz doktor pusztit követel Margaritától, Mefilió szakmai gyakorlatra jelentkezik, és megtudjuk, hogy az aranyat nem földből készítik

Tizedik szarvazat

melyben szó esik a halhatatlanság előnyeiről, végignézhetünk egy paráználkodást, és megtudjuk, miből épült a jóságos Kombiné anyó háza

Tizenegyedik szarvazat

melyben Párménusz doktor fokozott biztonsági intézkedéseket tesz, Mefiliónak befelé nő a sarva, Góbiás mester pánikot kelt, Mefisztó pedig fölöttébb látványosan köszönt be az elszemtelenedett alkímistához

Tizenkettedik szarvazat

melyben Juliska hisztizik, majd elájul, kiderül, hogy Kombiné anyóval nem lehet kiszúrni, Búbocska pompás ebédet kap, Kergerossz pedig pokoli ebhez méltó nemes feladatot

Tizenharmadik szarvazat

melyben Karambó rútul rászéd három duhaj pingvint, majd befejezi a szakmai gyakorlatát, Lucifer pedig megcsillogtatja kegyetlenül fergeteges humorát

Tizennegyedik szarvazat

melyben Búbocska megtudja, miként csábították el Belzebúbot, Kombinéni ármányos portékát visz a vásárra, a nadrágos legény pedig háztűznézőbe indul

Tizenötödik szarvazat

melyben az Ördögök Öreganyjának halálhírét hozzák, Morhesz hipermagiszter elmés választ ad, Mefisztó halotti szertartásmesterré vedlik, és majdnem megtudjuk, ki volt Lucifer apja

Tizenhatodik szarvazat

melyben Pöfike ideiglenesen megmenti egy gólyamadár életét, majd a mennybéli mindennapok szépségéről locsog Búbocskának, aki aznap angyalfiát visz Kombinéninek

Tizenhetedik szarvazat

melyben Lucifer rágyújt és egy fél év haladékot ad Mefisztónak, Párménusz harapós kedvében van, olyannyira, hogy még egy elefánt sem kell neki, a csirkepaprikásnak pedig kénkőize támad

Tizennyolcadik szarvazat

melyben Búbocska famulusnak ajánlkozik Párménusz doktorhoz, a vén kakas megtojik, a varangy kotlani kezd és a mágusinas régi ismerősökre bukkan

Tizenkilencedik szarvazat

melyben Lucifernek egyszerűen nyoma vész, Morhesz hipermagiszter kétértelmű választ ad, Mefisztó álmodozni kezd, és megtudjuk, milyen egy bitorló trón

Huszdik szarvazat

melyben Párménusz töpreng, meg ilyesfélét csinál, Búbocska és Kergerossz pedig oly különös vadászsákmányra tesznek szert, mely megdönti Góbiás professzor állítását

Huszonyedik szarvazat

melyben Mefisztó bundája kinő, Búbocska lebeszéli a Poklokra készülő Párménuszt, Kombiné anyó szájában összefut a nyál, és kiderül, hogy Bugyboréliát miért nem csapják agyon egy lapáttal

Utolsó szarvazat

melyben a Belzebúb-portán a meglepetések napja van, Lucifer pedig ítélkezik és jutalmat oszt, majd röhögve befejezi a regényt

SZÍN MŰVEK

A magyar Faust

(fekete-fehér játék)

– részletek –

Ne csak a németek dicsekedjenek vele, hogy volt nekik olyan hatalmas emberük, mint dr. Faust, akit életében tenyerén hordozott, halála után pedig pokolra vitt az ördög, ami elég szép kitüntetés: más szegény ember a maga lábán jár oda. Nekünk is volt ilyen kitűnő emberünk, akinek hírére ma is emlegeti minden ember Debrecenben: doktor Hatvani István.

Jókai Mór: *A magyar Faust*

Előjáték

Első Garabonciás türelmetlenül ácsorog a függöny előtt. Második és Harmadik Garabonciás érkezik. Második Garabonciás Hatvani István sírkövét cepeli, és a publikum számára jól láthatóan helyezi el.

ELSŐ GARABONCIÁS

Jó Domine, elkészült már a díszlet?

MÁSODIK GARABONCIÁS

Szinte kész, de kéne hozzá a pénzed.

HARMADIK GARABONCIÁS

A tanári kar már adományozott,
abból ácsoltuk meg a színpadot.

MÁSODIK GARABONCIÁS

Minden diák a zsebpénzét behozta.
Így már egy kopott függöny is akad hozzá.

ELSŐ GARABONCIÁS

De hát a háttér? A debreceni utcák?

MÁSODIK GARABONCIÁS

Ezért játsszuk majd odakint az utcán.

ELSŐ GARABONCIÁS

S a jelenetek a kollégiumban?

HARMADIK GARABONCIÁS

Mért költekeznénk, amikor úgy is ott van?

ELSŐ GARABONCIÁS

Van egy szcena a városi temetőben...

MÁSODIK GARABONCIÁS

Nem gond. Hoztunk kidőlt sírkövet bőven.

ELSŐ GARABONCIÁS

S az Úr trónusa? Az Ördög palotája?

HARMADIK GARABONCIÁS

Ha ilyet óhajtsz, ide a pénzt reája!

Első Garabonciás a zsebébe nyúl és előkotor néhány garast.

ELSŐ GARABONCIÁS

És mi lesz a darab írójának jutalma?

MÁSODIK GARABONCIÁS

Az elismerés, de lássuk előtte halva!

HARMADIK GARABONCIÁS

Nem alkudott, hisz tudja, van remény.
Már harmadnapja nem evett szegény.

ELSŐ GARABONCIÁS

Hát a rendező gázsiját ki állja?

MÁSODIK GARABONCIÁS

Megegyeztünk mennyei valutába'.

HARMADIK GARABONCIÁS

Isten fizeti. Holtbiztosan hangzik,
csak el kell jutni a túlvilági bankig.

ELSŐ GARABONCIÁS

És a színészek?

MÁSODIK GARABONCIÁS

Hát derék diákok,
ízlelgetik a színpadi világot.

ELSŐ GARABONCIÁS

Alkalmasak statiszta-szerepekre,
de hivatásos kéne a nehezebbre.
Ki lesz az Úr?

MÁSODIK GARABONCIÁS
Oskolánk vén tanára,
jelmeze saját, hófehér szakállá.

ELSŐ GARABONCIÁS
És az Ördög?

MÁSODIK GARABONCIÁS
A pedellus felesége.

ELSŐ GARABONCIÁS
Ahogy ösmerem, nem esik neheze.

MÁSODIK GARABONCIÁS
Szerintem sem, bár kissé be van szarva...
De nagyon akarja, s megvan már a szarva,
állítja, férje fejről leakasztja.

HARMADIK GARABONCIÁS
Monológját is kívülről szavalja,
s jelmez híján, mondja, vetkezni fog,
ki nem hagyhattunk ily ajánlatot.

ELSŐ GARABONCIÁS
Hát akkor minden feltétel adott...

MÁSODIK GARABONCIÁS
Igen... a szokásos. Azaz megvan minden...

HARMADIK GARABONCIÁS
...csak éppenséggel semmi egyéb nincsen.

ELSŐ GARABONCIÁS
Nem ez a szép? Semmiből új világot
teremteni? Ahol most éppen állok,
száz év múlva tán kőszínház magaslik,
ha életben tart a közönség tapsa addig.

A függöny lassan fölemelkedik, remélhetőleg a publikum viharos tapsa közepette.

4. Fogadó

Útmenti fogadó, Pozsony környékén. Az egyik asztalnál a három Garabonciás ül. A pult körül Örzse, a fogadósné sürgölődik, látszik rajta, hogy az Ördög szolgálói közé tartozik. A sarokban két, ugyancsak rossz fajzatnak kinéző muzsikus, egy hegedűs meg egy cimbalmos pattogó zenét játszik.

ELSŐ GARABONCIÁS

Poros egy ország, de a főztje jó!

MÁSODIK GARABONCIÁS

S a bor fölséges. Édes, mint a méz.

HARMADIK GARABONCIÁS

És mindnél jobb a talpalávaló,
mit húz e két ördögös, csúf zenész!

ELSŐ GARABONCIÁS

De jaj! Az éjjel majd bordám törött,
pár markos legény úgy nekem szökött.

MÁSODIK GARABONCIÁS

Fogadom, egy leányzó volt az ok.

ELSŐ GARABONCIÁS

Három is. Akár az angyalok!

HARMADIK GARABONCIÁS

Póru! jártam. Berekben kóboroltam,
s visongásokra lettem ott figyelmes:
egy tisztáson, a telihold alatt
két tucat asszony táncolt meztelen.
Ágaskodni kezdett a szerelem,
sétabotjával előléptem én,
ők rám kacagtak, mire megkövültem,
gonosz hideg kúszott föl testemen.
Nézhettem aztán, hogyan jó a Gavallér,
s a szépségekkel mint incselkedik,
mint úz pokoli nászt, míg én, bitang,
csak állok ott, randa szatír-szoborként.

Közben Örzse asszony megáll a hátuk megett.

MÁSODIK GARABONCIÁS

Ajjaj, barátim. És az estebédet
miből fizetjük? Ki az áldozat?

ELSŐ GARABONCIÁS

Te rovod le fogadónk asszonyánál.

MÁSODIK GARABONCIÁS

De rút! Szájában nincsenek fogak!

ELSŐ GARABONCIÁS

Szemed behunyva másról álmodol,
ám nincs menekvés: rajtad most a sor!

ÖRZSE

Kedvelem én is ám a rímeiket!
Eldöntöttétek már, melyik fizet?
Nem érdekel, hogy szeme nyitva, csukva,
csak hová kérem, bátran oda dugja!
Az sem izgat, hogy kiről álmodik,
míg boldoggá tesz, addig marad itt!
Elárulom a jelentkezőnek:
éjfél után fogaim is kinőnek,
hegyesek ugyan, s oly ízletes a hímnyak,
az is lehet, mindhármótokat hívlak.
Fogamnál csak a karmom élesebb,
nem ígérem, hogy nem marad némi heg.
De szép a bundám, fényes és puha,
csak éjfélig van rajtam e rút ruha.
Mit kívántok? Van még tüzes kadarkám,
ettől leszél ám fickós, szép fiacskám.
És rotyog már a szaftos herepörkölt,
egy kandúré, aki csak lanyhán döngölt.
Máris hozom. Ti addig döntsetek,
de javaslom, hogy mindhárman jöjjetek!

ELSŐ GARABONCIÁS

Csak járt a szájunk, mi Urunk szeretője.

ÖRZSE

Az enyém is. De tanuljatok belőle! (El.)

HARMADIK GARABONCIÁS

Nem rémültem meg így még életemben.

MÁSODIK GARABONCIÁS

Én elrejtöztem a saját zsebemben.

ELSŐ GARABONCIÁS

Ha nem szól szám, hát nem fáj a fejem.

HARMADIK GARABONCIÁS

Nem fejünknek szólt e veszedelem...

MÁSODIK GARABONCIÁS

A pokolba kívánom Hatvanit,
ha nincsen ő, hát nem vagyunk mi itt!

ELSŐ GARABONCIÁS

Ám itt kell lennünk. Most nála az adu,
s hol forr a bor, ott mi is 'hon vagyunk,
hisz hol találnánk izgalmas' b kalandra?
S tudjuk: módját az Ördög jól megadja.

Nyílik az ajtó. Három hangoskodó pokolfajzat lép be: Kankó, Nátha, Rüh.

KANKÓ

Hé, korcsmárosné! Van-e jó bora?

ÖRZSE

Van, de az uraknak meg betyároknak való, nem pedig suhancok-
nak. Úgyhogy sipirc!

KANKÓ

A kanmacskádnak mondjad ezt, szipirtyó!

NÁTHA

Én suhanc, én?

ÖRZSE

Az biza, hát mi más? Taknyos kölök.

NÁTHA

Kend lesz taknyos, ha még egy szót szól. Nem hiába hívnak en-
gem Náthának.

ÖRZSE

Hát az ördög napja van ma, hogy minden léhűtő pokolfajzatocska
az én korcsomámban szemtelenkedik? (*Irdatlan konyhakést és fenőkövet
kap elé a rokolyájából.*) Kapóra jöttetek, épp herepörköltet főzök. A
nagyja már megpuhult, de még nem késő hozzáfőzni az apraját.

RÜH

Nénémasszony, ahogy elnézem kendet, kend is ugyanazon urat szolgálja, akár mi, csak nem oly régóta. Biza, minden látszat ellenére kend az ük-ükunokánk is lehetne...

ÖRZSE

Végre, valaki meglátja bennem a zsenge hajadont. Üljetek le, hernyók, de húzzátok meg magatokat, különben megtapasztaljátok, mit tanultam az Ördögök Öreganyjától, mikor ott bábáskodtam a vőlegényem születésénél. Mit hozhatok?

KANKÓ

Bort és gulyást, Kankónak!

NÁTHA

És béka is legyen benne, varangyos, Náthának!

RÜH

S a nádisikló porhanyós legyen! Rüh csakis úgy kedveli.

ÖRZSE

Rögvest hozom.

KANKÓ

Jó hely. Szeretem. (*Hatalmasat tüsszent.*) Nátha! (*Vakarózni kezd.*)
Rüh!

NÁTHA, RÜH

Csak viccelünk, Kankó!

KANKÓ

Nehogy én is viccelődni kezdjek!

ELSŐ GARABONCIÁS

Gyűlünk, gyűlünk. Ez a három fickó sem földi csecset szopott.

MÁSODIK GARABONCIÁS

Bizony, hogy nem. Akárcsak a fogadósné meg a muzsikusok.

HARMADIK GARABONCIÁS

Az egész pokol erre tart.

ELSŐ GARABONCIÁS

Lesz mulatság, lesz nagy ribillió!

KANKÓ

(*Garabonciásékhoz*) Hangos a szó, bitangok!

ELSŐ GARABONCIÁS

Ne pattogj, fityfiritty, mert nyaklevest ozsonnázol!

RÜH

Fityfiritty volt a kurafi apád, akit nem is ösmertél!

MÁSODIK GARABONCIÁS

Ugat, csimasz, a kultúra belőled.

NÁTHA

Taknyon csicsonkáztok, ha most fölveszek!

HARMADIK GARABONCIÁS

Meg véren is, amidőn orrba váglak!

KANKÓ

Úgy rúglak ágyékon, csak napok múlva érzed! De akkor nagyon!

RÜH

Nem viszkettek ti egy kicsit, véletlenül?

Garabonciásék két kézzel éktelenül vakarózni kezdenek.

NÁTHA

Csak fél kézzel, patkányok! Vagy földre csorog a taknyatok!

Garabonciásék tüsszenteni kezdenek, zsebkendő után kapkodnak.

KANKÓ

Na azért!

Garabonciásék magukhoz térnek.

GARABONCIÁSÉK, MIND

Összecsöndörödjetek

összепöndörödjetek,

mint a kutya farka,

még annál is jobban,

mint a disznó farka!

Kankó, Rüh, Nátha a földre esnek, nyöszörögnek, vonaglanak.

Mint a disznó farka,
mint a kecske szarva,
még annál is jobban
pöndörödjeteK,
csöndörödjeteK!

ELSŐ GARABONCIÁS

Úgy na!

*A pokolfajzatok magukhoz térnek, és nekiesnek Garabonciáséknak. Ékte-
len verekedés tör ki. A zenészek még pattogósabbra fogják a muzsikát.
Fogadósne berohan és egy serpenyővel ütlegelni kezdi a verekedőket.*

ÖRZSE

Megmutatom én, hogy ki az úr ebben a házban. Szedtevette, te-
remtette, ördögadta, teremtette!

E pillanatban kivágódik az ajtó és belép Mefisztó.

MEFISZTÓ

(Ordít) Mi van itt?

*A zene elhallgat. Örzse és a verekedők rémülten az ajtó felé néznek és
térdre borulnak.*

MIND

Nagyúr!

KANKÓ

Ők kezdték...

MEFISZTÓ

Kifelé mindenki! Takarodjatok!

*Garabonciásék és a pokolfajzatok ész nélkül összekapkodják holmijaikat és
kirohannak a fogadóból. Fogadósne térdén marad.*

MEFISZTÓ

Tegyél rendet. Fontos vendégünk érkezik. (A zenészekhez) Foly-
tassátok!

*Leül a homályos sarokba. Örzse sietve elrendezi az asztalokat. Kopogtat-
nak, belép Hatvani.*

HATVANI

Jó estét, nénémasszony. Van-é szállás meg eledel a fáradt utasnak?

ÖRZSE

Mindből a legjobb, lelkecském.

Hatvani helyet foglal a fogadó közepén lévő asztalnál. Örzse poharat, kancsó bort hoz.

ÖRZSE

Parancsoljon, fiatalúr!

HATVANI

Köszönöm szépen, nénémasszony.

MEFISZTÓ

(Kilép a homályból) Még egy poharat, szipirtyó!

HATVANI

Mefisztó!

MEFISZTÓ

(Gúnyosan utánozza) Hatvani!

HATVANI

Már egy vacsorát sem költhet el nyugodtan az ember.

MEFISZTÓ

Dehogynem. Tudod, domine, hogy sosem voltam ellene a falánkságnak!

HATVANI

Tudom, tudom. Hadard el gyorsan a mondókádat, aztán itt se lás-salak!

MEFISZTÓ

De mogorva vagy! Így kell fogadni egy kedves cimborát, aki barátkozni akar veled? Ahogy kívánod, amice, de tőlem nem menekülhetsz. Tényleg gyalog jöttél?

HATVANI

Gyalog bizony.

MEFISZTÓ

Bolond vagy. Minek is neked a Könyv?

HATVANI

Tudásszomjam végtelen. Boszorkányságra nem kívánom használni. Okosodni fogok belőle.

MEFISZTÓ

Nemes dolog. És mire kívánod használni azt a sok okosságot?

HATVANI

Kísérletezek, okos könyveket írok, oktatni meg gyógyítani fogom az embereket.

MEFISZTÓ

Luciferre mondom, a pápai komisszióban nekünk is vannak jurátusaink, kik szentté avatásodat megfelelő dokumentumokkal fogják támogatni... (Meglobogtatja a szerződést)

HATVANI

Ne feledd: kálvinista volnék.

MEFISZTÓ

Nekem egyre megy. Amice, ha példának okáért király lennél, nem tudnád jobban boldoggá tenni a népedet?

HATVANI

Király? Én?

MEFISZTÓ

Te bizony. Mondjuk, Magyarország királya. Természetesen annaknál még három-négy kontinenst, hogy legyen szép nagy birodalom. A magyarok lennének a világ urai, te pedig a mindenható imperátor. Aztán mindjárt a Hold, a Vénusz, a Mars...

HATVANI

És még én vagyok a bolond...

MEFISZTÓ

A Könyvvel minden lehetséges.

HATVANI

Tudtam, hogy hibbant az Ördög, de hogy éppen ennyire... Ilyen eszemenstéget életemben nem hallottam.

MEFISZTÓ

Jól van, no. De azért gondolkozz rajta, s megládd, nem is olyan nagy bolondság. Az emberiségnek bölcs és erős vezetőre van szüksége.

HATVANI

Az emberiségnek egyelőre a felvilágosulásra van szüksége. Nevelésre, könyvekre, tudományra. Ez az én feladatom, úgyhogy ne kísérts, Ördög!

MEFISZTÓ

Időnként undorítóan nyáladzol, mint egy rossz falusi plébános. De ha megízleled a hatalmat, rálátásod is megváltozik. Addig is apróbb kísértésekkel próbálkoznék...

HATVANI

Csak tessék!

MEFISZTÓ

Mi a filosofiád az asszonyi nemről?

HATVANI

Jegyesem van!

MEFISZTÓ

Ó, az nem akadály. A Könyvben megvan a praktika, miként lehet tiéd bármely hajadon avagy szépasszony.

HATVANI

A paráznság bűn.

MEFISZTÓ

Eladni lelked az Ördögnek sokkalta nagyobb bűn. Mégis elkövetted.

HATVANI

Az más. A tudományért tettem. Ha nem is volna bűn, akkor sem látom értelmét a paráznságnak.

MEFISZTÓ

Domine! Tudod te, milyen gyönyörű volt Szép Heléna?

HATVANI

Bizonyára, ha már a görögök tíz évig öldökölték egymást miatta.

MEFISZTÓ

Máris idehozom, s megérted, miért...

HATVANI

Ide ne hozd a bestiát! Én nem vagyok olyan bolond, mint a görögök.

MEFISZTÓ

Annyi, de annyi szépasszony van. Mind a tied lehet.

HATVANI

Nem érdekelnek.

MEFISZTÓ

Ha szabad kérdezni, miért nem érdekelnek?

HATVANI

Mert egy sem főz oly ízletes paprikást, mint az én jegyesem.

MEFISZTÓ

De szebbek!

HATVANI

Mindeniknél szebbnek látom őt!

MEFISZTÓ

Jobban ölelnék!

HATVANI

Az igaz szerelem nagyobb gyönyört okoz bármely ringyó rafinált praktikáinál.

MEFISZTÓ

Megszállott vagy. Hány éve jöttél el Debrecenből?

HATVANI

Idestova négy esztendeje.

MEFISZTÓ

És úgy hiszed, hűségben megvárt?

HATVANI

Bizonyos vagyok benne.

MEFISZTÓ

Én nem vagyok olyan bizonyos efelől. Négy esztendő nagy idő, nálatok, halandóknál. Azóta már a második kölköt is megszülte valamely derék iparosnak, aki nem kóricált el évekig idegen országokba.

HATVANI

Badarságokat beszélsz, sátánfajzat. Megyek. A viszont nem látásra.

MEFISZTÓ

Nem is vacsoráztál!

HATVANI

Aljas szavaid elvették étvágyamat. Percig sem maradok.

MEFISZTÓ

Menj hát, igyekezz kedvesed szoknyájához!

Hatvani el.

MEFISZTÓ

Mily bárgyú is a férfiú,
ki azt hiszi: meg nem csalat,
ő kóborol a nagyvilágban,
nője meg nézi a falat.
Az almát nő fogadta el,
a nőben mindig ég a tűz,
már megérintve születik,
és akkor sem szűz, hogyha szűz.
A férfi? Hadd pusztuljon el,
micsoda ostoba alak!
A nő? A nő az Ördögé,
és velünk együtt megmarad!

16. Lucifer monológja

Bolond vidék ez! A Lajtától nyugatra
jó Goethe mester Faustja volt a mérce;
német és ánglus játék volt: felérsz-e
tudásoddal a teológiáig...?
... Elvergődsz-e a múlttól a máig,
s ha sikerül, léssen-e még jövőd?
Az Elveszett paradicsomból így lett
az ánglus hit apoteózisa,
unalmas, hosszú prédikációkban,
unott híveknek létnyi dózisa.

Ám itt, a nyakas magyarok között
„de strigiis que non sunt questio
nulla fiat” – rendelte Könyves Kálmán,

s itt alig volt boszorkányégetés,
kivéve, hogy az egész náció
poéták népe, vers-bolond vajákos;
Petőfijük egy asztalról rikoltott
s egy nemzetet háborúba sodort!
Egy Madách Imre nevű, mélabús
s a női nemmel harcban álló férfi
rájött, hogy Istennel kollegák vagyunk,
s hogy tudás nélkül mit sem ér a hit;
a „credo quia absurdum” lejárt,
s helyette „intelligo ut credam”
az „értem, hogy hihessem” korszak virrad.
Így lett e derék, egzaltált magyar,
Hatvani István, kit épp most temettünk,
Kelet-Közép-Európa nagy tudású
és sajátosan magyar stílú Faustja,
s lőn Isten és az Ördög: tetszhalott
– belévesztünk az emberi tudatba –
a szabadság útjára lépő ÉN-be.

A Színdarabnak koránt sincs még vége,
ám van benne egy újabb főszerep.
És újabb tervet már nem kell csiholnom,
csak várnom kell, s nem sokat, úgy lehet.
Igen, az ember egyre okosabb,
és nékem kedvez minden haladás.
Világát egyre jobban ismeri,
s mindre talál még újabb ráadást.
Meghódítja, s a túl következik,
s a túl után a túlon túli túl...
Segítségre nem szorul. Magától
kilép majd a rászabott keretből,
kitör, megakadályozhatatlanul,
és ura lesz mindannak, mi fölött
most más az úr. S a túlon túl határán
én várom őt, lesem hogy érkezik,
hiszen – akár a feltörekvő embert –
a Színdarab örök ötletadója,
a Gonoszt is remények éltetik.

Erős János

bábjáték, népmese nyomán
– részletek –

Prológus

Világnak világa,
hatalmas világfa,
a magos mennyekbe
ér föl koronája.

Gyökere a földet
körbe körbe fonja,
levele a csillag,
virágja a hold, nap.

Világfa tövéből
könyörgünk tehozzád,
mi urunk az égben,
küldd őt újra hozzánk.

Küldd el Erős Jánost,
táltosunkat küldd el,
világfára mászott,
ágai közt tűnt el.

Bajban van e vidék,
gazok bitorolják,
bajban a szegény nép,
bajban van az ország.

Csakis ő segíthet,
küldd vissza az égből,
ő védhet meg minket
minden ellenségtől.

Árva szegénylegény,
akiből király lett,
uralta a tüzet,
uralta a vizet,
uralta a szelet,
uralta a földet,
uralta a szívet.

Levele a csillag,
virágja a hold, nap,
hatalmas világfa,
táltosok hazája.

Mindközül legkülönb
a mesék gyermeke,
a mesék királya,
vitéz Erős János,
a magos mennyekből
jöjj vissza hazádba!

Erős János lehuppan a fáról.

JÁNOS

Hip-hop, itt vagyok. Ki szólított? Az ember eltűnik két-háromszáz évig szárnyas lovakon, turulmadarakon röpködni, Tejúton sétálni, oszt rögtön valami baj támad. Sebaj, megoldjuk, csak elébb faljak valamit, mert éhgyomorra én bizony nem dolgozom. Áldott szerencse, hogy hoztam magammal egy kis mennyei szalonnát meg madártejet, mert ahogy nézem, éhen pusztulhat a szegénylegény ebben a drága hazában.

Fütyörészve elindul

Első szín

I. SZOLGA:

Emeld, koma, mert magától fel nem mászik!

II. SZOLGA:

Én emelem komám, hanem emeld te is, mert cudarul nehéz

I. SZOLGA:

Emelem én, de ha ilyen gyenge vagy, hiába.

II. SZOLGA:

Méghogy én ? Annyi erőd sincs, mint öreganyámnak.

I. SZOLGA:

Mindjárt megnyuvasztalak.

Erős János érkezik

JÁNOS

Adjon Isten szép jó napot. Mit építetek? Templomot?

I. SZOLGA

Mi biza a bíró házát.

JÁNOS

Segíthetek? Nagy az a mestergerenda.

II. SZOLGA

Netené, okoskodik a taknyos.

JÁNOS

Pedig én egyedül is felemelem.

I. SZOLGA

Takarodj arrébb, kölyök, amíg meg nem sirítottunk.

II. SZOLGA

Ne avatkozz a mesterek munkájába, mert úgy elverünk ezzel a gerendával, mint anyád a fakanállal szokott.

JÁNOS

Jól van, no, én csak segíteni akartam, de ha nem, hát nem, kínlódjatok kedvetekre.

Leül, szalonnázik, közben a két szolga ismét nekiveselkedik.

I. SZOLGA

Na fogd meg, koma!

II. SZOLGA

Megfogtam én.

A gerenda visszaesik.

I. SZOLGA

Aszontam, fogd meg!

II. SZOLGA

Én megfogtam, te nem fogtad.

I. SZOLGA

Csak a pálinkásüveget fogtad.

II. SZOLGA

Te kecske!

I. SZOLGA

Te tulok !

JÁNOS

Tényleg ne segítsek?

II. SZOLGA

Tűnj el szamár, mert hozzád vágjuk !

JÁNOS

Na most aztán halálra ijedtem.

A szolgák megint nekiveselkednek, valahogy föltolják a mestergerendát, de az visszacsúszik és az egész tetőszerkezetet a nyakukba veri.

I. SZOLGA

Segítség!

II. SZOLGA

Jaj, te fiú, szabadíts ki !

I. SZOLGA

Segíts má' me nem kapunk levegőt.

JÁNOS

Ilyen nagy vitézek levegő nélkül is elboldogulnak. Különben is amióta leszamaraztatok, akkora két fülem nőtt, hogy nem tudom tőlük mozgatni a karjaimat.

I. SZOLGA

Megosztjuk veled a napszámot

II. SZOLGA

Meg a sült kacsát.

JÁNOS

Ez már másképp hangzik.

Kiszabadítja a fickókat, csak úgy hajigálja arrébb a nehéz gerendákat.

I. SZOLGA

Azta hej, hogy te milyen erős vagy... Hogy hívnak, fiam.

JÁNOS

Csak úgy, Jánosnak.

II. SZOLGA

Ilyen nagy erőt nem láttam még. Ejszen sárkánytejfel szoptattak...

JÁNOS

Hát én nem emlékszem, hogy valami rusnya nagy anyagyík szorított volna a pikkelyes kebelére, de jóféle bihaltejet ittam eleget.

I. SZOLGA

S hát honnét jöttél?

JÁNOS

Mennyfalváról.

II. SZOLGA

No, ott még nem jártam.

JÁNOS

Nem is fogsz, mert hetedhét faluval arrébb van, s Pokolfalván keresztül vezet az út odáig, s ott általában elakadnak a jómadarak. No de ne szaporítsuk a szót, fogyjon a munka.

Nekiveselkedik és feldobja a tetőt.

I. SZOLGA

A ponciusát.

II. SZOLGA

Hát ezt hogy csinálta?

I. SZOLGA

Megmentetted az életünket ...

II. SZOLGA

... a becsületünket.

I. SZOLGA

Isten fizesse.

JÁNOS

Inkább fizessetek ti.

I. SZOLGA

A napszámot megkapod, amikor mi is megkapjuk a bírótól. A kacsavót, nincs.

II. SZOLGA

Kacsavót.

I. SZOLGA

De ha már ilyen erős vagy, el kéne szegődnöd a bíróhoz.

II. SZOLGA

Az ilyen táltos legény királyi napszámot kapna, fel is öltöztetnének, még lovad is lehetne.

JÁNOS

Azt mondd? Beh jól hangzik...

I. SZOLGA

Ugye.

II. SZOLGA

De siess ám, nehogy valaki mást vegyen fel.

JÁNOS

Akkor megyek is, mert folyton éhes vagyok, s rámférne a jóltartás, no meg a szép ruha, hogy mutassak valahogy a lovon, amikor menyasszonyt keresek magamnak...

II. SZOLGA

Menj, csak menj...

János elsiet

Második szín

I. SZOLGA

Bruhaha, szép ruha...

II. SZOLGA

Hogy mutasson valahogy a lovon...

I. SZOLGA

Majd ad neki a bíró ruhát

II. SZOLGA

S az a kélgyó bíróné meg lovat hozzá

I. SZOLGA

Brrr... Rusnya állat mind a kettő.

II. SZOLGA

Gyere komám, együk meg azt a kacsát.

Esznek, csámcsognak, érkezik a bíró.

BÍRÓ

Azt a teremburáját, azt a hetvenhét szentségit, azt a kutyapiculáját! Mi folyik itt? Lustálkodtok, zabáltok, tömitek a beleteket, hitvány léhűtői? Hát azért fizetlek, hogy jeget aszaljatok? Hogy etetne meg titeket az ördög csúszómászó bogarakkal, izzó parázssal, hogy lakjatok jól végre.

I. SZOLGA

De tekintetes uram! Nem látja? Minden gerenda a helyén van.

BÍRÓ

A mennydörgős mindenit, a láncosteringettéjít, a macska bajszát, hát ezt, hogy csináltátok ?

I. SZOLGA

Mi csináltuk...

II. SZOLGA

Mi csináltuk... mi ketten

I. SZOLGA

Minden segítség nélkül.

BÍRÓ

Ejnye, hogy megtáltosodtatok. Egy hete vacakoltok, aztán egy nap alatt fölépítetek. Kit akartok becsapni, semmirekellői? Engem? A bírót? Szerintetek azért lettem bíró, mert nincs eszem, ti meg azért vagytok szolgák, mert olyan okosak vagytok? Na ki vele ízibe, amíg elé nem veszem a korbácsot, kik segítettek?

I. SZOLGA

A nénikém becsületére esküszöm, mi voltunk... Főleg én...

A bíró korbácsolni kezdi őket

BÍRÓ

Nekem hazudtok, semmirekellők? Nekem, aki az egész járásban minden tolvajt, rablót elfogott, kivallatott és felakasztatott? Na most titeket is felkötlek, de előbb kiverem belőletek a szuszt! Adok én nektek, nyavalyások, hitvány kukacok...

II. SZOLGA

Jaj, kegyelmezzen, tekintetes bíró úr, elmondok mindent.

BÍRÓ

Na halljuk, ebadta!

II. SZOLGA

Idejött valami fickó, egy messzi faluból. Jánosnak hívják. Úgy hajigálta a gerendákat, mint a gyufaszálakat, életünkben ilyet még nem láttunk.

BÍRÓ

Egy szál legény? És ezt most higgyem el...

I. SZOLGA

Jaj, bíró uram, így történt. Mennyfalváról jött. El is küldtük bíró uramhoz. Úgyhogy irgalmazzon nekünk bíró uram, látja, hogy csak jót akartunk.

BÍRÓ

No, ha jót akartok, akkor szökjetez neki a falaknak és egy héten belül legyen meg a ház, mert ha nem, fölaprítalak, ízekre szaggatlak és a döngkútban végzítez. Én meg megyek, megnézem magamnak azt a csodalegényt.

Bíró el. Szolgák jajgatnak.

II. SZOLGA

Jaj koma, én költözöm el, mert ez képes a döngkútba aprítani miniket.

I. SZOLGA

Komám, megtalál ez miniket, még a pokolban is, mert oda is bejáratos. Megkeserülöd ezt még te, te Erős János...

Harmadik szín

A bíróék háza. Erős János érkezik

JÁNOS

Van itthon valaki?

Semmi válasz.

JÁNOS

Instállom, van itthon valaki?

BÍRÓNÉ

(Undok női hang bentről) Nincs.

JÁNOS

Kezicsókolom, ne tessék bolondkodni a szegénylegénnyel!

Bíróné kirohan, laskasírtóval a kezében

BÍRÓNÉ

Tilos a koldulás! Takarodj innen, senkiházi bitang.

JÁNOS

Nem is koldulni jöttem, instállom. Szolgának szegődnék.

BÍRÓNÉ

Van szolgánk elég, nem kell még egy naplopó.

JÁNOS

De drága nagyságos asszony! Én olyan naplopó vagyok, aki valóban a napot is lelopná az égről, ha egy ilyen szépasszony, mint a nagysága arra kérné. Legalább tegyen próbára, nézze meg, olyan erős vagyok, amelyet még sosem látott.

BÍRÓNÉ

No de hetyke legény vagy és milyen mézes a nyelved. Ugyanbiza, hogy tegyelek próbára? Törjem el a hátadon ezt a laskasírtót?

JÁNOS

Nagysága drága, kár lenne azért a szép laskasírtóért. De ha felemelem a szekeret s a lovat, akkor megengedi, hogy a tekintetes bíró uram színe elé járuljak?

BÍRÓNÉ

Ne bolondkodj, legényke, az a ló négy mázsa s a szekér még egy annyi.

JÁNOS

Egy kis semmiség csupán, hogy higgye el már végre, én vagyok a legény hetedhét országban.

Odalép, egyik kezével fölemeli a lovat, másikkal a szekeret. Közben megérkezik a Bíró is, látja a történeteket.

BÍRÓNÉ

(Összezapja a kezét) Jesszusom! Elájulok...

BÍRÓ

Azt a papmacskahernyós cudar mindenit! Kiesik az eszem a fejemből...

JÁNOS

Adjon isten, tekintetes bíró uram. Szeretnék szolgálni, ha akadna munka s megfelelő fizetség.

BÍRÓNÉ

Akad, akad minden, édes fiam. Hogy te milyen erős vagy! Hogy te milyen délceg vagy! Hogy milyen pirospozsgás az arcod, hogy eném a zúzadat. Gyere, egyél finom kalácsot, most sütöttem...

BÍRÓ

Asszony! Eridj a fakanál mellé, ahol a helyed van, majd én beszéllek a legénnyel.

BÍRÓNÉ

Igen? A fakanál helye meg a hátadon van, úgyhogy hozom is rögvest.

BÍRÓ

Jól van, jól van, sárkánykélgyó. Szóval te vagy az az erős János? Hallottam rólad.

Közben a bíróné groteszkül villámgyorsan, mint egy felgyorsított rajzfilmjelenetben, kihozza a fakanalat és a kalácsot.

JÁNOS

Igenis, én volnék, tekintetes bíró uram szolgálatjára.

BÍRÓNÉ

Hát te hogy a fenébe lettél ilyen erős? Sárkánytejet szoptál?

JÁNOS

Már kérdezték, de csak bihaltejet ittam. Amíg aztán meg nem ettem szegény bihalt...

BÍRÓ

Ugyanbiza mennyit kérnél egy év szolgálatért?

JÁNOS

Instállom, tekintetes bíró úr, nem sokat. Jól tartást, egy rend ünneplőruhát meg egy lovacskát.

BÍRÓ

És az ördögök öreganyjának a mákos kalácsa nem kéne-é?

JÁNOS

De bíró uram, egy sereg ember helyett dolgozom, nem tud olyan munkát adni, amit én el ne tudnék magam végezni, félannyi idő alatt, mint egy egész falu népe.

BÍRÓ

Azt majd meglátjuk. Na jó, kapsz enni, minden nap egy fél tábla szalonnát meg egy fél kenyeret...

BÍRÓNÉ

Kacsacombot párolt káposztával, libamáját áfonyalekvárral...

BÍRÓ

Hallgass, asszony! Szóval fél tábla szalonna, fél kenyér, víz meg van a patakban...

BÍRÓNÉ

Töltött bárányt, tejes kalácsot, kuglófot, szilvakompótot...

BÍRÓ

Asszony, nem geródot veszünk föl, hanem szolgát...

JÁNOS

A szépséges bíróné asszony kínálata inkább megfelel...

BÍRÓ

Jó na, lesz elegendő elemózsia a tarisznyában. Ruhát is kapsz, jó lesz rád az én levetett ruhám.

BÍRÓNÉ

Egy fenét lesz jó, te egy potrohos disznó vagy míg János... Jánoska egy délceg fenyő.

BÍRÓ

Kotty belé, szilvalé. Asszony, te rontod az üzletet. Miért kell belepofáznod abba, amit én beszélek? El akarod herdálni a vagyont, amit böcsületes munkával gyűjtöttem? Te, te te gágogó liba, te buta varnyú, te átok. Takarodj innen, amíg dühbe nem gurulok.

BÍRÓNÉ

Begurultál te már a düh gödrébe, te pocok, te varangy, te pokolfajzat. Vagyonod meg nem lett volna az én hozományom nélkül és bíró sem lettél volna, ha az apám nem könyörül meg rajtad. Te hallgass, amíg ezt a fakanalat le nem nyomom a torkodon.

BÍRÓ

Jól van! De lóról szó sem lehet, legfeljebb egy süldő malacról.

Bíróné: Márpedig lesz lova is, egy szép fehér paripa. Olyan lesz a szép ruhában és a fehér lovon, mint egy geróf...

JÁNOS

Egyet kell értenem a nagyságos bíróné asszonnyal... De esküszöm, tekintetes bíró úr, rá fogok szolgálni a fizetségre, mert amilyen a munka, olyan a fizetség, de ez fordítva is így van, amilyen a fizetség, olyan a munka is.

BÍRÓ

Jól van, jól van, látom, összefogtatok ellenem. Megkapsz mindent, amit kértél. De ha nem dolgozol jól és jó kedvvel, bocskorszíjat hasítok a hátadból. Én vagyok az úr és te feltétlen engedelmeskedsz nekem. Meg van értve?

JÁNOS

Meg van értve, bíró uram. De ha egyezés, legyen egyezés mindkét oldalról. Ha valamelyikünk nem tartja be az ígéretét és megharagszik, a másik bocskorszíjat hasíthat a hátából.

BÍRÓNÉ

Helyes.

BÍRÓ

A véretem is kiszívnád, te paraszt. De nem bánom, kezet rá, mert ilyen erős fickót én még nem láttam. És nem aggódom, én roppant nyugodt és hidegvérű vagyok.

Kezet ráznak.

BÍRÓ

Holnap hajnalban kimégy a legelőre a juhokkal. Míg a juhok legelnek, a legelő mellett van egy nagy cihérés, onnan minden bokrot és fát tüntess el, mert föl akarom szántani. Három nap alatt meglegyél, mert negyednap már szántasz!

JÁNOS

Igenis, bíró uram!

BÍRÓ

Na én megyek, mert vár a báró, meg kell beszélnünk a járás dolga-
it.

Bíró elindul, bíróné utána kiált.

BÍRÓNÉ

Eriggy csak a hitvány cimborádhoz, egy húron pendültök. (*Jánoshoz*) Neked pedig, Jánoska, puha ágyat vetek a tisztaszobában...

JÁNOS

Drága naccsága, nem vagyok én hajasbaba. Elalszom itt az udvaron, szabad ég alatt hajtom álomra a fejemet, mióta csak az eszemet tudom. Hanem naccsádra bízom, hogy milyen finomságok legyenek a tarisznyámban, mert a nagy erőhöz jó étel is kell ám.

BÍRÓNÉ

Aludj csak, Jánoskám, én majd gondoskodom rólad.

János leheveredik a kazalba és már hortyog is. Bíróné térül, fordul, hozza a finomságokkal megtömött tarisznyát. Jancsi mellé helyezi és megsimogatja, csókolgatja a legényt majd elmegy lefeküdni. Érkezik a bíró, odalép, fölveszi a tarisznyát.

BÍRÓ

Libacomb, bárányborda, mákos kalács, bihaltej egy nagy kulacsban... Mintha gerótot etetne, nem pedig egy bűdös parasztot. (Kicseréli a tarisznya tartalmát, beletesz 2-3 nagy követ meg egy fej hagymát.) Jó lesz ez a hagyma, s ha nem elég, fogjál nyulat magadnak vagy legeljél füvet, a juhokkal együtt. Dolgozz, paraszt, és éhezzél, az a te sorsod. Még hogy ünneplő ruha? Méghogy ló? Majd meglátod te, kivel van dolgod...

EPILOGUS: A III. előadás: Párbeszéd az irodalommal

Hölgyeim és Uraim!

Manapság, az olvasás alkonyának korszakában, úgy vélem, mindennél nagyobb szükség van a Közvetítőre, aki minél több emberrel megérteti azt, hogy egyes csodabogarak miért oly lelkes hívei még mindig az irodalomnak.

Az irodalmat nem elég olvasni, az irodalommal beszélgetni kell. Ha csak olvassuk, csak meghallgatjuk, pusztá szórakozássá válik, s talán ebben a formájában valóban nem különbözik egyéb szórakozási lehetőségeknél. Ám párbeszédet folytatva vele csodálatos dolgokat fedezhetünk föl. Az irodalom megközelítésének számos módszere van, ezen módszerek javarésze csak a „beavatottakat” érdekli, és sajnos általában az irodalomtudomány ugyanolyanná válik, mint az egyéb tudományok: megközelíthetetlenül a nagyközönség számára. És elég gyakran az irodalmi rendszer elriasztja az amúgy olvasásra hajlamos embert.

Mindezek tudatában javasolnék egy régi és jól bevált, egy fölöttebb pragmatikus megközelítési módszert. A módszer egyrészt szimbólumok és archetípusok kereséséből, megfejtéséből áll, másrészt „ugrándozásból”, igen, ugrándozásból a világirodalom térképén, összefüggéseket megállapítandó. Egy rövid példával azt hiszem, explicitebb leszek. Jorge Luis Borges egy esszéjére hivatkozom, az *Egy legenda változataira*. Bizonyára hallottak *Barlám és Jozafát legendájáról*. Egy keresztény szerzetes regénye, amely egész Európában elterjedt, Magyarországon 1526–1545 között fordították le. Jozafát királyfit az apja bezárva tartja, óvja a kegyetlen világ megismerésétől, ám Jozafát néhányszor kikocsikázik és egy vak, egy leprás és egy haldokló példáján ráébred az ember nyomorúságos sorsára, végül Barlám remete megtéríti őt az igaz hitre.

A legenda eredete nyilvánvaló: a Buddha-Sziddhártha mítosz keresztény változata. Sziddhártha herceg ugyancsak elzárva, önfeledt gazdagságban, testi gyönyörök közepette tesped palotájában, de négy kikocsikázása alkalmával találkozik egy leprással, egy esküvői majd egy temetési menettel, és egy szerzetessel, vagyis megismeri a betegséget, a szerelmet, a halált és a gondolkodást, és imígyen ébred rá hivatására.

Mindeddig, gondolom, semmi újat nem közöltem Önökkel. A „ráébresztés” csak ezután következik: Borges kijelenti, hogy Oscar Wilde híres meséje, *A boldog herceg* is ebbe a legendakörbe tartozik, a Sziddhártha-mítosz egyik variációja. És valóban, a boldog herceg haláláig nem törődött a világgal, de szoborként, a város fölé magasodva

megtapasztalja mindazt, amit Sziddhártha, és föláldozza magát azért, hogy másokat megsegítsen.

Ilyen „megvilágosodásaink” támadhatnak hát, ha kikocsikázunk az irodalomba, és szóba állunk egy-egy értő szerzetessel. Wilde meséjét gondolom mindannyian olvastuk, megértettük üzenetét, mondanivalóját. Ám így, hogy fölfedeztük eredetét, összefüggéseit és helyét, még érdekesebb. Ha sikerül eljutnunk egy olyan szintre, ahol már könnyedén fedezünk fel összefüggéseket, az olvasás párbeszéd-dé válik, elménk-lelkünk kitágul, többet kapunk, egy többszörös fantáziát.

Maradjunk meg ezen előadásunkban a meséknél. Az irodalom a mesékből, mítoszokból virágzott ki, a gyermek is a meséken keresztül jut el az irodalomig. Sajnos felnőtt korunkban elfelejtjük ifjúságunk olvasmányait, holott mennyi mindent fedezhetnénk föl, ha felnőtt fejjel újraolvasnók őket!

A következő mese igencsak humoros; az *Ezeregyéjszakából* való és főhőse egy bizonyos Abu-Kasszim, fölöttebb gazdag és zsugori kereskedő. Abu-Kasszim a papucsairól volt híres Bagdadban, ezek a papucsok hitványabbak, fertelmesebbek voltak a legutolsó koldus papucsainál, a bagdadiak az undor példaképeként emlegették. Bár-hogy is gyarapodott vagyona, Abu-Kasszim nem volt hajlandó új cipőket venni.

Egy szép napon igen jó üzletet kötött, potom áron vásárolt meg egy kristály-edény szállítmányt, majd néhány nap múlva szert tett egy rózsaoilaj-szállítmányra is, ugyancsak potom árat fizetve érte. Örömeben Abu-Kasszim úgy döntött, hogy végre áldoz valamit magára is. No nem papucsot vett, szó se róla, hanem elment a közfürdőbe. Az öltözőben egy ismerőse megfeddte a papucsok katasztrófális állapota miatt, és javasolta neki, hogy vegyen újakat. Már évek óta gondolkodom ezen – felelte Abu-Kasszim – de még kihúzó velük egy darabig.

Amíg Abu-Kasszim fürdött, megérkezett a kádi is. Abu hamarabb végzett, de mikor visszatért az öltözőbe, ronda papucsai helyett egy pár gyönyörű, új cipő várta. Hősünk nem sokat gondolkozott, úgy hitte, az ismerős lepte meg ezzel az ajándékkal, így meglegedetten távozott. Nem így a kádi, aki szép cipői helyett egy pár undorító papucsot talált...

Abu-Kasszimnak igen sok pénzébe került, hogy megússza a börtönt. Mérgében kihajította a bűnös papucsokat az ablakon. A papucsok a folyóba estek, de pár nap múlva a halászok kihalászták, ráadásul a bűnös lábbelik ki is lyukasztották a hálót. A dühös halászok behajították hát őket Abu-Kasszim nyitott ablakán, egyenesen az asztalra, ahol a rózsaoilajjal töltött kristály-edények állottak. Sikeresen széttörött-elfolyt minden.

A kétségbeesett Abu-Kasszim átkozódva vonult a kertbe elásni papucsait. Azonban egyik szomszédja észrevette, és azt hitte: kincset ás el. Rögtön feljelentette, hiszen a törvény szerint a talált kincs a kalifáé, lévén az az igazhitűek földjének tulajdonosa. A törvényszéken persze nem hitték el neki, hogy csak a papucsait ásta el, így ismét hatalmas büntetést kellett fizetnie.

A papucsok üldözte Abu a tárgyalás után kísértelt a városból, és egy tóba dobta életének átkát. De mit ad Allah, a tó a város vízgyűjtője volt, a papucsok a vízvezetékig sodródtak, és eldugaszolták azt. Abu-Kasszim ismét hatalmas büntetést fizetett, és visszakapta papucsait.

Úgy döntött, hogy most már tényleg megszabadul a szörnyű papucsoktól – elhatározta, hogy elégeti őket. De mivel nedvesek voltak, kitétte őket száradni a teraszra. A szomszéd kutyája azonban elkezdett játszani velük, és az egyik papucs leesett, egyenesen egy terhes nő fejére, aki ijedtében elvetélt. A férj a kádihoz rohant, és kártérítést követelt.

Abu-Kasszim tehát hatalmas árat fizetett papucsainak rondasága miatt. Íme, mi történhet, ha valaki nem cseréli elég gyakran a papucsait – fejezi be a mesélő.

Vajon ez az egyetlen gondolat, melyet leszüretelhetünk erről a meséről?

Mert úgy tűnik, valami mondanivalója van annak a sok véletlen egybeesésnek is, mondanivalója van a struktúrájának, ama maliciózus ismétlődésnek. Tanmeseként elég lett volna egy-két mozzanat, de mesénkben a katarzis többszörös; a cselekmény már-már az abszurdumig tetőződik. Ha csak tanmesének szánták volna, nem lenne ilyen hosszú, ilyen kimerítő.

Egy történés-láncból egy egész sors szövődik. Az áldozat minden erőfeszítése, hogy véget vessen tragédiájának csak fokozza azt. Az első mozzanat nem a véletlen műve, a fürdőben szándékosan cserélik ki a fertelmes papucsokat. Tanmesének ennyi is elég. A többi azonban mind a véletlenek különös egybeesése. A halászok véletlenül fogják ki a papucsokat, a papucsok véletlenül esnek pont az asztalra, a szomszéd véletlenül veszi észre a papucsait elásó Abut, a papucs véletlenül zuhan a véletlenül pont ott és pont akkor elhaladó asszony fejére.

Abu-Kasszim papucsával a mitológia egyik nagy egzisztenciális kérdéskörébe lépünk, abba a valamibe, amit a görögök sorsnak, az indiaiak karmának vagy mayának neveznek. Az ember nem kerülheti el előre meghatározott sorsát. Ödipuszt hiába akarják elpusztítani, mégis beteljesedik a delphoi jóslat: megöli apját, feleségül veszi anyját; Danaét hiába zárják feltörhetetlen toronyba, Zeusz aranyeső formájában termékenyíti meg; Sziddhárthát, Jozafátot hiába zárják el a világtól, mégsem kerülhetik el küldetésüket.

Mihelyt az emberben tudatosodik valaminek a jelentősége, az a valami kísérteni fogja, arra mindig figyel. Akár rögeszmévé is válhat, mint Danaé vagy Ódipusz apjának az unokája illetve a fia által okozható bukás, vagy mint Abu-Kasszimnak az egyszerre hihetetlen „agresszív” vált papucsok. Ez ellen ajánlják föl – főképpen a keleti filozófiák, bölcselmek, vallások az önnön rögeszméidről, szokásaidról, félelmeidről való megszabadulást meditáció, imádkozás és főképpen magas szintű gondolkodás révén.

A következő kérdéskör a bűnhődésé. Ami az embernek véletlennek tűnik, az lehet az emberfölötti hatalmak műve. Abu-Kasszimnak nem a papucsaitól kellene megszabadulnia, hanem attól, aminek azok szimbólumai: a fukarságától, a rosszindulatától. Abu-Kasszim nem érti meg, hogy nem a papucsai az igazi okai tragédiájának, hanem a jelleme, nem azon gondolkodik, hogy miképp tudná megváltoztatni jellemét és helyrehozni eddigi bűneit, hanem görcsösen igyekszik megszabadulni a végzetes lábbeliktől. Ezért térnek vissza azok, hiszen küldetésük van, a büntetés eszközei, ők hivatottak egyensúlyba helyezni a Rossz által kibillentett mérleget.

És végül, hogy egy kicsit pszichologizáljunk, pszichoanalizáljunk is: a papucs jelképe mindannak, amit Abu-Kasszim valaha is elért, gazdagsága ellenére lelki szegénységének; a papucs Abu személyisége, végösszege annak, amit életében megvalósított, ugyanakkor hű tükre tudattalanjának. A papucs Abu-Kasszim énjévé válik. Az, hogy a papucsok átveszik fölötté a hatalmat – mondaná Freud – a túltengő Thanatosz eredménye. A papucsok történetének alap-mondanivalója az, hogy nem szabadulhatunk meg önmagunktól. Énünket, Egónkat nem rejthetjük el, nem tagadhatjuk le, nem dobhatjuk el magunktól.

Abu-Kasszim meséje egy realista mese, csoda- és mágikus elemek nélkül. Ugyanakkor népmese, tehát nem annyira tudatosan „megköltött”. És láthattuk mégis, milyen jelentéseket hordoz. Hát akkor egy tudatos, a szimbólumokat jól ismerő költő meséje? Példaként Mihai Eminescu *Bolond Kalin* [Călin Nebunul] című meséjéről beszélnek. A *Bolond Kalin* a vadromantika egyik félelmetes és fenséges műve. Eminescu előbb prózában írta meg, több népmesét gyúrva egybe és megspékelve önnön fantáziájával, majd pedig versben is megkomponálta.

A császár három leányát, köztük a világszépe középsővel, három visszautasított kérő – ember-alakot öltött sárkány rabolja el. A keresésükre indulók között van egy szegény ember három fia; a legkisebb a lusta, semmirekellő, kelekótya Kalin. A legények úgy döntenek, hogy sorban őrködnek pihenéskor, s ha valamelyik kialudni hagyja a tüzet, azt megölik. Az elsőnek egy háromfejű, a másodiknak egy négyfejű, míg Kalinnak egy nyolcfejű sárkánnyal kell megvívnia, míg a többiek alszanak. A Kalin által megölt sárkány vére kioltja a tüzet, ezért a fiú elindul tüzet keresni. Fölmászik a legmagasabb fára, on-

nan tüzet vesz észre, elindul feléje, útközben találkozik az Estével, az Éjféllal és a Hajnallal, ezeket megkötözi. A tűz mellett tizenkét sárkány és két anyasárkány alszik, de fölébrednek, és elfogják Kalint. Életéért cserébe azt kéri tőle, hogy lopja be őket a Vörös császár palotájába, mert el akarják rabolni a császár leányát, viszont a tisztátalan lelkeket az állatok megérik. Ahogy elindulnak a palota felé, Kalin egy fához kötözött daliát vesz észre, aki, a sárkányok távozásakor kitepi karjait tövestül, és elmenekül. A palotánál Kalin egyenként megöli a tizenkét sárkányt, és kivágja nyelvüket. Majd behatol a palotába, a lány szobájába, lehúzza annak gyűrűjét, megcsókolja, és távozik. Visszaérve a tűzhöz, megöli az egyik anyasárkányt, de a másik elmenekül. A parázssal visszaindul testvéreihez, útközben kiszabadítja a Hajnalt, az Éjfélt és az Estét. Majd a testvérek folytatják útjukat. A Rézerdőhöz érve Kalin arra kéri testvéreit, hogy hagyják egyedül továbbmenni. A Rézerdő sárkányát legyőzve kiszabadítja a legnagyobb királylányt, az Ezüsterdőből pedig a világszép középsőt, akibe beleszeret. Legnehezebb harcát az Aranyerdőben vívja; a kiegyensúlyozott küzdelem végén a sárkány vörös, Kalin pedig zöld lángkarikává változik, a küzdelmet egy holló dönti el, amelyik inkább hallgat Kalin hízelgésére, mint a sárkány parancsára, ezért a vörös lángra szór vizet. Kalin visszatér testvéreihez, megosztóznak a leányokon. De irigy bátyjai álmában levágják a lábát, és otthagyják. Fölébredvén addig kúszik, amíg egy fényes palotához nem ér, itt újra találkozik az ifjúval, aki annak idején karjait kitepve menekült el a sárkányoktól. A két nyomorék vértestvérséget köt, a kar nélküli királyfi nyakába veszi Kalint, és elindulnak a Vörös császár kastélya felé. Útközben elfogják az elmenekült anyasárkányt, és megparancsolják annak, hogy növelje vissza végtagjaikat. A sárkány előbb a halál vizébe „tanácsolja” őket, de Kalin eszén nem járhat túl, így meg kell mutatnia az élet vizét, és a két vitéz visszanyeri testi épségét. A Vörös császár palotájában éppen esküvőre készülnek, a cigány-kukta ugyanis azt hazudta, hogy ő ölte meg a sárkányokat. Kalin beküldi a császárlány gyűrűjét, majd megmutatja a sárkánynyelveket. A lányt azonban átengedi vértestvéreinek, és ő hazaindul hét éve nem látott szerelméhez. Otthon a kunyhó helyett paloták várják; a birtok szélén egy kisfiúval találkozik, akiről kiderül, hogy a saját fia, tőle tudja meg, hogy feleségét bátyjai szolgasorba taszították. Testvérei kegyelemért könyörögnek, mire Kalin azt javasolja, hogy dobjanak föl egy sziklát, álljanak alája, és bízzák Istenre a döntést. A szikla agyonzúzza a testvéreket, Kalin pedig végre megülheti lakodalmát.

Rendkívül zsúfolt a történet, mondhatjuk joggal, hiszen több mesére való epizódot, elemet tartalmaz ez a 727 soros poéma.

Nem céлом most a költemény részletes elemzése, lehetetlen is volna, hiszen minden sort, minden apróságot hosszasan lehetne taglalni. Néhány érdekességre szeretném fölhívni a figyelmet, példá-

zandó azt, hogy milyen elvonatkoztatásokat, összefüggéseket kínálhat egy irodalmi mű.

Például vegyük a magyar vonatkozásokat. Több epizód, motívum megtalálható a magyar mesékben is, de ezek európai vendégmotívumok. Viszont nem véletlenül említettem meg a cselekmény összefoglalásakor, hogy Kalin úgy keresi a tüzet, hogy fölmászik a legmagasabb fára. Ez pedig ősmagyar motívum, ugyanis ez a legmagasabb fa a világfa, melyre fölmászva a hős láthatja az egész világot. A világfára pedig általában a sámán, a táltos szokott fölmászni. Kalin többletet hordoz az európai mesék hasonló hősével, a lusta, időnként félkegyelmű, de magát hőssé kinövő szegénylegénnyel szemben. Eminescu gyakran illeti a „năzdrăvan” jelzővel, a szó körülbelül a magyar bűvösnek-táltosnak felel meg. Tudjuk, hogy a sámán valamilyen különleges testi vagy szellemi jeggyel „megáldott” személy. Kalin fizikumáról nem esik szó, de minden cselekedete szeszélyes: a tűz körül alvó sárkányok azért ébrednek föl, mert Kalin nekiáll falatozni, holott sietnie kellene; amikor meglátogatja a Vörös császár leányát, Eminescu gondolkodását ismerve nyilvánvaló, hogy magáévá teszi (lásd a hasonló jelenetet ugyanebben a műben, amikor a világ-szép középsővel alszik, vagy a *Kalin – egy meséskönyv lapjai* [Călin – file din poveste] című költeményt), ebben megerősíthet a román hiedelemvilág ismerete, a „Zburătorul”, a Repülő mítosza (a lány úgy lesz szerelmes, hogy a Repülő éjjel meglátogatja és „meggyötri”; a *Kalin – egy meséskönyv lapjai* című műben, mely a *Bolond Kalin* rokona, Kalin mint Repülő jelenik meg!); a szűzlány helyett azonban végül a nem szüzet választja (a sárkány által elrabolt királylány ugyanis már nem szűz); az anyasárkányt, akinek köszönhetően visszanyeri testi épségét, könnyörtelenül meggyilkolja, ugyanígy megbocsátani sem tud: testvérei halálának is ő az okozója, pedig azok annak idején megkegyelmeztek életének, és tettük része volt Kalin sorsának, ha ők nem vágták volna le a lábát, a Vörös császár leányának és a kéz nélkül maradt királyfinak a sorsa is másképp alakult volna – túl kegyetlen, túl keresztényietlen volt tehát a büntetés.

Ugyancsak magyar motívum a költemény elején megjelenő ember alakú sárkány. A középkori Európa sárkányvíziójában ugyanis két-fajta sárkány élt: a többfejű és a repülő sárkány. A magyar néphagyományban (főképpen Északkelet-Magyarországon) azonban előfordul az ember alakú sárkány, akit a mesehős csak akkor ismer föl, amikor a szeme közé néz (Eminescu: „sötéten szép szépségű ifjak”!). Ez a sárkánytípus sok szempontból az ural-altaji népek fekete sámánjához hasonlít: bajt hoz az emberekre, természetfölötti ereje van és igazi hazája az alvilág.

Úgy tűnik, Eminescu jó ismerője a sárkányoknak. A mesében meggyilkolt kereken húsz sárkány között akad ember-alakú (a császárlányok elrablóinak első megjelenési formája), akad repülő-sárkány (az elrablók másik megjelenési formája), többfejű sárkány (az

örökös legényeket megtámadó három-, négy- illetve nyolcfejú) és egy negyedik típus is, a sárkánykígyó, vagyis az egyfejú sárkány (a tűz körüli sárkányok). A különféle sárkányokról szóló képzetek közös vonása az, hogy a sárkány a rossz megtestesítője, a középkorban és a jelenkori folklórműfajokban is rosszindulatú démonnak tartják. Erre utal Eminescu, a sárkányok szavaival, amikor mondják Kalinnak, hogy nem közelíthetik meg a palotát, mert a kutya meg a kakas megérzik a rossz lelkeket.

Még két dologra szeretném föl hívni a figyelmet. Az egyik az allegorikus alakok megjelenése: az Este, az Éjféli és a Hajnali embereként jelennek meg, megkötözésükkel a hős megállítja az Időt. (Kalin kalandozásainak ideje, leszámítva a Réz-, az Ezüst- és az Aranyerdőkben töltött időt, kiszámítható: az első két testvér nyilainak megtalálása négy napot, Kalin nyilának megtalálása három hónapot vesz igénybe, következik egyetlen hosszú, mitikus éjszaka; a királylányok megtalálásától a hazaérkezésig pedig nyolc év telik el.) Ha arra gondolunk, milyen korszakalkotó novella Borges *A titokban végbement csodája*, amelyben a főhős egy év belső időt kap Istentől, hogy művét befejezhesse, és ez az egy év az alatt „történik”, amíg a golyó a puszcásból a melléig ér, akkor fölmérhetjük ezen mozzanat jelentőségét. Egyúttal láthatjuk, hogy semmi sem új a nap alatt: a világirodalom a mitológiák és a mesék szimbólumainak, motívumainak más kontextusba való helyezése, újírása.

A másik dolog, amit még meg szeretnék említeni, egy apró érdekesség. Amikor az Aranyerdő Sárkánya és Kalin tűzkarikák formájában vívnek, egy hollót kérnek meg, hogy hozzon vizet, és oltsa ki az ellenfél életét. A Sárkány eléggé parancsoló hangon szólítja föl, Kalin azonban hízeleg, magasságos császárnak nevezi. És a holló ezúttal is hallgat a hízelgésre, mint annak idején, amikor kicsalták a sajtot a szájából...

Most pedig ejtsünk pár szót a mese mondandójáról. A Jó győz a Gonosz fölött, a rosszak elnyerik büntetésüket, a jók a jutalmat – mondaná a gyermek, és mi is, persze, noha túlságosan is véres, kegyetlen, sőt: időnként igazságtalan is a mese. Nekünk, felnőtteknek, azonban föltétlenül meg kell jegyeznünk a nép fölemelkedését: Kalin, a szegény ember legkisebb fia mitikus hérosszá nővi ki magát, és ezt egyrészt testi erejének, másrészt furfangjának köszönheti. A többi hasonló mesehősön kívül Kalin a mi János vitézünkkel rokon. A Bolond Kalin tehát szervesen beleilleszkedik a romantika népies tendenciájába.

És másfelől gyarapítja a romantika burjánzó fantáziájú tündérvilágát, meg az egyéniség piedesztálra helyezését. Hiszen nyilvánvaló, hogy a költemény a nép köréből kiemelkedő zseni allegóriája, az önmagát elemésztő romantikus költő-alaké, aki szerelmet és kalandot hajhász, akit önnön népe, testvérei kivetnek maguk közül, akinek folyton hadakoznia kell a meg nem értettség sárkányaival.

Hölgyeim és Uraim, remélem kis kalandozásunk megcsillantotta Önök előtt az irodalommal való párbeszéd szépségét. Számtalan hasonló kalandra nyílik lehetősége annak, aki egy kicsit erőt vesz magán, és besétál ebbe a labirintusba, mely ráadásul még Minotauruszt sem rejteget magában. Ebben a labirintusban nyugodtan eltévedhetünk, mert a fikció világába merülve sohasem fogjuk visszasírni a rideg, hűvös valóságot.